

**„Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna Ön, ha most vasárnap
lennének a választások?**

(az index.hu körkérdése)

Közvélemény-kutatók és pártpreferenciák 1994-2002

Budapest, 2002 Június

A *WARGO* Közgazdasági Elemző Intézet olyan külföldi és magyar magánszemélyek által 2001 végén alapított független kutatóműhely, amely üzleti tevékenysége mellett társadalomtudományi kutatásokat folytat, illetve támogat.

Alapértékei: *nyitottság, világosság, igényesség*

A tanulmányt írta: Tóth I. János, Ph.D., tudományos főmunkatárs, MTA KTK
e-mail: tothij@econ.core.hu
Internet: www.ktk-ie.hu/~tothij

WARGO Institute of Economic Research
Budapest, 1141 Szederkény u. 11.

e-mail: kutatas@wargo.hu
Internet: www.wargo.hu

Tartalom

ELŐSZÓ	5
BEVEZETÉS	6
1. A PÁRTPREFERENCIA VIZSGÁLATOK MUTATÓI ÉS A MAGYAR ADATOK	9
1.1. A MEGFIGYELT MUTATÓK ÉS A MAGYAR INTÉZETEK ADATKÖZLÉSI GYAKORLATA 1994-2002	9
1.2. AZ IDŐSOROK INFORMÁCIÓI.....	12
1.3. AZ ÖSSZEHASONLÍTÁS EGY LEHETSÉGES ÚTJA	13
2. A SZISZTEMATIKUS TORZÍTÁS NÉHÁNY OKA	15
2.1. A HÁROM KÉRDEZÉSI HELYZET ÉRTELMEZÉSÉRŐL	15
2.2. NÉHÁNY TORZÍTÓ TÉNYEZŐ.....	17
3. A NÉGY INTÉZET EREDMÉNYEINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	21
3.1. A MEGKÉRDEZETTEK	21
3.2. A NEM VÁLASZOLÓK ÉS A „KIS PÁRTOKAT” VÁLASZTÓK.....	30
3.3. A BIZTOS SZAVAZÓ PÁRTVÁLASZTÓK	36
4. KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÓK ÉS VÉLEMÉNYVEZETŐK	49
4.1. HÁROM ÚT A VÉLEMÉNYVEZETÉSHEZ	49
4.2. VÉLEMÉNYVEZETÉS: EGY EMPIRIKUS TESZT	52
5. OKOK ÉS MAGYARÁZATOK	60
5.1. AZ ELTÉRÉSEK LEHETSÉGES OKAI	60
5.2. A VÉLEMÉNYVEZETŐ POZÍCIÓ MAGYARÁZATÁHOZ	70
5.3. A FIDESZ – MSZP PÁRHARC: HÁROM VARIÁCIÓ EGY TÉMÁRA.....	73
IRODALOM	77
MELLÉKLETEK	79
M1. A NÉGY VIZSGÁLT PÁRTPREFERENCIA MUTATÓ TARTALMA	80
M2. A FELHASZNÁLT ADATOK FORRÁSAI	85
<i>Magyar Gallup Intézet</i>	85
<i>Medián</i>	85
<i>Szonda-Ipsos</i>	85
<i>Tárki</i>	87
<i>TNS – Modus</i>	87
M3. KÉT CÉLLÖVŐ (A ÉS B) TALÁLATAINAK TÍPUSAI	88
M3.1. <i>Az első és a második típus</i>	88
M3.2. <i>A harmadik és a negyedik típus</i>	89
M3.3. <i>A ötödik és hatodik típus</i>	90
M3.3. <i>A hetedik és a nyolcadik típus</i>	91
M3. A VIZSGÁLT MUTATÓK ALAPSTATISZTIKÁI	92
M3.1. <i>Az összes megkérdezett körében a Fidesz támogatottságának három intézet általi becslései (páronként, azonos időszakban)</i>	92
M3.2. <i>Az összes megkérdezett körében az MSZP támogatottságának három intézet általi becslései (páronként, azonos időszakban)</i>	93
M3.3. <i>A három intézet két párt támogatottságára vonatkozó becsléseinek havi ingadozásai páronként</i>	94
M3.4. <i>Az intézetek havi ingadozásainak azonos időszak alatt számolt alapstatisztikái</i>	95
M3.5. <i>A Szonda Ipsos MSZP és Fidesz támogatottságára vonatkozó eredményének szezonális komponense 1995-2002, multiplikatív modell</i>	96
M3.6. <i>Az intézetek becslései különbségeinek alapstatisztikái intézet-páronként</i>	97
M3.7. <i>Az intézetek becslései különbségeinek megoszlásai intézet-páronként</i>	98
M3.8. <i>Az eredmények közötti összefüggések</i>	99
M4. A KÜLÖNBSEGEK NORMALITÁS TESZTJEI ÉS INTÉZET-PÁRONKÉNT ELVÉGZETT T PRÓBÁI, ÖSSZES MEGKÉRDEZETT	105

M4.1. Normalitás tesztek: Fidesz	105
M4.2. Páros mintás t próbák, Fidesz.....	106
M4.3. Normalitás tesztek: MSZP	107
M4.4. Páros mintás t próbák, MSZP	108
M4.5. Normalitás tesztek: nem válaszolók	109
M4.6. Páros mintás t próbák: nem válaszolók.....	110
M4.7. Normalitás tesztek: Egyéb (kis) pártok.....	111
M4.8. Páros mintás t próbák: egyéb (kis) pártok.....	112
M5. A FIDESZ, AZ MSZP, AZ „EGYÉB (KIS) PÁRTOK”, VALAMINT A „NEM VÁLASZOLÓK” ARÁNYAIRA VONATKOZÓ EREDMÉNYEK KORRELÁCIÓI, 1999-2002 KÖZÖTT.....	114
M6. A FIDESZ ÉS AZ MSZP TÁMOGATOTTSÁGÁRA VONATKOZÓ EREDMÉNYEK, BIZTOS SZAVAZÓ PÁRTVÁLASZTÓK, ALAPSTATISZTIKÁK, 1994-2002	117
M6.1. A Fidesz támogatottsága négy intézet eredményei alapján.....	117
M6.2. Az MSZP támogatottsága a négy intézet eredményei alapján.....	118
M6.3. A Fidesz és az MSZP támogatottság havi változásai a négy intézet eredményei alapján, 1999.01 – 2002.03.....	119
M6.4. Az eredmények különbségeinek statisztikai 1994.01-2002.02., Fidesz.....	120
M6.4. Eredmények különbségeinek statisztikai 1994.01-2002.02., MSZP.....	120
M6.5. A Szonda és a Medián eredményei trendtől való eltéréseinek összefüggései, Fidesz és MSZP, 1999.01-2002.02.....	121
M6.6. Négy intézet eredményei trendtől való eltéréseinek összefüggései, Fidesz és MSZP, 1999.01- 2002.02.....	121
M7. AZ EREDMÉNYEI KÜLÖNBSEGEINEK NORMALITÁS TESZTJEI ÉS INTÉZET-PÁRONKÉNT ELVÉGZETT T-PRÓBÁI, BIZTOS SZAVAZÓ PÁRTVÁLASZTÓK.....	122
M7.1. A különbségek normalitás tesztje: Fidesz.....	122
M7.2. Páros mintás t próbák: Fidesz.....	123
M7.3. A különbségek normalitás tesztje: MSZP	126
M7.4. Páros mintás t próbák: MSZP.....	127
M8. AZ ÖSSZES MEGKÉRDEZETTRE ÉS BIZTOS SZAVAZÓ PÁRTVÁLASZTÓKRA VONATKOZÓ EREDMÉNYEK KÜLÖNBSEGEI	130
M9. MORZSÁK A KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÓ INTÉZETEK EREDMÉNYEINEK ÉRTELMEZÉSE KÖRÜLI SAJTÓVITÁBÓL	132
M10. A TNS MODUS HETI ÉS A SZONDA-IPROS VALAMINT A TÁRKI HAVI ADATAI, A FIDESZ ÉS AZ MSZP TÁMOGATOTTSÁGA, 2000 ÁPRILIS – 2001 NOVEMBER	136
A Fidesz támogatottsága	136
Az MSZP támogatottsága	137

Előszó

Az alábbi tanulmány előző változatának írását a 2002-as választások első fordulója előtt, március 28-án fejeztem be. A választások első fordulójának eredményei (nincs ezen mint szépiteni) engem is megleptek – hasonlóan mindazokhoz, akik hittek abban, hogy a közvélemény-kutatók becslései többé-kevésbé pontosan tudják előre jelezni a választások várható eredményeit.

A tanulmány írásába 2002 február közepén még azért fogtam, hogy néhány elméleti megfontolás és egy rövid empirikus elemzés erejéig fogódzót adjak azoknak a nem szakmaibelieknek, akik olvassák és értelmezni szeretnék a közvélemény-kutatók pártpreferencia vizsgálatainak sokszor nagy mértékben eltérő eredményeit.

A dolgozat ezért alapvetően az egyes intézetek eredményeit hasonlítja össze és a közöttük lévő különbségek okait igyekszik feltérképezni, azaz a közvélemény-kutatási eredmények *érvényességét* vizsgálja és nem azt, hogy az egyes intézetek becslései, előrejelzései hogyan és mennyiben valósulnak (valósultak) meg a választási eredmények fényében. Az utóbbi kérdés a becslések *pontosságára* vonatkozik. A dolgozat utolsó fejezetében néhány gondolat erejéig mégis szóba kerül a választások várható kimenetele. A tényleges választási eredmények ismeretében ezeken a részekén nem változtattam. Kiegészítettem viszont a véleményvezetésre vonatkozó fejezetet, és a dolgozat korábbi változataihoz fűzött kritikákat figyelembe véve több helyütt pontosítottam, javítottam a szövegen, ahol a korábbi megfogalmazásokat nem éreztem helyénvalónak, vagy eléggé világosnak.

Munkámat többen segítették önzetlenül és többen fordítottak gondot arra, hogy a dolgozat korábbi változataihoz fűzött megjegyzéseiket megosszák velem. Ezúton szeretném megköszönni Angelusz Róbertnek, Fischer Györgynek, Simonovits Andrásnak, Köllő Jánosnak, Kőrösi Gábornak, Such Györgynek, Tardos Róbertnek, Tarjányi Józsefnek és Zsadányi-Nagy Csabának a tanulmány első változatához illetve előadásokon ismertetett változataihoz fűzött értékes megjegyzéseit. Köszönöm továbbá Herczeg Dórának, Peczőli Irénnek (TNS Modus), Závecz Tibornak (Szonda-Ipsos), Karsai Juditnak (MTA KTK), Poór Ágnesnek (MTA KTK könyvtár), Nagy Ildikónak, Zsadányi-Nagy Csabának (Tárki Adatbank) és Szántó Péternének (Magyar Hírlap könyvtár) az adatok összegyűjtésében nyújtott önzetlen segítségét.

Úgy gondolom, hogy a választások első fordulójának eredménye, illetve az ezekre vonatkozó közvélemény-kutatói előrejelzések látványos kudarca még aktuálisabbá teszi a dolgozatot inspiráló, eredetileg kitűzött feladatot.

Rózsaszentmárton, 2002. Június 16.

Tóth I. János

Összefoglalás

A tanulmányban négy magyar közvélemény-kutató intézet (Gallup, Medián, Szonda és Tárki) lakossági pártpreferenciákra vonatkozó közvélemény-kutatási felvételeinek 1994-2002 közötti, az összes megkérdezettre, valamint a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó eredményeit elemzzük.

Szólunk a pártpreferencia vizsgálatok eltéréseinek lehetséges okairól. Összehasonlítjuk a szóban forgó intézetek nyers eredményeit, trendjeit, havi ingadozásait, és a számított trendektől való eltéréseit. Matematikai-statisztikai módszerekkel vizsgáljuk, hogy milyen szisztematikus különbségek léteznek az intézetek eredményei között. Kimutatjuk, hogy a biztos szavazó pártválasztók esetében a Gallup és a Tárki szisztematikusabban magasabb szinten becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda, vagy a Medián, miközben a négy intézet MSZP-re vonatkozó eredményeinek szintje nem tér el számottevően. E szisztematikus eltérések feltérképezése után választ keresünk ezek okaira. Az okokat részben a kérdezési technika különbségeiben, részben pedig az egyes intézetekhez kapcsolódó, azok pártkötődéseit feltételező lakossági vélekedések választorzító hatásaiban valószínűsítjük. Ökonometriaival vizsgáljuk, hogy melyik intézet tekinthető véleményvezető intézetnek, olyannak amelynek eredményeit a többiek később „visszaigazolják”. Kimutatjuk, hogy véleményvezető intézetnek számít a Tárki a Szondához és a Mediánhoz képest, a Szonda a Mediánhoz képest és a Gallup a Szondához képest.

A dolgozat végén 1999-2002 közötti adatok alapján azt vizsgáljuk, hogy mennyiben látják (láttatják) másképpen az egyes intézetek a Fidesz – MSZP közötti párharcot. E verseny három forgatókönyvét vázoljuk fel.

Bevezetés

A választások közeledtével nemcsak a két vezető párt között éleződik a verseny, hanem a pártpreferenciákat vizsgáló közvélemény-kutató intézetek között is. Melyikük becsli pontosabban a választások kimenetelét? Mennyire lehet hinni az egyes intézetek kutatási eredményeinek? Mit is jeleznek ezek, és hogyan viszonyulnak egymáshoz? Milyen tényezők okozhatják az eredmények esetenkénti viszonylag nagy eltéréseit?

Néhány különös, az adott cég korábbi felméréseitől, illetve a társintézetek felméréseitől nagymértékben eltérő eredmény ráirányította a szakmabeliek és a laikusok figyelmét e kutatások módszertani, és eredményeik interpretációs problémáira. Sokan tettek fel és tesznek fel hasonló kérdéseket. Időről időre szakmai és kevésbé szakmai vita is fellángol a közvélemény-kutatási eredmények létrejötte és értelmezése körül¹. E kérdések tisztázása a közvélemény-kutató szakmán belül is vitát indukált. E vita azonban anélkül jutott nyugvópontra, vagy halt el csendesesen, hogy több alapvető és pofonegyszerűen megválaszolható kérdésre a közvélemény-kutatási eredményeket olvasó közönség választ kapott volna.

Az alábbi rövid tanulmány célja az, hogy néhány elméleti megfontolás és egy empirikus elemzés erejéig hozzájáruljon a fenti probléma tisztázásához; ahhoz, hogy pontosabban lehessen megítélni a magyarországi pártpreferencia vizsgálatok eredményeit².

---

¹ Erre jellemzően a választások után, vagy egy-egy nem várt, nehezen interpretálható közvélemény-kutatási eredmény napvilágra kerülésekor került sor. Az 1998-as választási előrejelzésekhez kapcsolódóan lásd I.B. - K.J.L., 1998, Sz. L. – V. VGy., 1998 és Sterk, 1998. Majd egy 1999-es meglepő eredmény kapcsán Szűcs, 1999. A vita csúcspontja a Tárki 2001 januári eredményeihez kötődik, amikor decemberről januárra az MSZP támogatottságának 10 százalékpontos csökkenését és a Fidesz támogatottságának 8 százalékpontos növekedését mérte. Lásd Németh, 2001 és Szále, 2001, majd erre válaszul Rudas, 2001, Kolosi, 2001 és Fábián, 2001. A vitához kapcsolódik még Vásárhelyi, 2001, Nagy, 2001, Mucsányi, 2001.

² Nem az a cél tehát, hogy a pártpreferencia vizsgálatok eredményeinek háttérét politikológiai szempontból elemezzük. Ennek bőséges irodalma van. Hanem az, hogy ezeket a vizsgálatokat módszertani szempontból

---

Az intézetek adatfelvételeinek összehasonlítására elméletileg három út kínálkozik:

- (1) Elemezni lehet az egyes intézetek mintavételi és adatfelvételi módszerét, kérdőívét, a kérdéses során feltett kérdéseket, e kérdések kontextusát, kérdezőik összetételét, stb.
- (2) Elemezni lehet az adatfelvételek alapadatait. Nem az összesített adatokat, hanem az összes kért válaszait egyéni szinten tartalmazó adat file-okat.
- (3) Vizsgálni lehet az egyes felvételek eredményeit, az egyes pártot választók arányának időbeni alakulását. E három vizsgálat együttes alkalmazása deríthetne fényt a rejtélyes eredmények összetevőire.

Mi most csupán a harmadik úton indulunk el. Miért? Mert ezt láttuk legegyszerűbben megvalósíthatónak. Az első út széleskörű terepmunkát igényel, amelynek alapfeltétele a szóban forgó intézetek mindegyikének együttműködése. A második azt feltételezi, hogy a közvélemény-kutatók kivétel nélkül hozzáférhetővé tegyék felvételeik alapadatait. A harmadik út csupán azt a nyilvánvaló feltételt teszi szükségessé, hogy minden intézet összehasonlítható módon közölje eredményeit.

Magyarországon több közvélemény-kutató végzett, illetve végez az utóbbi időben pártpreferencia vizsgálatot. Az alábbiakban a vizsgálat tárgyául közülük azt a négy intézetet választottuk ki, amelyeknek jelenleg is van ilyen vizsgálatuk és eredményeikből több éves idősor állítható össze. Ilyen a Magyar Gallup Intézet, a Medián, a Szonda-Ipsos és a Századvég – Tárki.

Korábban úgy tűnt, hogy a módszertani, illetve az egyes felvételek alapadataira épülő kutatások előtt megnyílik az út. Az intézetek egyike – a Tárki – javaslatot tett közös módszertani kutatásra, amelynek során az első két említett elemzési út közös megvalósítására nyílt volna mód³ – de ezt a többi intézet nem támogatta egyöntetűen, így nem is valósult meg⁴. De paradox módon a harmadik elemzési irányt választók élete sem könnyű: az intézetek nem minden esetben közlik összehasonlíthatóan eredményeiket. Bár a pártpreferencia vizsgálatok több éves múltra tekintenek vissza, több esetben fontos eredmények mindezedáig nem kerültek nyilvánosságra. Biztató jelnek tekinthető, hogy több intézet igyekszik pótolni ezt a hiányt és néhány évre visszamenőleg hozzáférhetővé tette honlapján pártpreferencia vizsgálatainak eredményeit⁵.

A dolgozat öt részre tagolódik: az első részben néhány, a pártpreferencia vizsgálatok szisztematikus torzítottságát okozó tényezőről lesz szó. Nem tudjuk, hogy ezek hatnak-e ténylegesen a jelen esetben (a magyarországi intézetek gyakorlatában), de hatásuk nem kizárt. A szociológiai módszertani irodalom számos szép példát sorakoztat fel e téren⁶. A második részben szólnunk a felhasznált adatforrásokról és elemzett mutatókról. Kénytelenek vagyunk ennek kapcsán beszélni a hazai közvélemény-kutató intézetek eredményközlési gyakorlatáról,

---

tekintsük át, és eredményeik érvényességét valamint pontosságát vizsgáljuk. Ennyiben e munka analóg azokkal, amelyeket korábban a vállalati empirikus konjunktúra vizsgálatok esetében végeztünk. Lásd Tóth – Vincze, 1999 és Tóth, 2002.

³ Lásd <http://www.tarki.hu>

⁴ Az intézetek között jelenleg csak a Tárki teszi hozzáférhetővé legfrissebb felvételeinek alapadatait.

⁵ A Szonda-Ipsos eredményei 1995 márciustól, a Gallupé 1999 márciustól, a Tárkié pedig 1998 márciustól elérhetők összehasonlítható módon.

Ld. <http://www.szondaippos.hu>, <http://www.gallup.hu/gallup/self/polls/partpref/partpref.htm>, és <http://www.tarki.hu/kozvelemeney-h/partpref/index.html>

⁶ Erről a kérdéskörrel a *Sociological Methodology* szinte minden számában találhatunk egy-egy közlést.

ennek hiányosságairól is. A harmadik részben négy intézet, a Szonda-Ipsos 1995-től, a Tárki 1996-tól, a Gallup 1997-től és a Medián 1994-től rendelkezésre álló felmérési eredményeinek idősorait elemezzük. Először az összes megkérdezettre vonatkozó becsléseket vetjük össze, majd a biztos szavazó pártválasztók esetében tesszük meg ugyanezt.

Kimutatjuk, hogy az összes megkérdezettben belül a Fideszt támogatók esetében a legszorosabb egyezőséget a Szonda és a Tárki eredményei mutatják. Kimutatjuk továbbá, hogy a Tárki „alulbecsli” az MSZP és a kis pártok támogatottságát a Szondához képest, míg számottevően magasabbra teszi a bizonytalanok, és nem válaszolók arányát. A Gallup a Szondához képest a Fidesz támogatottságát méri magasabb sávban, miközben a két intézetnek az MSZP-re vonatkozó eredményei nem térnek el egymástól. A biztos szavazó pártválasztók esetében a Medián és a Szonda adatai sem az MSZP, sem a Fidesz esetében nem különböznek számottevően. A Mediánnál azonban megfigyelhető az, hogy eredményei 1999 vége óta nagyobb mértékben ingadoznak, mint ezt megelőzően, míg a Szonda eredményeinél éppen fordított a helyzet. A négy intézet MSZP-re vonatkozó adatai nem térnek el, miközben a Gallup és a Tárki rendre magasabb szintre becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda, vagy a Medián.

Az elemzés negyedik részében azt vizsgáljuk hogy a négy intézet közül tekinthető-e valamelyik véleményvezető intézetnek; olyannak, amelynek eredményeit később (pl. egy hónap elteltével) a többi intézet adatai „követnek”, „visszaigazolnak”. Melyik párt és melyik vizsgált mutató esetében találhatunk ilyent az intézetek között? Kimutatjuk, hogy az összes megkérdezettre vonatkozó eredmények között a Fidesz esetében a Gallup, az MSZP esetében pedig a Tárki tekinthető ilyennek.

A dolgozat utolsó részében megkísérlünk választ adni arra, hogy vajon milyen tényezők állhatnak a kimutatott mérési különbségek mögött és mi magyarázhatja azt, hogy egy intézet véleményvezetővé válhat egy másikhoz képest.

Az elemzésben használt idősoros adatok részben az egyes intézetek saját honlapjáról, részben pedig az eredmények sajtóban megjelenő, illetve a kutatást irányítók személyes közléseiből származnak. A tanulmány teljes dokumentációja, adatbázisa (az SPSS, valamint az EXCEL file-ok)⁷ és a kutatási részeredmények elérhetőek a <http://www.wargo.hu/prp/partpref.html> címen.

---

⁷ Ezúton szeretnénk köszönetet mondani a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének és az MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpontjának, hogy a közölt számítások elvégzéséhez technikai segítséget nyújtottak.

1. A pártpreferencia vizsgálatok mutatói és a magyar adatok

1.1.A megfigyelt mutatók és a magyar intézetek adatközlési gyakorlata 1994-2002

A szóban forgó intézetek általában négyféle, a pártpreferenciákra vonatkozó adatot közölnek, illetve számítanak ki. Ezek az alábbiak:

- a) a megkérdezettek (a választókorú népesség) pártpreferenciái;
- b) a biztos szavazók pártpreferenciái;
- c) a pártot választók pártpreferenciái;
- d) a biztos szavazó, pártot választók pártpreferenciái.

Az egyes mutatók tartalmáról részletesen az 1. Mellékletben írunk. Magyarországon a fenti négy mutató közül a Medián csak a biztos szavazókra vonatkozót (*b*) közli és csak a Medián közli ezt a mutatót; a Szonda-Ipsos mindhárom fennmaradót közzétette honlapján 1995. márciustól; míg a másik két intézet (Tárki és Magyar Gallup Intézet) adatközlése eléggé változatos képet mutat.

Az 1.1.1. táblázat alapján láthatjuk, hogy az adatközlés tekintetében az intézetek között legkonzekvensebb a Szonda-Ipsos és a Medián. E két intézet rendelkezik 1994 óta a leghosszabb összefüggő időszorral is. Az intézetek között első ránézésre a *Szonda Ipsos* vinné el a pálmát azzal, hogy mindhárom fontos pártpreferencia indikátor értékének alakulását minden felvételére vonatkozóan nyilvánosságra hozza. A honlapján közzétett eredmények azonban – legalábbis a jelen tanulmány lezárásáig – nagymértékben eltértek az első közlés értékeitől⁸. A Szonda Ipsos 1995-1998 közötti tényleges eredményeit végül a kutatás vezetője (*Závecz Tibor*) bocsátotta rendelkezésünkre.

Bár a *Medián* nem a „biztos szavazó pártválasztókra” vonatkozó adatot hozza nyilvánosságra, de az általa a HVG-ben közölt adatokból/ábrákból ez egyszerűen kiszámítható. Ellenben – és konzekvensen – egyáltalán nem közli az összes megkérdezettre vonatkozó becsléseit.

A *Tárki* bár 1996. októbere óta végez pártpreferencia vizsgálatot, de csak 1998. december óta teszi nyilvánossá a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó eredményeit. Van olyan felvétele, amelyeknél tudni lehet ezeket, de csak a kutatást irányítók személyes közlései alapján (az 1998. februári felvétel esetében)⁹. Más esetekben ezek az adatok a nyilvánosságra került információkból nem számolhatóak ki, és csak úgy érhetőek el, ha a Tárki adatbankjában elérhető (illetve megvásárolható) file-okból kiszámítjuk az eddig nyilvánosságra nem került eredményeket (pl. a 1996. október – 1997. december közötti felvételeknél a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozókat).

A *Gallup* 1997. júniustól 2000. áprilisig (csak erre az időszakra tudtuk összegyűjteni adatközléseit) a Magyar Nemzetben publikálta eredményeit, de honlapján megtalálhatóak a pártot választók pártpreferenciáira vonatkozó eredményei 1999. márciustól, az összes

⁸ A honlapon közölt adatok hibás voltát jelen tanulmány írása közben fedeztük fel, szinte véletlenül. Lásd erről <http://www.wargo.hu/prp/partpref/szondahiba.pdf>. Különben a Szonda pártpreferencia eredményei az időszak alatt minden alkalommal a Népszabadságban a jelentek meg. Lásd erről a 2. Mellékletet.

⁹ Lásd Tóka, 1998c

megkérdezettre vonatkozóak pedig 2000. augusztustól. A Magyar Nemzetben az összes megkérdezettre és a pártválasztókra vonatkozó eredményeket közli, de azokat sem mindig (pl. 1998 január – 1998 április). Több felvétele esetében sem az összes megkérdezettre, sem pedig a biztos szavazók pártválasztókra vonatkozó eredményei a Magyar Nemzetben megjelent közléseiből nem reprodukálhatóak.

Az 1997 júniusi, júliusi és augusztusi közleményeiben még ismertette a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó eredményeit, majd később szakmai okokra hivatkozva, tudatosan kerülte ezt¹⁰. Később változott ebbéli véleménye, mert 2000. augusztus óta mindhárom szóban forgó mutató értékeit közzé teszi. A biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó 1999. január - 2000. július közötti eredményeit végül a kutatás vezetője, *Fischer György* bocsátotta rendelkezésünkre, amit ezúton is köszönünk.

Az 1.1.1. táblából is látható, hogy az idősoros adatok vizsgálata sem egyszerű vállalkozás: *már az adatok összegyűjtése is komoly nehézségekbe ütközik*. Elemzésünk során megpróbáltunk minden nyilvánosságra került, olvasható, kiszámítható, lemérhető adathoz hozzájutni. Biztosan maradt azonban olyan eredmény, amely elkerülte figyelmünket¹¹. Az alábbiakban a felsorolt négy (*a-d*) mutató közül csak az összes megkérdezettre (*a*) és a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó adatokat (*d*) fogjuk elemezni. Kitérünk még a nem válaszolók vagy pártot nem választók adatainak elemzésére is – de itt a nem pótolható adathiányok miatt még kevesebb elemzési lehetőségünk van. Az elemzés során két párt az MSZP és a Fidesz-MPP (majd Fidesz-MDF közös lista) támogattságának adatait elemezzük a négy intézet felvételei alapján, de az összes megkérdezett esetében kitérünk a többi párt támogattságának becslésére is.

¹⁰ „Amennyiben adatainkat csak a „biztos szavazókra” vonatkoztatva adtuk volna meg – amint teszi ezt néhány közvélemény-kutató – akkor ezáltal egy 1000 fős mintánál mindössze 350-400 ember megoszlásáról beszélénk, és így a statisztikai megbízhatóságok sokkal rosszabbak, azaz a hibahatárok jóval nagyobbak lennének.” Gallup: *Ismét nőtt a Fidesz előnye*” (*Ismét nőtt a Fidesz előnye*, Magyar Nemzet: 1999. 05.29.) és

„Emlékeztetőül: 1992-ben úgy tűnt, hogy a Fidesz és az MDF között fog eldőlni a versengés (a „biztos választók” között fölényesen vezetett a Fidesz), végül 1994-ben az MSZP és az SZDSZ csatázott a második fordulóban. 1996-ban az adatok az MSZP és a kisgazdapárt győzelmét jósolták (a „biztos választók” körében a kisgazdapárt volt az első), végül két év múlva a Fidesz lett a befutó. Intézetünk ezért tartja értelmetlennek és szakmailag megkérdőjelezhetőnek a „biztos szavazókra”, vagy a „biztos szavazó pártválasztókra” vonatkozóan adatokat szolgáltatni a választások közötti időszakban – mint ezt némely más intézet teszi. Hiszen az, hogy az egyes pártok szavazótáborában most mennyire jelzik biztosra részvételüket az állampolgárok, semmiféle előrejelző értékkel nem bír a jövőre nézve.”(*Visszaeső Fidesz, stagnáló MSZP*, Magyar Nemzet: 1999. 11. 30.)

¹¹ Amennyiben egyik-másik kiinduló adatsorba hiba csúszott volna (vagy több, amúgy nyilvánosságra hozott adat elkerülte volna a figyelmünket), úgy kérjük az olvasót, hogy ezt jelezze számunkra a tothij@wargo.hu e-mail címen.

1.1.1. táblázat

A négyféle pártpreferencia mutató közlési gyakorlata Magyarországon 1994-2002 között

Intézet	Az a hónap, amelyre az adatfelvétel vonatkozik	Pártpreferencia mutatók			
		Választókorú népesség (a)	Biztos szavazók (b)	Pártot választók (c)	Biztos szavazók pártválasztók (d)
Szonda-Ipsos	1995.03 – 2002.02	A honlapon közzétett (de az itt szereplő adatok 2002. Március 28-ig hibásan jelentek meg)	?	?	A honlapon közzétett (de az itt szereplő adatok 2002. Március 28-ig hibásan jelentek meg)
	1995.03 – 2002.02	Az adatok havonta a Népszabadságban jelentek meg	?	?	Az adatok havonta a Népszabadságban jelentek meg
Medián	1994.01 – 2002.02	?	Közzétett	?	Kiszámítható, illetve a közölt ábrákról leolvasható
Tárki	1996.10, 1997.01, 1997.04	?	?	Közzétett, illetve a közölt ábrából ¹ leolvasható adatok	?
	1997.06, 1997.10, 1997.12	Közzétett	?	Közzétett	?
	1998.02, 1998.03, 1998.04	Közzétett	?	Közzétett	? ²
	1998.09 1998.12 – 2002.02	Közzétett Közzétett	? ?	Közzétett Közzétett	? Közzétett
Gallup	1997.06, 1997.07, 1997.08	Közzétett	?	Közzétett	Közzétett
	1997.10, 1997.11, 1997.12	Közzétett	?	Közzétett	?
	1998.02	Közzétett	?	?	?
	1998.03, 1998.04	Közzétett	?	?	A közzétett információk alapján becsülhető ³
	1998.07	Közzétett	?	Közzétett	?
	1998.09	?	?	Közzétett	?
	1998.10	Közzétett	?	Közzétett	?
	1998.11-1998.12	?	?	Közzétett	?
1999.01-2000.07	Közzétett	?	Közzétett	A kutatásvezető közlése alapján rendelkezésre áll	
1999.07, 1999.11	Közzétett	?	Közzétett	Közzétett	
2000.08-2002.02	Közzétett	?	Közzétett	Közzétett	

? : az eredményt nem hozták nyilvánosságra

1: Lásd Magyar Hírlap 1998. április 29.

2: A kutatás vezetőinek személyes közlése alapján áll rendelkezésre az adat. Ld. Tóka, 1998c.

3: Tóka, 1998c becslése

1.2. Az idősorok információi

A közvélemény-kutató intézetek közléseiben a központi helyet a pártok támogatottsági sorrendjének megállapítása, e sorrend rövid távú változása, illetve az egyes pártok támogatói társadalmi-demográfiai jellemzőinek elemzése foglalja el. Ez érthető is, hiszen a politikusok, illetve a politikailag érzékeny lakossági csoportok elsősorban arra kíváncsiak, hogy hol áll pártjuk a versenyben, mely lakossági rétegek szavaznának rá, illetve utasítják el. Ezzel szemben a pártpreferenciákra vonatkozó közvélemény-kutatások a pártok közötti aktuális erőssorrend feltérképezésén kívül más, fontos információkkal is szolgálnak. Milyen információkról van szó?

- a) Az egyes intézetek által az adott párt támogatottságát jelző trendről;
- b) az adott párt támogatottságának az egyes intézetek által azonos időpontban mért szintjéről;
- c) egy megfigyelt időszakban a támogatottság szórásáról (változékonyságáról), illetve rövid távú alakulásáról;
- d) a nem válaszolók (a válaszmegtagadók és a pártot nem választók) arányának alakulásáról.

Az alábbi elemzésben a fenti adatokból kiolvasható információk elemzésére összpontosítunk¹².

Az *a)* és *c)* megfigyelése és elemzése triviális. Az *a)* esetében az egyes intézetek által egy-egy párt támogatottságára vonatkozó becslések követhetnek nagyjából hasonló, illetve egymástól eltérő trendeket. Ezek összehasonlítása fontos információval szolgál az egyes intézetek becsléseiről. A *c)* esetében a nehézség abból adódik, hogy mennyit kell a változékonyságból a pártpreferenciák változékonyságának, és mennyit az őket felmérő – ugyanazon intézet által alkalmazott – módszerek változékonyságának tulajdonítanunk. Az első esetben a változás *szubsztanciális*, míg a második esetben csupán a felvételek inhomogenitásáról van szó.

A *b)* vizsgálata feltételezi, hogy lehetnek szisztematikus különbségek az egyes intézetek által mért pártpreferenciákban. Ezek nem kizárhatók, de ha vannak is ilyenek, *az nem baj*. Ezekről még nem lesz egyik intézet becslése „jobb” vagy „rosszabb” mint a másiké. Mindkét – egymástól számottevően eltérő eredményeket közlő – intézet adatai lehetnek egyaránt „jó”. Az eredmények interpretálásánál azonban tudnunk kell az ilyen különbségek létéről. Ekkor ugyanis két intézet ugyanarra a hónapra vonatkozó adatainak közvetlen összevetése hibás következtetések levonására vezet.

Tudjuk, hogy a pártpreferencia becslések bizonyos hibahatárok között általánosíthatók az egész lakosságra. Az intézetek becslései alapján azok bizonyos valószínűségi szint mellett egy meghatározott sávban adják meg a lakossági pártpreferenciákat. Elképzelhető, hogy az egész népességre vonatkoztatva ezek a becslések nem térnek el, pl. ha az egyik intézet egy párt esetében 24 %-os támogatottságot mér, a másik pedig 26 %-ost, miközben mindkét becslés hibahatára ± 3 %. Ha két intézet eredményei nem térnek el szisztematikusán egymástól, akkor – akár a hibahatáron belül is – egyszer az egyiknek, másszor a másikkal kell kissé

¹² Csak érintőlegesen foglalkozunk az egyes pártok szavazóbázisán belül bekövetkező változásokkal. Erre a keresztmetszeti és idősoros vizsgálati szempontot kombináló elemzési útra az alapadatok hiányában nincs módunk.

magasabbat, vagy alacsonyabbat mérnie, vagy méréseik rendre meg is egyezhetnek. De mi van akkor, ha az *A* intézet rendre két százalékponttal magasabbra méri *K* párt támogatottságát, mint *B* intézet, amely pedig fordítva, *L* párt támogatottságát méri rendszeresen 2 százalékponttal magasabbra *A*-hoz képest? Az egyes intézetek által szolgáltatott eredmények összehasonlításával ezeket, a két intézet becslései közötti szisztematikus eltéréseket kívánjuk vizsgálni.

Ha két intézetnek egy adott párt támogatottságára vonatkozó eredményei számottevően eltérnek egymástól, miközben a támogatottság trendje és rövid távú alakulása megegyezik, akkor ez egyrészt valamilyen az adatfelvétel során adódó (az adatfelvétel módszere, a kérdezési szituáció, a feltett kérdés típusa, stb.), minden felvételnél érvényesülő tényezőkből fakadhat, másrészt e hosszú távon kimutatható szintkülönbségek tényét figyelembe kell venni egyes felvételek eredményeinek interpretálásánál, illetve két intézet adatainak összehasonlításánál.

A *d*) vizsgálata sem kell, hogy magyarázatra szoruljon, habár a magyar gyakorlatban teljesen érthetetlen okokból a közvélemény-kutató cégek többnyire nem tulajdonítanak ennek nagy jelentőséget. (Az intézetek ritkán közlik például a bizonytalan szavazók, pártot választani nem tudók arányát mutató idősor¹³) Holott a bizonytalan szavazók arányának alakulása és a bizonytalanok pártpreferenciái – különösen egy olyan országban, ahol a választók pártválasztásai meglehetősen ingatagok¹⁴ – komoly hatást gyakorolhat a választások kimenetelére.

1.3. Az összehasonlítás egy lehetséges útja

A becslések trendje, szintje és rövid távú ingadozása alapján két intézet becsléseit nyolc esetben sorolhatjuk (lásd az 1.3.1. táblázatot). A táblában a három vizsgált jellemző az egyszerűség kedvéért két értéket vehet fel: hasonló, vagy különböző. Az első alatt azt értjük, ha statisztikailag a két intézet eredményei szorosan összefüggnek (a trendek, vagy az ettől eltérő ingadozások esetében), vagy nem térnek el számottevően egymástól (a mért szintek esetében), második alatt pedig azt, hogy közöttük nincs szoros kapcsolat (a trendek és ingadozások esetében), illetve a mért szinteknél számottevő különbség mutathatóak ki. (Feltesszük, hogy az egyes intézetek adatfelvételi stratégiáikat nem hangolják össze és egy időben nem is változtatják azonos irányban.)

E szempontok alapján több oldalról hasonlíthatjuk össze két intézet eredményeit és elemezhetjük a közöttük lévő különbségeket. A 3. fejezetben ezeket a szempontokat fogjuk az elemzés során felhasználni.

¹³ Egy kivételével, és ez a Gallup, amely közléseiben többször elemzi a bizonytalanok arányának hosszabb távú alakulását. Ld. például: Magyar Nemzet: 1999. április 17; 1999. november 30.; december 11., stb.

¹⁴ A magyar választók pártpreferenciáinak instabilitásáról nemzetközi összehasonlításban lásd Tóka, 1998a és Tóka 1998b.

1.3.1. táblázat

A két intézet egy párt támogatottságára vonatkozó idősorainak lehetséges esetei

	Trend	Szint	Rövidtávú ingadozás	Lehetséges okok és tulajdonságok
1.	Hasonló	Hasonló	Hasonló	A két intézet becslései nem térnek el számottevően egymástól; tetszés szerint felcserélhetőek. Ez következhet például az egymástól függetlenül választott szinte teljesen megegyező adatfelvételi módszerből.
2.	Különböző	Hasonló	Hasonló	Utalhat arra, hogy a legalább az egyiknél az adatfelvételek inhomogének, azaz lényeges pontokon változtatták egyszer, vagy többször ennek paramétereit a megfigyelt időszakban, aminek eredményeképpen az intézetek eltérő trendeket „mérnek”.
3.	Hasonló	Különböző	Hasonló	A trendek és a rövid távú ingadozások hasonlósága, egyezése mellett a két intézet számottevően különbözően méri ugyanannak a pártnak a támogatottságát. Ez egy hosszú távon, minden felvételnél érvényesülő hatás eredménye. Ilyen lehet például az, hogy az egyes intézetek <i>látens</i> pártelkötelezettsége miatt eltérő a nem válaszolók, pártválasztásukat meg nem mondók pártpreferencia szerinti összetétele.
4.	Hasonló	Hasonló	Különböző	Minden más hasonlóan alakul, egyedül a rövid távú (pl. hónapról-hónapra történő) ingadozásokat méri másképpen a két intézet. Ez bekövetkezhet egyszerűen a viszonylag magas mintavételi hibából, vagy az adatfelvételek alapelveinek, módszereinek rendszeres változtatásából, de okozhatja az is, hogy az egyik intézet adatfelvétele rendszerint pár nap alatt, a másiké pedig több hét alatt bonyolódik le.
5.	Különböző	Különböző	Hasonló	(2 & 3)
6.	Különböző	Hasonló	Különböző	(2 & 4)
7.	Hasonló	Különböző	Különböző	(3 & 4) A felvételek módszere mindkét intézetnél homogén – nem változott az időszak során, de az adatfelvételek más jellemzői (az intézetek pártkötöttségei; nyitott, vagy zárt kérdések alkalmazása; a terepmunka három napig, vagy két hétig tart; a hónap melyik időszakában került rá sor, stb.) eltérnek egymástól, amelyek a becsült szintek és rövid távú ingadozások számottevő eltéréseit indukálják
8.	Különböző	Különböző	Különböző	Itt az egyik intézetnél, illetve lehet, hogy mindkettőnél alapvető módszertani hiányosságok feltételezhetőek. A két intézet adatsora nem összevethető; ténylegesen nem is ugyanazt a jelenséget méri.

2. A szisztematikus torzítás néhány oka

2.1. A három kérdészi helyzet értelmezéséről

A pártpreferencia vizsgálatok olyan különleges becslések közé sorolhatóak, amikor egy alkalmat – a választásokat – kivéve soha sem ismerhetjük meg ténylegesen az eredeti jelenséget, azaz a *választók* pártpreferenciáit. A *választókorú lakosság egészének* tényleges pártpreferenciáit pedig végképp homály fedi. Erről csak a közvélemény kutatók *becslései* alapján tájékozódhatunk. Ezen felül a lakossági pártpreferenciák folyamatosan, hétről-hétre változhatnak (egy-egy politikai botrány, hír számottevő hatással lehet rájuk), de csak egy-egy időpontban (pl. havonta egyszer) szokták becsülni őket.

A pártpreferencia becslések kontextusa – a választást közvetlen megelőző felmérés kivételével – alapvetően eltér attól a pillanattól, amikor a választói preferenciák megmutatkoznak: *a választások kontextusától*.

A választáson ugyanis a kérdés így szól:

„Melyik pártra szavaz [most]?” (1)

A választást megelőző pártpreferencia becslésnél pedig (ahonnan az egész becslési eljárás történetileg eredeztethető: George Gallup 1936-os sikere az amerikai elnökválasztás eredményének előrejelzésében) így:

„[Egy/két/három hét múlva] a választásokon melyik pártra fog szavazni?” (2)

Ezzel szemben a választások közötti időszakban a pártpreferencia becslés kérdése így hangzik:

„Ha most vasárnap lennének a választások, akkor melyik pártra szavazna?” (3)

Már a három kérdés nyelvtani szerkezete tükrözi a közöttük meghúzódó alapvető logikai különbségeket. Az 1. *reális helyzetben* értelmezendő, *jelen idejű* döntésre vonatkozik. A kérdés feltétele és megválaszolása (a választás) egyidejű.

A 2. ugyancsak *reális helyzetben* értelmezendő, de a *jövőben* meghozandó döntésre vonatkozik. A kérdést feltevő és a válaszadó is tudja, hogy biztosan lesznek választások (az időpont is ki van már tűzve) tehát a helyzet – amelyre vonatkozik a kérdés – reális. A válaszadónak a jövőben *döntenie kell*. A kérdést az teszi értelmessé, hogy nem kizárt: a megkérdezett már döntött és már most is pontosan tudja, hogy a választásokon hogyan is fog viselkedni. Tehát *ceteris paribus* megtudható jövőbeli magatartása.

A 3. ellenben „*Mi lenne, ha...?*” típusú kérdés: *feltételes helyzetre* vonatkozó *feltételes magatartásra* irányul. Mindkét fél – a kérdező és a kérdezett egyaránt – tudja, hogy *nem most vasárnap* lesznek a választások, így nem is kell majd dönteni ezeken. A dolog csak annyiban reális, hogy választások *vannak, lesznek is* valamikor, és a kérdezett *szavazati joggal rendelkezik*. A kérdezett tehát azért adhat értelmes választ e kérdésre, mivel egy elképzelt (de valószínű) szituációra vonatkozóan is fel lehet mérni a döntési alternatívákat és meg lehet becsülni a hozzájuk tartozó valószínűségeket. Ha a kérdezett szituáció reális, de ritka, akkor nincs más mód arra, hogy az ezzel kapcsolatos döntésekről információt szerezzünk. Ez

magyarázza, hogy az empirikus szociológiai és – alkalmasint közgazdasági – kutatások miért használják előszeretettel és széles körben az ilyen „*Mi lenne ha...?*” típusú kérdéseket.

A harmadik kérdés azonban mégsem ugyanaz, mint az első kettő.

Először is a *reális* és *biztos* helyzetben és a *reális* és *feltételes* helyzetben való választás között különbség az, hogy az elsőben az a tudat, hogy a döntési helyzet biztos (lesz) önmagában befolyást gyakorol magára a döntésre, míg a második esetben – természetesen – nincs ilyen hatás.

Egy példával illusztrálva: „Ha ön nyerné meg az 1 milliárd forintos lottó főnyereményt, mire költené nyereményét?” – kérdésre adott válaszok mellett, hogy hipotetikus helyzetre vonatkoznak leírhatnak reális költségi, megtakarítási magatartásokat. De ha valóban megnyerjük az 1 milliárd forintot, akkor a *nyerés ténye* előre nem jelezhető hatást gyakorol a pénz elköltésének és/vagy megtakarításának mikéntjére, így az más lesz, mint az első esetben.

Másodszor a *feltételes helyzetre* vonatkozó *feltételes magatartás* megválasztásánál más tényezők is szerepet kapnak, mint a *reális helyzetben* hozandó *azonnali*, illetve *jövőbeni* döntés esetén. Az elsőnél ugyanis a kérdezett tudja, hogy az eredmények nyilvánosságra kerülnek, és ezekre a választható pártok reagálhatnak is. Számításba vehetik azokat politikájuk (akár ellenzékben vannak, akár kormányon) jövőbeni kialakításánál¹⁵. A „*Ha most vasárnap lennének a választások, melyik pártra szavazna...?*” típusú kérdés megválaszolásakor tehát a válaszoló *küldhet* a politikai elit számára címzett, *annak magatartását befolyásolni szándékozó* üzenetet is. A másik két esetben nincs erről szó¹⁶.

Harmadszor figyelembe kell venni, hogy a felmért és a választáson megnyilvánuló preferenciák nem függetlenek egymástól. Ha a közvélemény-kutatók pártpreferencia vizsgálatai nyilvánosságra kerülnek, akkor elvileg nem is mérhetik pontosan azt a választási eredményt, amely akkor következett volna be, ha eltitkolták volna felméréseik eredményeit, vagy vizsgálataikra nem is került volna sor. Ezzel együtt bizonyított, hogy nem kizárt olyan becslést adni, amely pontosan megegyezik a választások eredményével (Simon, 1987), *de a felmérési eredmények közzlése ekkor is hatással van magára a választási eredményre*¹⁷. A pártpreferencia becslések során kapott eredményeknek tehát nem kell feltétlenül egybeesniük a választások tényleges eredményeivel, bár egybe is eshetnek vele és ezt a közvélemény-kutatók sikerként könyvelhetik el.

Ez a hatás nem kiküszöbölhető velejárója a pártpreferencia vizsgálatoknak. *A választók egy része ugyanis annak fényében dönti el preferenciáit, hogy „hogyan döntöttek erről a többiek”*.

¹⁵ Erre a különbségre a pártpreferenciák „nem mintavételi” hibáinak elemzése kapcsán Rudas, 1998 is felhívja a figyelmet.

¹⁶ A válaszoló/választó közvetlenül a választások előtt és a választásokon is üzenetet küld a politikai elitnek (amikor alkalmasint eljön „az igazság pillanata”). A különbség annyi, hogy a második esetben az üzenet megfogalmazásába bekalkulálja annak a politikai elitre gyakorolt várható hatását is. Például ha elégedetlen korábban támogatott pártjával, akkor *azért is* megvonhatja a támogatást tőle, hogy e pártot a „helyes útra” térítse.

¹⁷ Herbert Simon közismert tanulmányában két elméleti lehetőséget vizsgál egy olyan helyzetben, amikor két jelölt (párt), X és Y versenyez. Mindkettőnél $S = f(I, E)$, azaz a szavazás végeredménye (S) két tényezőtől függ: azoknak a szavazóknak a döntéseitől, akik a felmérés közzététele nélkül is az adott pártra (jelöltre) szavaztak volna (I) és azok döntéseitől, akiket a közvélemény-kutatási adatok „győztek meg”, hogy X jelöltet kell támogatniuk, ha a „győztesek között szeretnének lenni”; illetve ellenfelét, Y-t, ha el szeretnék kerülni a közvélemény-kutatások által esélyesebbnek becsült X jelölt győzelmét (E). Az első esetben a „siessünk, mert lemaradunk” hatásról, a másodikban az „vesztes ügy, igaz ügy” hatásról van szó. Ha a közvélemény-kutató ismeri e két módon gondolkodó választók viszonylagos súlyát, szavazási hajlandóságát és pártpreferenciáit, akkor a választások előtt módja van olyan választási eredménybecslést közzétenni, ami döntően befolyásolja a választások végeredményét.

A többi választó jövőbeni döntéséről, pártpreferenciáiról azonban csak a közvélemény-kutatók becslései adnak számukra megbízható információkat.

Másrészt a választások kimenetele is hatással van a pártpreferenciákra. Közismert, hogy többen emlékeznek a választások után úgy, hogy a győztesre adták voksukat, mint ahányan valójában a győztesre szavaztak. Ez a hatás tetten érhető továbbá abban, hogy a választások utáni pártpreferencia vizsgálatok gyakran a választásokon győztes párt nagyarányú előretörését jelzik. Magyar empirikus adatok is szép példákkal szolgálnak e jelenségekre. Az 1998-as választás utáni első vizsgálatok fényesen mutatják a „Csatlakozz a győzteshez!” elv – akár visszamenőleges hatályú – érvényesülését¹⁸.

Annál erősebb a pártpreferencia vizsgálat közzétételének hatása a választási eredményre, minél szélesebb körben válik ismertté és minél nagyobb azon szavazók aránya, akik preferenciáikat mások preferenciáinak függvényében döntenek el. A választások előtt annál előnyösebb egy pártnak a közzététel – ha vezet és a győzteshez csatlakozás elve érvényesül –, minél nagyobb arányban vannak / lehetnek támogatói között az utóbbi csoportba tartozók; de annál nagyobb veszélyt is jelent rá nézve az eredmények közzététele, ha éppenséggel vesztesre áll a közvélemény-kutatások eredményei szerint.

A pártpreferencia becslések a felnőtt lakosságot valamilyen szempontokból reprezentáló minta megkérdezésén születtek. E becslésekhez elválaszthatatlanul hozzátartozik a mintanagyságtól és a becslött paraméter szórásától függő mintavételi hiba. Ennek mértéke *a priori* meghatározható. A mintavételi hiba nem jelent szisztematikus torzítást¹⁹. Az egyes intézetek becslései közötti hosszabb távon megfigyelhető eltéréseket más tényezők (többnyire *nem mintavételi hibák*) okozzák. Az alábbiakban röviden felsoroljuk, hogy mire is gondolunk.

2.2. Néhány torzító tényező

A szóban forgó tényezőket négy csoportba sorolhatjuk: (1) a minta kiválasztáshoz; (2) az adatfelvétel módszeréhez; (3) a kérdezési szituációhoz; (4) és végül a sokat emlegetett politikai faktorhoz (az intézetek neveinek politikai jelentéstartalmához) kapcsolódókat. Az olyan laikus feltételezésekről, miszerint az adatok manipuláltak lennének, nem érdemes szót vesztegetni. Jó okunk van feltételezni, hogy senki sem ellensége önmagának: az adatok manipulálása pedig a közvélemény-kutatók esetében felér a szakmai öngyilkossággal.

A minta kiválasztásában meglévő esetleges különbségek nem szabad, hogy szisztematikus torzításhoz vezessenek. Ha mégis kimutathatóak ilyen torzítások (pl. az alacsonyabb iskolai végzettségűek, az idősebbek a mintában kisebb arányban szerepelnek, mint az alapsokaságban), akkor ez a minta hibájára utal. A megkérdezendők kiválasztásánál alapvető probléma, hogy hogyan pótolják azokat, akiket felkerestek a kérdezők, de valamilyen oknál fogva (nem érték otthon őket, megtagadták a válaszadást) a kérdezés megghiúsult. Elképzelhető olyan módszer, amely bizonyos korosztályok, illetve társadalmi státusúak irányába torzít – a felmérők ezeket a torzításokat utólag súlyozással igyekeznek korrigálni.

Az adatfelvétel módszere több módon is hatást gyakorolhat az eredményekre. Ezek a hatások egyrészt a válaszmegtagadás és válaszhiány arányát és, ha a különböző pártokra szavazók

¹⁸ Lásd például a Szonda, a Gallup és a Tárki eredményeit a 3.1.3. ábrában, és „a megszépítő emlékezetéről” a Medián eredményeit a HVG 1998 július 11-i számában, Fábián, 1996 vagy Angelusz - Tardos, 2000:193-217 írásait és Marián Béla összeállítását a Marketing - Centrum adatairól, *Jel-Kép*, 1998. 4. szám 24. o.

¹⁹ A mintavételi hiba tulajdonságairól az érdeklődő laikus olvasó részletes leírást talál angolul Babbie: E., 1995, magyarul pedig Rudas Tamás, 1998 könyvében.

válaszmegtagadási hajlandósága számottevően eltér az egyes adatfelvételi módszerek esetében, akkor a pártpreferenciákra vonatkozó eredményeket is befolyásolhatják. Egy személyes kikérdezés során például könnyebben teremthető olyan kérdezési szituáció, amelyben a kérdezettek inkább válaszolnak kényesebb (pl. pártpreferenciáikra vonatkozó) kérdésekre, mint egy telefonos kikérdezésnél.

Ha mindkét módszer ugyanolyan válaszmegtagadási arányokhoz vezet, akkor sem kell, hogy egy telefonos és egy személyes kérdezésen alapuló pártpreferencia vizsgálatok havi eredményei egymáshoz közelállók legyenek. Ha egy kikérdezésre egy-két hét alatt, egy másikra pedig két-három nap alatt kerül sor, akkor a két felvétel *ab ovo* nem ugyanazt, egy dolog nem azonos állapotát méri. A lakossági pártpreferenciák ugyanis a politikai pártokkal kapcsolatos hírek megjelenésével akár napokon belül számottevően változhatnak²⁰. Ezek a rövid távú impulzusok különösen az ingatag szavazók preferenciáira lehetnek hatással. Minél nagyobb ezek aránya a szavazókön belül, az előbbi tényezők annál nagyobb különbséget indukálnak a rövid, illetve hosszabb ideig tartó adatfelvételek eredményei között.

Nincs tehát mit csodálkozni azon, hogy a gyors, néhány nap alatt lebonyolódó (többnyire telefonos) kutatások ingadozása „nagyobb”, mint a hosszabb kérdezési idő alatt megszületőké. Egyáltalán, önmagában értelmetlen azt állítani, hogy a simább idősort produkáló felvételek „jobbak”, a változékonyabbak pedig „rosszabbak” lennének²¹.

A kérdezési szituáció több ponton is befolyásolja az eredményeket. A telefonos és a személyes kikérdezés különbségeiről már volt szó. De az sem mindegy, hogy „nyitott”, vagy „zárt” kérdésként teszik-e fel a közvélemény-kutatók a „*Ha most vasárnap lennének a választások Ön melyik pártra szavazna?*” kérdést. Zárt kérdés esetén a szóba jöhető (pl. a legutóbbi választásokon szereplő) pártok listáját a kérdés elhangzása előtt segítségképpen egy ún. „válaszlapon” a kérdezettnek átadják, aki ezek ismeretében adja meg válaszát. (Ha olyan pártot választ, amely nincs a lapon, akkor sincs baj. Ilyenkor a kérdezőbiztos e párt nevét írja le válaszként). Nyitott formában nincs „válaszlap”, a kérdezett kizárólag saját ismeretei szerint adja meg válaszát, segítő információ nélkül. Az első eset mellett, hogy *csökkenti a válaszmegtagadók és a „nem tudom” válaszok arányát, kedvez a kisebb pártoknak*. Több válaszadó eredetileg nem emlékszik ezek nevére, de látva őket a lapon, ezeket választja, ahelyett, hogy „nem tudom” választ adna. (A válaszlapon a kis pártok, egy pillanat erejéig, „egy lapra kerülnek” a nagy pártokkal). A másik esetben nagyobb lesz a válaszmegtagadók és a „nem tudom”-mal válaszolók aránya, és a kisebb pártokat is kevesebben fogják választani.

Nem mindegy az sem, hogy zárt kérdés esetén mely pártok kerülnek rá a válaszlapra. Ha ott például csak az MSZP és a Fidesz nevei szerepelnének, akkor egy ilyen vizsgálatnak nyilvánvalóan más eredményei lennének, mint egy olyanak, amelyben a két nagy párt mellett a többi országos listát állító párt nevei is fel vannak tüntetve.

²⁰ Ezt a változékonyságot Magyarországon csak a TNS Modus és a többi intézet adataival tudjuk illusztrálni. A Modus ugyanis 2000 április – 2001 november között naponta kérdezett és négy hét görgetett adatait hetente hozta nyilvánosságra. Azaz hetente mért adataiban minden esetben két eltérő és két azonos hét adatai szerepeltek. Ezzel a technikával egyben simította is az egyes hetek között meglévő különbségeket, de heti változásokat is nyomon tudott követni. Ha eredményeit összevetjük a Tárki és a Szonda eredményeivel, akkor láthatjuk, hogy az utóbbiak egy-egy mérése között a TNS Modus hetente közzétett adatai a simítás ellenére is viszonylag nagymértékben ingadoztak. Lásd a 10. Mellékletet.

²¹ A simább lefutású felvételek prioritása mellett érvel Tóth I. Gy. (2001): „Igazából az lenne nagyon furcsa, ha a biztos szavazó pártválasztókön belül a Fideszre és az MSZP-re szavazók közötti különbségek nem térnének el egymástól a különböző intézetek között és az egyes intézetek önmagukhoz viszonyított időszoraiiban sem variálnának. Természetesen az a »jobb« módszer, amelyik kisebb ingadozásokat eredményez (vagy a nagyobb mintának, vagy a gondosabb mintavételi eljárásnak, vagy a nem mintavételi hibák kiszűrésére tett gondosabb erőfeszítéseknek köszönhetően)”

Fontos az is, hogy milyen kérdések előzik meg a pártpreferencia kérdéseket. Ha olyan kérdés, amely egyik vagy másik pártra utal, akár semleges kontextusban is (a párt, vagy vezetőinek nevét tartalmazza, vagy olyan információt, amely egyértelműen az adott pártra utal), növelheti az adott pártot választók arányát. Szokás megkérdezni a jövőre vonatkozó kérdés előtt, hogy az elmúlt választáson a válaszadó melyik pártra szavazott. Ez amellet, hogy elég kevés információval szolgál az elmúlt választásokon képviselt tényleges pártpreferenciákról (pl. az említett „csatlakozz a győzteshez” elv miatt), magában rejtj annak veszélyét, *hogy az előző választásokon valójában a vesztes pártra szavazók körében a jövőre vonatkozó kérdésre nagyobb lesz a válaszmegtagadás, illetve a „nem tudom” válasz aránya, mintha az előző választásra vonatkozó kérdés el sem hangzott volna.* Az elmúlt választásokon a győztes pártra szavazók esetében pedig ellenkezőleg, alacsonyabb válaszmegtagadást indukál.

A személyes kikérdezés estén hatással lehet a válaszadási hajlandóságra, illetve akár a pártválasztásra is az, hogy milyen a kérdezők összetétele. Ha *ad absurdum* egyik intézet főleg fiatal, egyetemet végzett (illetve végző) kérdezőket foglalkoztat minden pártpreferencia felvétele esetén, a másik pedig rendre idősebb korosztályhoz tartozó, érettségizetteket, akkor ez akár számottevő torzításhoz is vezethet két párt támogatottságának becslésében, ha az egyik párt inkább a fiatal, magasan kvalifikált választók körében népszerű, a másik pedig az idősebb és alacsonyabb iskolai végzettségű rétegek körében. Egy másik, ugyancsak a kérdezők összetételével kapcsolatos kérdés, ami fontos lehet: „Hogyan szavaznának a kérdezőbiztosok, ha most vasárnap lennének a választások?”

Egy-egy intézet pártpreferencia vizsgálatainak ahhoz, hogy eredményi időben összehasonlíthatóak legyenek, egymással homogénnek kellene lenniük. Nemcsak a mintavétel módjáról, a kérdésekről, a kérdezési szituációról, a kérdezők nem, kor szerinti hozzávetőlegesen azonos összetételéről van szó, hanem arról is, hogy nem ildomos kérdezésről-kérdezésre váltogatni az adatfelvétel paramétereit.

A magyarországi közvélemény-kutatók e követelményt sokszor figyelmen kívül hagyják. Az intézetek a „*nagyobb becslési pontosság*” céljából gyakran elszánják magukat 2500-4500 fős, vagy akár 10 000 fős felvételek lebonyolítására²². Ha így döntenek, nem veszik számításba, hogy amit nyernek a réven, azt elveszíthetik a vámon. A „nagy felvétel” nem történhet ugyanolyan körülmények között, ugyanazzal a megszokott rutinnal, mint a 1000 fős, vagy 1200 fős vizsgálatok. Ekkor pedig csorbát szenved a „nagy felvétel” és a többi felvétel homogenitásának követelménye és kérdésessé válik, hogy az előbbi eredménye összehasonlítható-e egyáltalán ugyanazon intézet ezt megelőző, illetve ezt követő felvételeivel. Nemcsak arról van szó, hogy a „nagy felvétel” szükségszerűen több időt, hosszabb terepmunkát igényel – és így mást is mér, mint a többi, néhány nap, vagy egy hét alatt lebonyolódó vizsgálat, hanem arról is, hogy a „nagy felvétel” az adatfelvétel más szervezeti, irányítási megoldásait követeli meg, ami óhatatlanul növeli a korábbi felvételekhez képest új „nem mintavételi hibák” elkövetésének kockázatát. Amit nyernek tehát „a mintavételi hiba” csökkenésével, elveszíthetik a „nem mintavételi hiba” növekedésével és az adatfelvételek homogenitására vonatkozó követelmény megsértésével. Hozzá kell tenni, hogy míg a mintavételi hiba a megkérdezettek számából és a vizsgált paraméter szórásából pontosan kiszámítható akár előre is, addig a nem mintavételi hiba nagyságáról gyakran még hozzávetőleges becslések sem állanak (állhatnak) rendelkezésre. A „nagy felvételek” indításával az intézetek tehát úgy csökkentik előre kalkulálhatóan a mintavételi hibát, hogy nem becsülhető mértékben növeli a nem mintavételi hiba nagyságát – olyan ez, mint zsákba macskát venni a piacon.

²² A megkérdezettek számának növelésével csökkenthető mintavételi hiba. De az utóbbi csökkenésének mértéke kisebb annál, mint amekkora arányban ehhez a mintát növelni kell.

Az egyes intézetek eltérő eredményei mögött többen egyik-vagy másik intézet vezetőinek pártelkötelezettségét sejtik. Ezeket a feltételezéseket rendre maguk az érintettek szokták cáfolni. Úgy gondoljuk, hogy kár is erre szót vesztegetni. A közvélemény-kutatók nem azért alakítják így, vagy úgy mintavételi, adatfelvételi, kérdezési módszereiket, nem úgy választják ki kérdezőiket, hogy a vezetőik egyikének-másikának tetsző pártot „hozzák ki” győztesnek. Ez olyan stratégiát kívánna, amelynek megvalósítása túlságosan is időrabló és komoly, rendkívül költséges módszertani kutatásokat igényelne, másrészt pedig egy percig sem maradhatna titokban.

A politikai kötődés kérdéséről azonban más vonatkozásban mégis érdemes beszélni. Nem arról van szó, hogy mit gondolnak az egyes közvélemény-kutató cégek vezetői, munkatársai magukról, pártorientációikról, hanem arról, hogy *mit gondolnak az intézetekről mások*. Mit gondolnak róluk azok, akikhez a kérdezők az intézet logó-ját ábrázoló kitűzővel, igazolvánnyal beállítanak. A kérdezettek sejtése, illetve véleménye az intézetek pártorientációjáról lehet légből kapott, de lehet empirikusan megalapozott is. Ha egy intézet vezetése cáfolja, hogy elkötelezett lenne egyik, vagy másik párt iránt, akkor csupán a *nyílt* pártorientáció feltételezését utasította el. Ettől még lehet *látens* pártorientációról beszélni, sőt empirikusan vizsgálható e látens pártorientáció hiánya, léte, illetve szorossága is²³. Tartozhat egy intézet egyik, vagy másik párt holdudvarába. Ezekről a kötődésekről azonban nem az intézetek munkatársaitól, hanem leginkább a pártok és az egyes intézetek közléseinek (üzeneteinek) alapos tartalomelemzése nyomán alkothatunk képet.

Ha egy intézet pártpreferenciákkal kapcsolatos kérdéseire válaszolók úgy hiszik, hogy a közvélemény-kutató intézet valamiféle pártorientációval rendelkezik, akkor – amellett, hogy ez eléggé megnehezítheti a szóban forgó intézet életét – hatással lehet először a kérdezős megvalósulására, aztán a válaszmegtagadás és a „nem tudom” felelet választásának valószínűségére. Minél szélesebb körben elfogadott az intézet pártorientációjával kapcsolatos feltételezés, annál inkább. Lehet, hogy *B* intézet minden megnyilvánulásában expliciten hirdeti, hogy *L* párthoz áll közel, de ha ezt mégis kevesen tudják a megkérdezettek közül, akkor nincs akkora baj, mint abban az esetben, ha szinte mindenki azt feltételezi, hogy az *A* intézet *valamennyire* kötődik *K* párthoz.

---

²³ Jó szolgálatot tehet ekkor a tartalom-, vagy a kapcsolatháló elemzés. Egy tartalomelemzést végző kutató meg tudja figyelni azt, hogy az egyes intézetek milyen kontextusban és hányszor jelennek meg a tv-ben, a rádióban, vagy a nyomtatott sajtóban. Az is mérhető, hogy hányszor jelentek meg különböző pártok, illetve a kormányzat szöveggörnyezetében, nyilatkozataiban. A politikai viták során hányszor hivatkozott rájuk például a kormány, illetve a kormányon lévő párt, és hányszor az ellenzék, stb. A kapcsolatháló, vagy piacszerkezet elemzés segítségével pedig feltérképezhető az intézetek „ego-network”-je, megrendelőinek, illetve szállítóinak hálózata.

3. A négy intézet eredményeinek összehasonlítása

3.1. A megkérdezettek

Az összes megkérdezett pártpreferenciái esetében három intézet adatai állnak rendelkezésünkre, mivel – mint korábban említettük – a Medián konzekvensen soha nem tette ezeket közzé. A három intézet tehát a Gallup, a Szonda és a Tárki (amely a Századvég Politikai Iskolával közösen végzi pártpreferencia kutatását).

A három intézet idősoros adatai mind a Fidesz, mind az MSZP esetében láthatóan nagyon hasonlóan alakulnak (Lásd a 3.1.1. és a 3.1.2. ábrákat). Szoros kapcsolat látszik tehát az egyes intézetek becslései között. Ezt az intuitív állítást alátámasztják az intézetek nyers eredményei közötti (Pearson-féle) korrelációs együtthatók erős pozitív értékei (lásd az 5. Mellékletet). Ezek értéke az MSZP-re vonatkozó becslések esetében a Szonda és Tárki között 0,608, a Szonda és Gallup között 0,786 és a Tárki és Gallup között 0,544. Erősebb kapcsolatok adódnak a Fidesz támogatottságának becslései esetében (sorrendben 0,908, 0,918 és 0,889). A három intézet két párt támogatottságára vonatkozó eredményei tehát szorosan együtt mozognak.

Ha a Fidesz és az MSZP támogatottságának (a három intézet adatai alapján számolt) trendjeit hasonlítjuk össze, akkor a fentihez hasonló szoros kapcsolatokat kapunk (lásd az 5. Mellékletet).

A „szoros együtt mozgás” egyrészt a kimutatott trendek hasonlóságából, illetve azonosságából fakad, részben pedig abból, hogy az intézetek ezen kívül mennyire ragadják meg egyöntetűen a pártok támogatottságának változását; mennyire azonos módon becslik a támogatottság hónapról-hónapra történő ingadozásait.

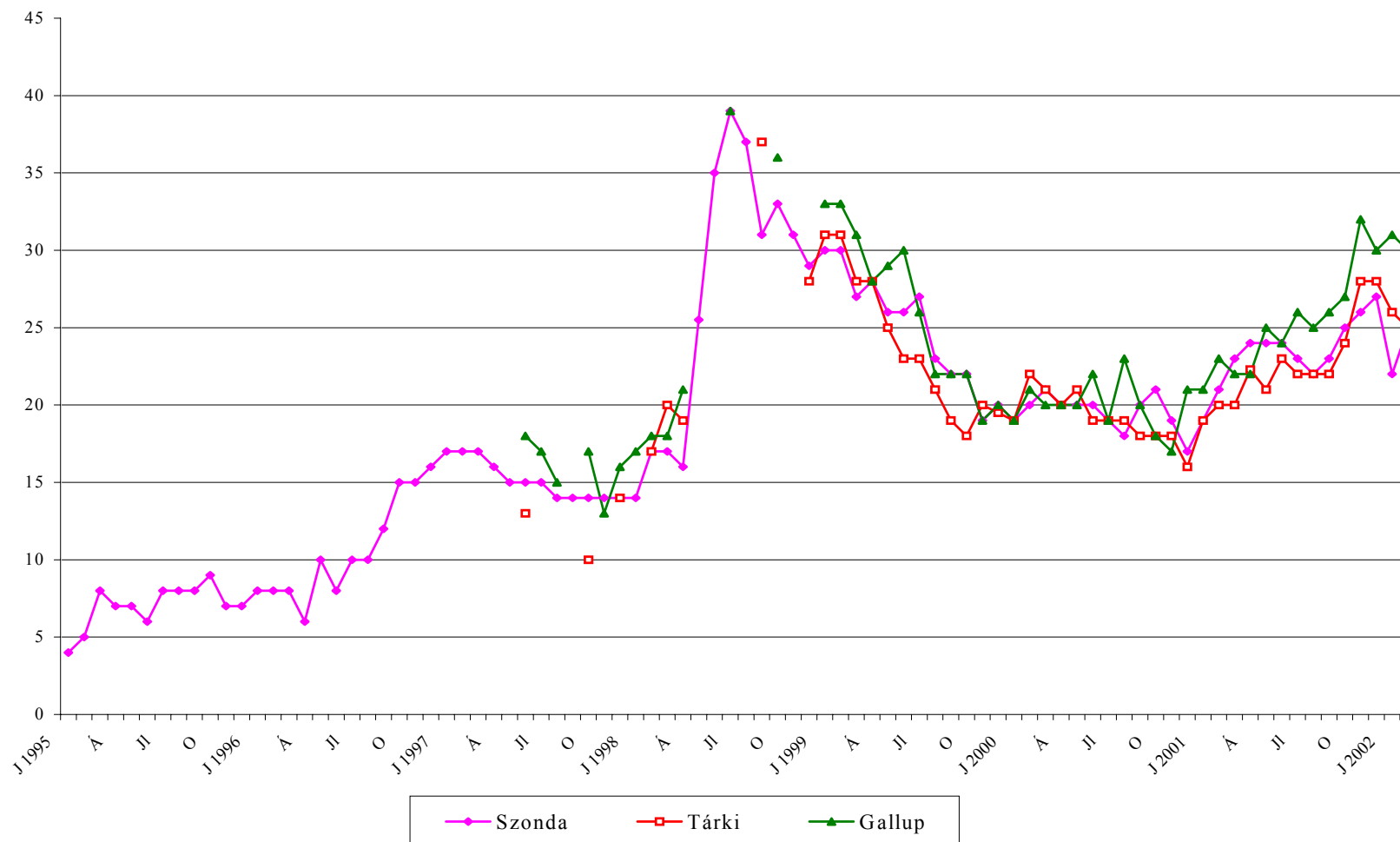
Ennek megragadására először egy egyszerű módszerrel detrendeltük az idősort, azaz a három intézet megfigyeléseinek (becsléseinek) idősorait megtisztítottuk trendjüktől: kivontuk egymásból az egymást követő becslések értékeit, azaz kiszámítottuk a becslések differenciáit²⁴. Így egy olyan mutatóhoz jutottunk el, amely az intézetek eredményeinek hónapról hónapra történő ingadozásait mutatja. Ezek után az egyes intézetek becslési ingadozásainak idősorát hasonlítottuk össze (lásd a 3.3. mellékletet), és kiszámoltuk a közöttük lévő korrelációs együtthatókat.

---

²⁴ Legyen $I_{a,t}$ az a intézet t időpontbeli becslése az egyik pártra. Kiszámoltuk a $DI_{a,t} = I_{a,t} - I_{a,t-1}$ értékek idősorát. Megtettük ezt minden intézetre és mindkét vizsgált pártra.

3.1.1. ábra

Az Fidesz támogatottsága az összes megkérdezett körében három intézet (Gallup, Szonda, Tárki) becslései alapján 1994 január – 2002 február, %

Ezzel együtt úgy is összehasonlítottuk a trenden kívüli ingadozásokat, hogy a meghatározott trendértékekből kivontuk az eredeti idősor értékeit. Ezáltal eljutottunk az idősor olyan összetevőjéhez, amely három tényező hatását tartalmazza. E három tényező a rövid távú ingadozások, a pártpreferenciák hosszabb távú szabálytalan mozgása (ciklikus komponens) és egy véletlen hatás²⁵ A továbbiakban ezeket a trendtől eltérő *ingadozásoknak* nevezzük.

Ha az egyes intézetek által mért támogatottság rövid távú ingadozásait vetjük össze, akkor azt kapjuk, hogy a Szondának és a Tárkinak az összes megkérdezett körében a Fidesz támogatottságára vonatkozó eredményei 1998 – 2002 között (ezen adatok mindkét intézetnél csak erre az időszakra állnak rendelkezésünkre) szignifikáns és erős pozitív kapcsolatot mutatnak akár így, akár úgy mérjük ezeket az ingadozásokat. (Lásd az 5. Mellékletet).

Tehát a Fidesz esetében nemcsak a trendben, hanem a havonta történő ingadozásokban is nagyon hasonló eredményeket szolgáltatott a Szonda és a Tárki. Jól látható ez a differenciák idősorát mutató 3.1.3. ábrán. Nem ez a helyzet a Szonda-Gallup, illetve a Tárki-Gallup páros esetében. A Gallup által becsült havi ingadozások egyrészt jóval nagyobbak, mint a másik két intézeté (az ingadozások azonos időszakra számított szórásai 25-30 %-kal magasabbak, lásd az M3.4. táblázatot), másrészt semmilyen kimutatható összefüggésben nincsenek ezek egyikével sem. Továbbá a három intézet között nem láthatunk semmilyen számottevő kapcsolatot az MSZP-re vonatkozó becsléseknél sem. A Szondának és a Tárkinak a Fideszre vonatkozó eredményein kívül az intézetek meglehetősen elérő, egymással kapcsolatban nem lévő havi ingadozásokat becsülnék.

A Tárki és a Szonda egymással nagy hasonlóságot mutató eredménye fakadhat a nagyon hasonló kérdezési módszerből. Mindkét intézet ún. omnibusz vizsgálat keretében kérdezi a pártpreferenciákat²⁶; a megkérdezetteket a néesség-nyilvántartás adataiból választják ki; az adatfelvételekre átlagosan 10-12 nap alatt kerül sor; a pártpreferencia kérdések a kérdőív elején vannak és megelőzi őket egy „az előző választáson melyik pártra szavazott” típusú kérdés. Ekkor azonban felvetődik az, hogy amit a Fidesznél láttunk, miért nem kapjuk ugyanazt a szoros kapcsolatot az MSZP-nél is? E kérdés megválaszolására az elemzés későbbi fázisában teszünk kísérletet.

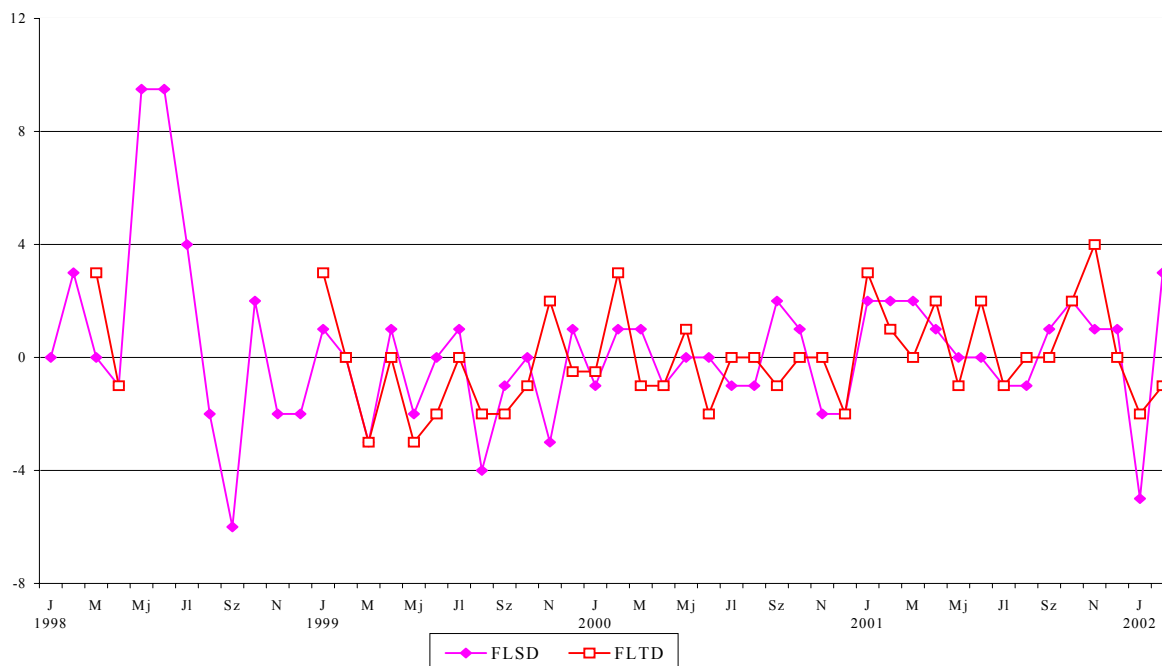
²⁵ A trendhatás megragadására nem a konjunktúra ciklusok meghatározásában széleskörűen használt és az OECD által is ajánlott trendszűrő technikát az ún. Hodrick Prescott (HP) szűrőt alkalmaztuk, hanem minden esetben harmadfokú polinominális trenddel számoltunk. (A harmadfokú polinomok szabadságfokkal korrigált reziduális varianciája kisebb volt, mint a másodfokú polinomoké.) A HP filtert szezonális hatásoktól megtisztított adatsornál ildomos használni (Beziz, 1999) de a szezonális és a ciklikus összetevő szétválasztására az idősor rövidege miatt nem volt módunk. *A priori* feltehető azonban, hogy a pártpreferenciák esetében az évről évre megismétlődő, szabályos rövid távú hatásoknak (szezonálításnak) csak kis szerepük lehet. Elég nehéz lenne megindokolni, hogy miért szavaznának a Fideszre kevesebben / többen, mert pl. január, vagy, mert tél van? Erre vonatkozóan a Szonda 1995-től rendelkezésre álló adatain próbaszámításokat végeztünk (lásd M3.5.). A szezonális hatás nem tűnt különösen nagynak és nem a két párt közötti erőviszonyokat, hanem a pártválasztók és a „nem válaszolók”, illetve a kis pártok és a két nagy párt közötti arányokat érintette inkább: *tavasszal és nyáron nő a pártot választók aránya.* Április-júliusban az MSZP támogatók aránya, május-júliusban és októberben a Fidesz támogatók aránya, február-áprilisban pedig a kis pártok támogatottsága szokott a szezonális hatás miatt magasabb lenni. Ha ez a hatás 2002-ben is érvényesül, akkor a választások áprilisa való kiírása a két nagy párt közül nem a Fidesznek, hanem az MSZP-nek kedvez.

²⁶ A szakzsargonban omnibusznak nevezik, ha egy felvételt több megrendelő finanszíroz és az adatfelvétel kérdőíve e megrendelők egymástól eltérő témákat felölelő kérdezési blokkjait tartalmazza.

3.1.3. ábra

A becslések havi ingadozásai (differenciák) a Szonda és a Tárki becslései alapján, Fidesz, összes megkérdezett, 1998 január – 2002 február

Magyarázat: FLSD = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák
 FLTD = Tárki, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák

A következő lépésben azt vizsgáljuk, hogy a három intézet eredményei eltérnek-e számottevően egymástól. Ha a becslések torzítatlanok, illetve mozgásukra két tényező hat csupán, az amúgy ismeretlen (és teljesen pontosan nem megismerhető) lakossági pártpreferenciák és a becslési eljáráshoz kapcsolódó, kikerülhetetlen mintavételi hiba, akkor az egyes intézetek eredményei egy hosszabb időszak alatt nem térhetnek el számottevően. Azaz nullhipotézisként egy hosszabb időszakban egy K párt támogatottságára vonatkozó, különböző intézetek által mért eredmények azonosságát kell feltételeznünk. Alternatív hipotézis pedig az, hogy ezek számottevően eltérnek egymástól: az egyik intézet a másikhoz képest megfigyelésről-megfigyelésre szignifikánsan „alábecsli” vagy „fölé becsli” az adott párt támogatottságát. Vagyis az egyik intézet egy hosszabb időszak alatt többnyire más (alacsonyabb / magasabb) szinten becsli K párt támogatottságát, mint a másik.

Fel kell hívnunk a figyelmet azonban arra, hogy az „alábecsli” illetve „fölé becsli” kifejezés mindig csak a két intézet relációjában értelmezhető. Nem tudunk semmit, ugyanis az adott párt támogatottságának *tényleges* szintjéről. Lehet, hogy mindkét intézet alá/fölé becsli ezt, de egyik számottevően nagyobb mértékben, mint a másik. Ez utóbbi eset bekövetkezésének azonban nagyon kicsi a valószínűsége.

Tudjuk, hogy a pártpreferencia vizsgálatok eredményei minden esetben egy bizonyos előre megválasztott valószínűségi szint mellett általánosíthatóak az egész lakosságra. Illetve két mintából, függetlenül kapott eredmények, ha kölcsönösen ezen az előre meghatározható tartományon belül vannak, statisztikailag nem térnek el. Egy ilyen esetben, például amikor az egyik intézet 24 ± 3 %-ra a másik 26 ± 3 %-ra becsli egy K párt támogatottságát, a két becslés nem tér el egymástól. Ha ez a jelenség tartós, akkor, ha az egymás utáni eredményeket

idősorba rendezzük, azt várhatjuk, hogy az intézetek becslései minden esetben olyan közeliak lesznek, hogy az egyiknek lehessen olyan értéke, amely beleesik a másik becsléshez tartozó tartományba²⁷ és az eredmények egymáshoz való viszonya is véletlenszerű. Egyszer az egyik eredménye magasabb kicsivel, másszor a másik. De mi van akkor, ha az egyik intézet eredménye – még ha minden megfigyelés esetében mindkét eredmény a határon belül is van – szinte minden esetben kicsit magasabb, mint a másiké? Ekkor valamilyen tartós hatás következtében mindig kicsit magasabb sávban becsli az adott K párt támogatottságát, mint a másik intézet. Ez a hatás persze lehet akkora is, hogy esetenként a két intézet azonos időpontban végzett felvételeinek eredményei is eltérnek statisztikailag (például, ha az egyiké $24 \pm 3 \%$, a másiké pedig $31 \pm 3 \%$).

Két intézet pártpreferencia becslési eredményeit tehát három szempont szerint osztályozhatnák, legalábbis elméletileg:

- 1) *Mennyire méri pontosan a lakosság tényleges pártpreferenciáit?* Erre a kérdésre empirikusan nem tudunk választ adni, de tegyük fel, hogy valahonnan ismeretekkel rendelkezünk a választók egészének pártpreferenciáról. Ha az intézetek ezt pontosan mérnék, akkor $K_v \approx K'_a, K'_b$, ahol K_v K párt (elméleti) támogatottsága a választókorú lakosság körében, K'_a és K'_b pedig a és b intézetek erre vonatkozó adatfelvételi eredményei. K' csak közelítően egyezik K -val, de egy előre megválasztható valószínűséggel tudjuk, K K' ε sugarú környezetében van. ($K' - \varepsilon \leq K \leq K' + \varepsilon$). Ha ez nem áll fenn, akkor az adott intézet felül-, vagy alulbecsli K párt tényleges (és csak elméletileg megismerhető) támogatottságát. Ezt a kérdést azonban *empirikusan soha sem tudjuk eldönteni*, legfeljebb a kérdezés paramétereinek ismeretében következtethetünk arra, hogy ennek a „felül” vagy „alulbecslésnek” be kellene következnie.
- 2) *Az intézetek egy időpontra vonatkozó eredményei eltérnek-e szignifikánsan egymástól?* Ha például az egyik $33 \pm 3 \%$ -ra, a másik $35 \pm 2 \%$ -ra becsli K párt támogatottságát, akkor nem. De ha pl. $30 \pm 2 \%$ és $37 \pm 4 \%$ a két eredmény, akkor igen. Az első esetben azt a feltételezést fogadjuk el, hogy a két eredmény két százalékpontnyi különbsége csupán a véletlennek tulajdonítható. A másik esetben pedig feltételezzük, hogy vagy az egyik, vagy a másik, vagy mindkét felvétel során valamilyen hiba, vagy torzítás lépett fel.
- 3) *Az intézetek egy hosszabb időszakban mért, egy párt támogatottságára vonatkozó eredmények szintje szisztematikusan eltér-e egymástól?* Ha nem, akkor egyenlő arányban és mértékben kell e hosszabb időszak alatt az egyiknek alacsonyabb és magasabb eredményt adnia a másikkal (bármilyen távol is legyenek egymástól az egy időpontra vonatkozó becsléseik). Ha K párt támogatottságára vonatkozó becsléseik páronkénti különbségei számottevően eltérnek nullától, akkor az egyik intézet rendre magasabbra/alacsonyabbra becsli a szóban forgó K párt támogatottságát. Ekkor valamilyen, a vizsgált időszak tartósan ható ismeretlen tényező okozza ezt az eltérést.

Két intézet méréseinek összehasonlítására vonatkozó három fenti nézőpont, ha a két intézet viselkedése mérésenként azonos, összesen nyolc esetet határoz meg. (Ezek különbségeivel

²⁷ Egy t időpontban mért két, x_t és y_t paraméterhez tartozó hibahatár legyen rendre $\pm e$ és $\pm f$. Ha két intézet eredményei nem térnek el számottevően a másiktól egy időszak ($t = 1 \dots n$) alatt, akkor minden t időpontra igaz, hogy $x_t - e < y_t + f$, ha $x_t > y_t$, és $x_t + e > y_t - f$, ha $x_t < y_t$.

részletesen foglalkozunk a 3. Mellékletben, illetve lásd erről a www.wargo.hu/prp/partpref/pelda.zip bemutatót.)

Az alábbi vizsgálat során csak a harmadik nézőponthoz kapcsolódó kérdést, a hosszú távon ható ismeretlen tényező létét teszteljük és a kapott eltérések irányát vizsgáljuk.

Az egyes pártok támogatottságára vonatkozó becslések különbségének alapstatisztikáit lásd a 3.1.1. táblázatban. Az egyes intézetek azonos időszakokra vonatkozó eredményeinek összehasonlítása több esetben az eredmények „kiegyensúlyozatlanságát” tükrözi. Például a Fidesz támogatottságát a Gallup többnyire magasabbra becsli, mint pl. a Tárki (44 páros megfigyelésből 32 esetben magasabb a Gallup eredménye). Vagy az MSZP esetében a Szonda 46 megfigyelésből 37 alkalommal magasabb támogatottságot becsült, mint a Tárki. Az egyéb (kis) pártok esetében pedig 46 megfigyelésből 44 alkalommal a Szonda eredménye magasabb volt a Tárkihoz képest. A „nem válaszolók” arányát pedig a Tárki mérte legtöbbször magasabbra (48 megfigyelésből 45 alkalommal a Szondával, és 36 megfigyelésből 32 alkalommal a Galluppal szemben).

3.1.1. táblázat

A pártok támogatottságára azonos időszakokban adott intézeti becslések statisztikái és az eredmények megoszlása a közöttük lévő reláció szerint, összes megkérdezett, 1995 január – 2002 február

Pártok / nem válaszolók	Intézetek	Azonos időszakokban született eredmények statisztikái			A megfigyelt időszakokban született eredményeken belül az egyes relációba tartozók száma			Megfigyelések (hónapok) száma N
		Átlag	Szórás	Medián	(1) > (2)	(1) = (2)	(1) < (2)	
Fidesz	Szonda (1)	22,1	4,3	22	23	10	13	46
	Tárki (2)	21,7	5,0	21				
	Szonda (1)	21,7	5,2	21	8	12	30	
	Gallup (2)	23,3	5,8	22				
	Tárki (1)	21,2	4,4	20,5	6	6	32	
	Gallup (2)	23,3	4,8	22				
MSZP	Szonda (1)	24,5	2,2	25	37	4	5	46
	Tárki (2)	22,6	2,3	23				
	Szonda (1)	23,9	2,8	25	21	7	22	
	Gallup (2)	24,2	3,3	24				
	Tárki (1)	22,6	2,3	23	4	6	34	
	Gallup (1)	24,8	2,7	24				

A következő lépésben a szisztematikus eltérések létét az ún. páros mintás t-próba alkalmazásával teszteltük²⁸. Ennek elvégezhetőségéhez először vettük az intézetek azonos időpontra vonatkozó eredményeit páronként, és ezek különbségeinek eloszlását vizsgáltuk. Azt ellenőriztük, hogy ezek megközelítően normális eloszlást követnek-e. Ha igen, akkor elvégezhető a fenti próba, ha nem, akkor a differenciák megoszlása alapján csak „jóval puhább” állításokat tehetünk. A tesztek részletes eredményei az M4.1. – M4.10. mellékletek tartalmazzák. Az összefoglaló eredményeket alább, a 3.1.2. táblázatban közöljük.

²⁸ Ennek során egy azonos mintára vonatkozó két ismérv (azonos K párt támogatottságának a és b intézet általi becsléseinek) különbségét vizsgáljuk. Úgy választjuk ki az időszakot, hogy a két ismérv értéke a minta minden egyes tagjára rendelkezésre álljon. A próbában azt vizsgáljuk, hogy a két érték (a támogatottság becslésének) különbsége szignifikánsan eltér-e nullától. Ha igen, akkor a két ismérv értéke számottevően eltér, azaz a vizsgált két intézet becslései szignifikáns különbséget mutatnak. Az egyik intézet felül-, vagy alul becsli az adott párt támogatottságát a másikhoz képest. ($DK_{a,b,t} = K_{a,t} - K_{b,t}$ ahol $K_{a,t}$ az a intézet becslése K párt támogatottságára t időpontban. $DK_{a,b,t}$ időszak alatti átlaga μ_{DK} . A vizsgált nullhipotézis pedig $H_0 : \mu_{DK} = 0$.)

Az eredmények meglepőek. *A Fidesz esetében a Szonda és a Tárki becslése közötti összhang egy újabb ponton alátámasztható.* Nincs számottevő eltérés a két intézet által közölt becslések szintjében. Tehát nemcsak a Fidesz támogatottságának trendjében és havi ingadozásaiban mutatható ki szoros kapcsolat a két intézet becslései között, hanem ezek szintje is megegyezik. *A Tárki és a Szonda Fideszre vonatkozó becslései tetszés szerint felcserélhetők.*

Nem ez a helyzet a Gallup és a Szonda Fideszre vonatkozó eredményeivel. Bár a két intézet által közölt becslések trendjei szorosan együttmozognak, a Gallup felvétele sokkal „zajosabb” mint a Szondáé, sokkal jobban – és másik két intézet által mért módtól meglehetősen különböző módon – ingadozik. De azt is láthatjuk, hogy a két intézet becslései között számottevők a szintkülönbségek: *a Gallup rendre magasabbra méri a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda.*

Ugyanez a helyzet a Gallup és a Tárki között a Fidesz támogatottságára vonatkozó eredményeknél. *A Gallup rendszeresen magasabbra becsli a Fidesz (F) támogatottságát, mint a Tárki.* Tehát a Fidesz támogatottságának becslése esetén az alábbi konzisztens relációk állíthatók fel a három intézet eredményei között:

- a) $F_G > F_S, F_T$
- b) $F_S \approx F_T$

Ahol $F_{G,S,T}$ a Fideszt támogatók arányának szintje az egyes intézetek (G: Gallup, S: Szonda, T: Tárki) eredményei szerint.

A másik felfedezett különbséget az MSZP (M) támogatottságának a Szonda és a Tárki közötti eredményeinél láthatjuk. Nagyon hasonló trendek mellett a két intézet eredményei havi ingadozásainak iránya és mértéke nem mutattak semmilyen kapcsolatot (ami önmagában egyáltalán nem baj). Az újdonság az, hogy az azonos trend mellett a Szonda eredményei rendre meghaladják a Tárki eredményeit. *Azaz a vizsgált időszak alatt a Szonda kissé magasabb, a Tárki kissé alacsonyabb arányban adja meg az MSZP támogatottságát.*

- c) $M_S > M_T$

Láthatjuk azt is, hogy míg a Gallup a Fideszt becsli „fölül” a Szondához képest, addig a két intézet MSZP támogatottságára vonatkozó eredményeinek szintje nem tér el számottevően egymástól. Bár azt is hozzá kell tennünk, hogy a két párt támogatottsága havi ingadozásainak tekintetében egészen meglepő irányú (negatív), nem szignifikáns kapcsolat adódik. Ha a Gallup növekedést mér, akkor viszonylag gyakran mér a Szonda csökkenést, és fordítva. (A két intézet MSZP-re vonatkozó becsléseiből 42 hónap különbség-adatai állnak mindkettőnél rendelkezésünkre. A 42 megfigyelés 33%-ában a Gallup és a Szonda becsléseinek iránya ellentétes volt. Ugyanez a Szonda és a Tárki viszonylatában a 40 megfigyelés 25 %-ában fordult elő).

3.1.2. táblázat

A pártok támogatottságára adott intézeti becslések különbözőségének teszt eredményei két párt, az MSZP és a Fidesz esetében, összes megkérdezett, 1995 január – 2002 február

Párt	Vizsgált két intézet	Indikátor	Normalitás	A t-próba eredménye	Összefüggés	Magyarázat
Fidesz (F)	Szonda - Tárki	FLSTD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$F_S \approx F_T$	A Szondának és a Tárkinak a Fidesz támogatottságára vonatkozó becslései nem térnek el számottevően egymástól
Fidesz (F)	Szonda - Gallup	FLSGD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_S < F_G$	A Szondának és a Gallupnak a Fidesz támogatottságára vonatkozó becslései szignifikánsan eltérnek egymástól. A Gallup számottevően magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda, vagy a Szonda számottevően alacsonyabbra, mint a Gallup.
Fidesz (F)	Tárki - Gallup	FLTGD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_T < F_G$	A különbségek megoszlásának vizsgálata arra mutat, hogy a Gallup magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Tárki.
MSZP (M)	Szonda - Tárki	MLSTD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$M_T < M_S$	A Szondának és a Tárkinak az MSZP támogatottságára vonatkozó becslései számottevően eltérnek egymástól. A Tárki szignifikánsan alacsonyabbra becsli az MSZP támogatottságát, mint a Szonda, vagy a Szonda szignifikánsan magasabbra, mint a Tárki.
MSZP (M)	Szonda - Gallup	MLSGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_S \approx M_G$	A Szondának és a Gallupnak az MSZP támogatottságára vonatkozó becslései nem térnek el számottevően egymástól
MSZP (M)	Tárki - Gallup	MLTSD	elvetve	A próba nem végezhető el	-	

Mi lehet e szisztematikus eltérések oka? Ezekre több magyarázat is adható. Bár nem ismerjük (nem ismerhetjük) minden részletre kiterjedően egyik intézet mintavételi módszerét, adatfelvételi eljárásait, kérdezési technikáját sem, de *a priori* megfogalmazhatunk olyan állításokat, amelyek ezen információk birtokában ellenőrizhetőek. Ezekre a dolgozat utolsó részében fogunk visszatérni.

3.2. A nem válaszolók és a „kis pártokat” választók

Három közvélemény-kutató (Gallup, Szonda, Tárki) rendszeresen közlésezi a pártválasztásra vonatkozó kérdésre „nem tudom” választ adók és válaszmegtagadók arányát (ezeknek összegét a továbbiakban „nem válaszolók”-nak hívjuk). A Medián csak a biztos szavazók esetében közli ezt, így eredményeit nem tudjuk összevetni a másik három intézetével.

Az egyes közvélemény-kutató intézetek közlései viszonylag kis figyelmet szentelnek a válaszmegtagadók és „nem tudom” választ adók arányának időbeli bemutatására, illetve behatóbb elemzésére. Leggyakrabban a vezető pártok támogatottságára, ennek változására, illetve a vezető pártok támogatóinak társadalmi összetételére és esetenként másodlagos pártpreferenciáira koncentrálnak. Egyedüli kivétel a Gallup, amely pl. a Magyar Nemzetben 1998-99-ben megjelent, az eredményeit közlő cikksorozatában rendszeresen bemutatta és elemezte ez utóbbi – a megkérdezettek 30-40 %-át is kitevő csoport arányának alakulását és hatását a vezető pártok támogatottságára. A pártválasztásban bizonytalanok, illetve nem biztosan szavazók pártpreferenciái, ha mégis elmennek szavazni, a választásokon döntő szerepet kaphatnak. Közvetetten megismerhetőek pártpreferenciáik is: az explicit pártpreferencia kérdésekre nem válaszolók ugyanis válaszolhatnak egyéb, pl. a társadalmi-demográfiai indikátorokat firtató (pl. iskolai végzettség, jövedelmi helyzet, életkor) vagy a pártpreferenciákkal szorosan összefüggő attitűd kérdésekre – így becsülni lehet, hogy mely pártra (pártokra) szavaznának legvalószínűbben²⁹.

A két nagy párt támogatói és a nem válaszolók arányának ismeretében könnyen kiszámolható, hogy az egyes intézetek mekkorára becsülték a többi párt támogatottságát. Tudjuk, hogy egy politológiai elemzésben ezek összevonása *non sense* lenne, de itt, egy módszertani vizsgálatban mégis elfogadható és indokolható. A Fideszen és az MSZP-n kívüli pártok (a továbbiakban „kis pártok”) támogatottságának eredményeiben kimutatható különbségek ugyanis közelebb visznek minket az eredeti kérdés, a két nagy párt támogatottságánál felfedett különbségek megértéséhez.

A vizsgált időszak alatt jelentősen ingadozott a nem válaszolók aránya és csökkent a kis pártok támogatottsága – nyilvánvaló módon a Fidesz előretörésével párhuzamosan (lásd a 3.2.1 és a 3.2.1. ábrát).

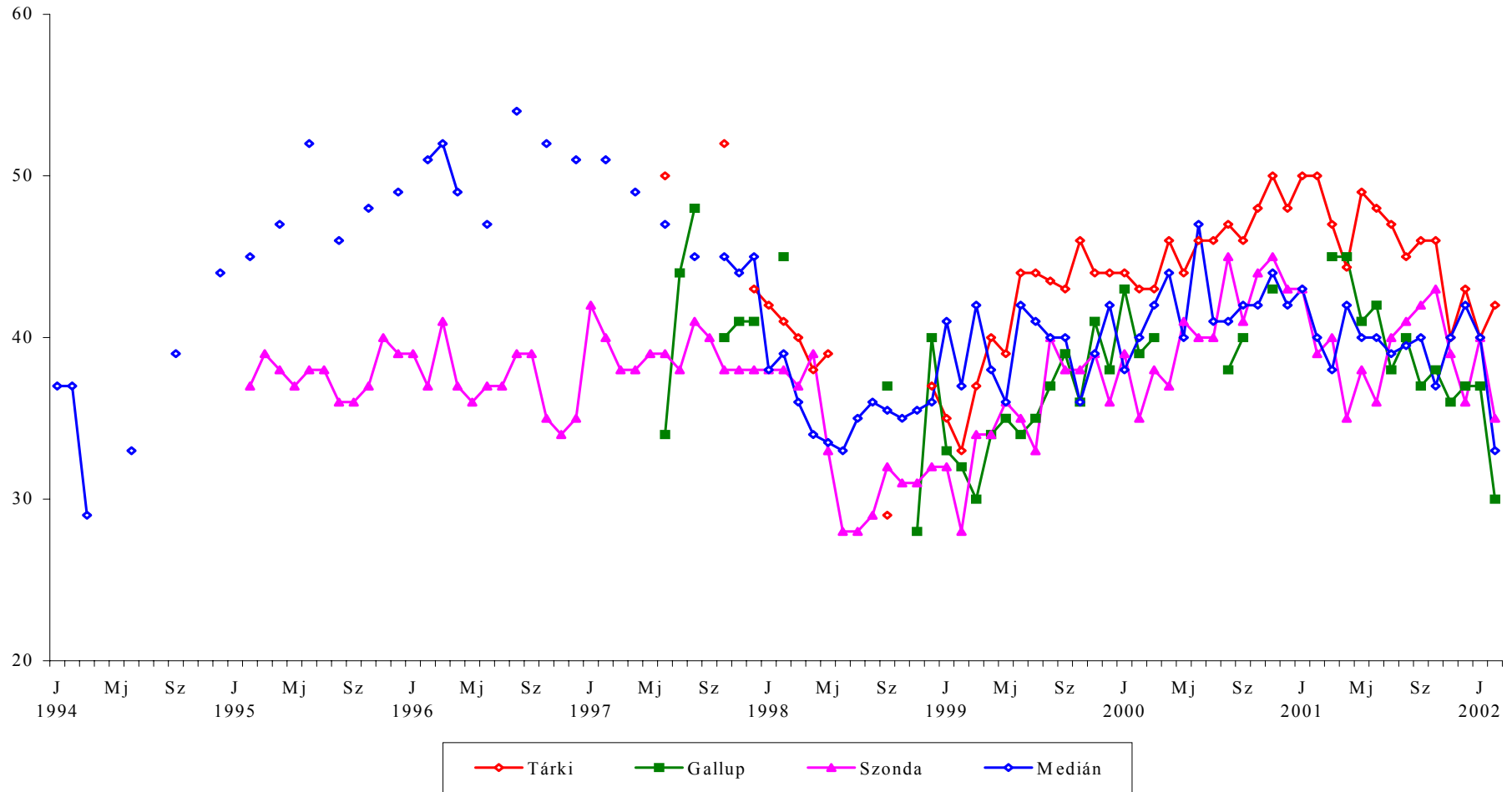
Az egyes intézetek eredményei közötti összefüggéseket csak az 1999-2002 közötti időszakra számoltuk, mivel az 1998 előtti és azt követően kialakult magyar pártrendszer jelentősen eltér és az eredmények páronkénti összehasonlításában ez a „strukturális törés” is szerepet játszana, ha némely intézet minden adata elérhető 1998 előtt, másoké pedig csak esetenként. Ezzel csupán néhány megfigyeléstől tekintünk el, mivel a Tárki és a Gallup a „nem válaszolóokra” vonatkozó adataihoz több esetben nem sikerült hozzájutnunk.

---

²⁹ Egy ilyen elemzés külső, egyik intézethez sem tartozó, kutató számára jelenleg csak a Tárki felvételei esetében lehetséges.

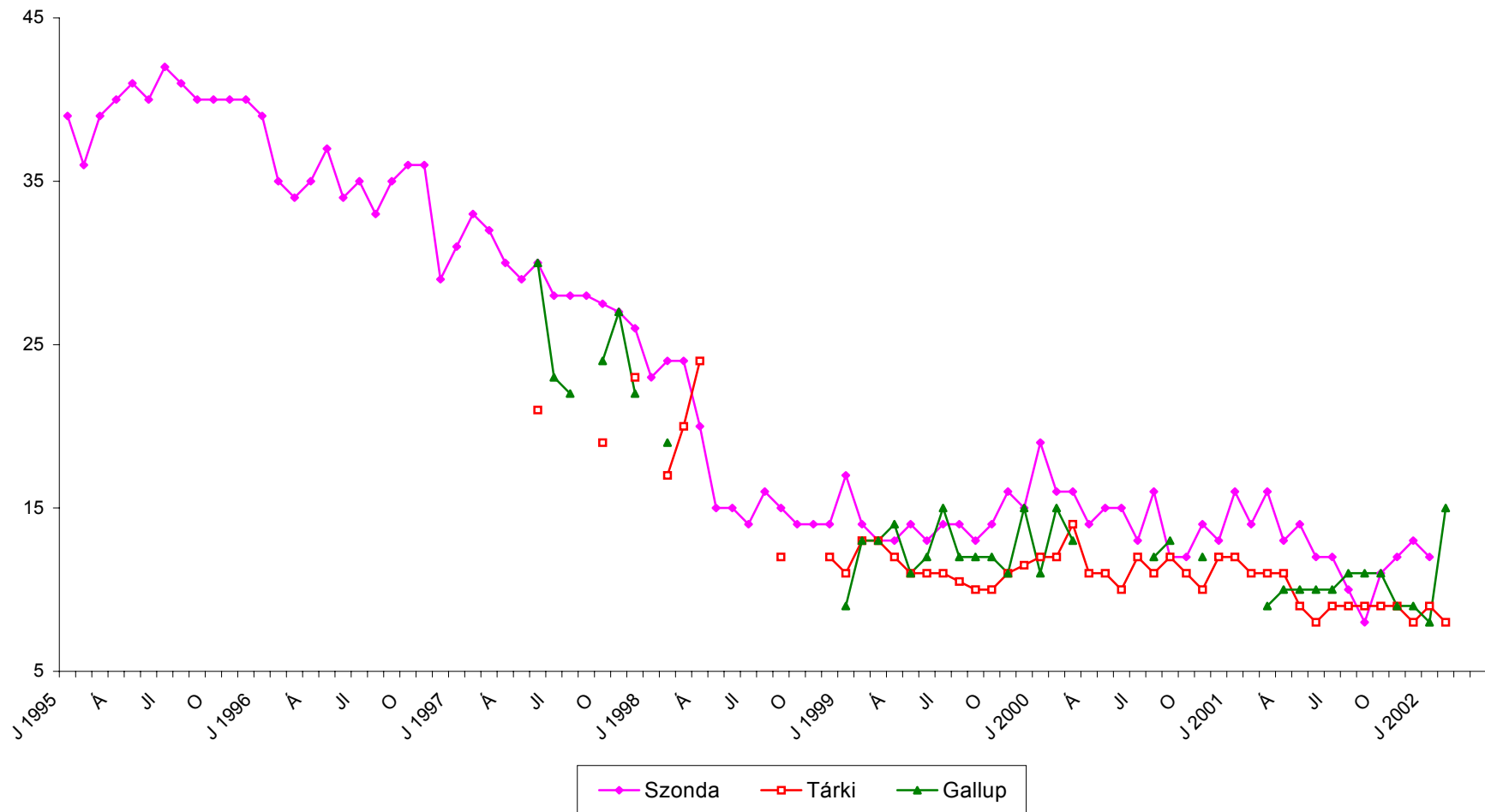
3.2.1. ábra

A "nem válaszolók" (Gallup, Szonda, Tárki) és a bizonytalan szavazók (Medián) arányának becsült alakulása, 1994. január – 2002. február, %

3.2.2. ábra

Az „kis pártok” támogatottságának alakulása három intézet (Gallup, Szonda, Tárki) eredményei szerint, 1995. január – 2002. február, %

Az intézetek idősorai között szoros összefüggést látunk mindkét vizsgált kategória (a „nem válaszolók” és a „kis pártokat” támogatók) esetében (lásd az M3.8.5a-b táblázatot).

A korábbiakhoz hasonlóan a „kis pártoknál” és a „nem válaszolóknál” is számoltunk differenciákat. A különböző intézetek által produkált differenciák időbeli mozgása azonban egyik esetben sem mutat szignifikáns összefüggést (lásd az M3.8.6a-b táblázatot). Ezzel hasonló eredményre jutunk, ha az egyes intézetek becsléseinek rövid távú ingadozásait vetjük össze (lásd a M3.8.7a-b. táblázatot). A különbség annyi, hogy a kis pártok támogatottságának alakulásánál a Szonda és a Tárki viszonyában továbbra is kimutatható egy közepes erősségű pozitív kapcsolat ($r=0,383$). Jól láthatjuk ezt, ha a két intézet szóban forgó idősorát együtt ábrázoljuk (lásd a 3.2.3. ábrát).

Ezek után az intézetek azonos időpontokra vonatkozó eredményeit vetettük össze, ugyanazokat a lépéseket követve, mint amit a Fidesz-re és az MSZP-re vonatkozó eredmények összehasonlításánál láttunk. Az egyes intézetek azonos időpontra vonatkozó eredményeit párokba állítva először különbségeik megoszlását vizsgáltuk, majd pedig azt, hogy ezek az eredmények a megfigyelt hosszabb időszak alatt számottevően eltérnek-e egymástól, és ha igen, akkor milyen irányban.

Az eredmények szerint az időszak alatt a Tárki alacsonyabbra becsülte a kis pártok támogatottságát a Szondához képest (lásd a 3.2.4. ábrát). Ugyanígy a Gallup eredményei rendre alacsonyabb támogatottságot jeleztek, mint a Szondáé. A Tárki és a Gallup között nincs számottevő eltérés ebben. Másrészt a Tárki esetében szignifikánsan magasabb a „nem válaszolók” aránya, mint akár a Szondánál, akár a Gallupnál, miközben a két utóbbi cég eredményei nem tértek el.

3.2.3. ábra

A Szonda és a Tárki „kis pártok” támogatottságára vonatkozó eredményeinek trendtől eltérő ingadozásai, 1999. január – 2002. február

Magyarázat: ELSC = Szonda, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, rövid távú ingadozás
 ELTC = Tárki, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, rövid távú ingadozás

Az elvégzett tesztek szerint az egyes intézetek eredményei között az alábbi relációk állíthatók fel, ahol E_i az egyéb (kis) pártok támogatottságának, N_i a „nem válaszolók” arányának szintje i intézet (S = Szonda, T = Tárki, G = Gallup) eredményeiben.

$$E_S > E_T, E_G \text{ és} \\ N_T > N_S, N_G$$

Azaz a Szondánál az egyéb (kis) pártok támogatottsága szisztematikusan magasabb mint a Tárkinál, vagy a Gallupnál, míg a „nem válaszolók” aránya a Tárki becsléseiben rendre magasabb mint a Szonda, vagy a Gallup becsléseiben.

3.2.4. táblázat

A „kis pártok” támogatottságára és a „nem válaszolók” arányára azonos időszakokban adott eredmények statisztikai és megoszlásuk a közöttük lévő relációk szerint, összes megkérdezett, 1995. január – 2002. február

Pártok / nem válaszolók	Intézetek	Azonos időszakokban született eredmények statisztikái			A megfigyelt időszakokban született eredményeken belül az egyes relációba tartozók száma			Megfigyelések (hónapok) száma N
		Átlag	Szórás	Medián	(1) > (2)	(1) = (2)	(1) < (2)	
Egyéb (kis) párt	Szonda (1)	15,4	4,6	14	44	1	1	46
	Tárki (2)	12,0	3,7	11				
	Szonda (1)	16,2	5,9	14	30	1	6	37
	Gallup (1)	13,9	5,4	12				
	Tárki (1)	11,6	3,5	11	7	5	22	34
	Gallup (2)	13,0	4,6	12				
Nem válaszolók	Szonda (1)	38,0	3,6	38	2	1	45	48
	Tárki (2)	43,6	4,7	44				
	Szonda (1)	37,4	3,7	38	17	1	22	40
	Gallup (2)	38,3	4,4	38				
	Tárki (1)	43,2	4,8	44	32	0	4	36
	Gallup (2)	38,1	3,9	38				

3.2.6. táblázat

A pártok támogatottságára adott intézeti becslések különbözőségének teszt eredményei az „kis pártok” és a „nem válaszolók” esetében, összes megkérdezett, 1995. január – 2002. február

Párt	Vizsgált két intézet	Indikátor	Normalitás	A t-próba eredménye	Összefüggés	Magyarázat
Kis pártok (E)	Szonda - Tárki	ELSTD	Elfogadva	A különbözőség elfogadva	$E_S > E_T$	A Szondának és a Tárkinak a kis pártok támogatottságára vonatkozó eredményei számottevően eltérnek. A kis pártok támogatottságát a Tárki rendre alacsonyabbra (átlagosan 12%), a Szonda magasabbra (átlagosan 15,4%) becsli.
Kis pártok (E)	Szonda - Gallup	ELSGD	Elfogadva	A különbözőség elfogadva	$E_S > E_G$	A Szondának és a Gallupnak a kis pártok támogatottságára vonatkozó becslései szignifikánsan eltérnek egymástól. A Szonda számottevően magasabbra becsli ezt (átlagosan 16,2%), mint a Gallup (átlagosan 13,9%)
Kis pártok (E)	Tárki - Gallup	ELTGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$E_T \approx E_G$	A különbségek megoszlásának vizsgálata arra mutat, hogy az kis pártok esetében a Gallup és a Tárki eredményei nem térnek el egymástól
Nem válaszolók (N)	Szonda - Tárki	NLSTD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$N_T > N_S$	A Szondának és a Tárkinak a nem válaszolók arányára vonatkozó becslései számottevően eltérnek egymástól. A Tárki szignifikánsan magasabbra teszi ezek arányát (43,6%), mint a Szonda (38%).
Nem válaszolók (N)	Szonda - Gallup	NLSGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$N_S \approx N_G$	A Szondának és a Gallupnak a nem válaszolók arányára vonatkozó eredményei nem térnek el számottevően egymástól
Nem válaszolók (N)	Tárki - Gallup	NLTSD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$N_T > N_G$	A Tárkinak és a Gallupnak a nem válaszolók arányára vonatkozó becslései számottevően eltérnek egymástól. A Tárki szignifikánsan magasabbra becsli (43,2%) ezt, mint a Gallup (38,1%).

3.3. A biztos szavazó pártválasztók

A biztos szavazó pártválasztók pártpreferenciáinak becslésére szolgáló adatok mind a négy intézet esetében egymással nem teljesen megegyező időszakokra ugyan, de rendelkezésünkre állnak. A következőkben mind a négy intézet 1999. január-2002. február közötti, valamint a Medián és a Szonda 1995. március-2002. február közötti eredményeit fogjuk elemezni. Ennek során nagyjából azt az utat járjuk végig, amelyet a 3.1 és 3.2 pontokban már megtettünk.

Az összes megkérdezett és a biztos szavazó, pártot választók fogalmi elhatárolásáról az 1. Mellékletben ejtünk szót. Most csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az utóbbi a megkérdezettek viszonylag szűk (ezer fős mintánál általában 350-450 fő), a pártválasztásban biztos és szavazni kívánó csoport pártpreferenciáit ragadja meg.

A négy intézet által szolgáltatott, a Fidesz és az MSZP támogatottságára vonatkozó eredményei meglehetősen hasonló módon alakultak 1994-2002 között (lásd a 3.3.1 és a 3.3.2. ábrákat). Az egyes eredmények közötti korrelációs együtthatók mindkét párt esetében nagyon szoros kapcsolatokra utalnak (lásd a 3.3.1a-b. táblázatot).

A Fidesz támogatottság hónapról-hónapra való változására vonatkozó eredmények esetében a Szonda és a Tárki, valamint a Tárki és a Medián eredményei között szignifikáns pozitív kapcsolatok adódnak (a Pearson-féle korrelációs együtthatók értéke sorrendben 0,34 és 0,36). Az MSZP támogatottságának havi változása esetében pedig a Szonda és a Tárki eredményei mutatnak legszorosabb kapcsolatot ($r=0,582$).

Az egyes intézetek viszonyát mutató eredményeket összefoglalóan és a jobb áttekinthetőség kedvéért két dendogramban ábráztuk. Ezekben a szorosabban összefüggő intézeti eredmények hamarabb kerülnek egy csoportba, mint a kevésbé összefüggők. Az ábrából látható, hogy *mindkét párt esetében a Szonda és a Tárki eredményei állnak legközelebb egymáshoz*, ezekhez képest „távolabbiak” a Gallup és a Medián adatai. (Lásd a 3.3.3. ábrát.)

3.3.1a-b. táblázat

Négy intézet eredményei közötti korrelációk, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz és MSZP, 1994. január – 2002. március

Correlations

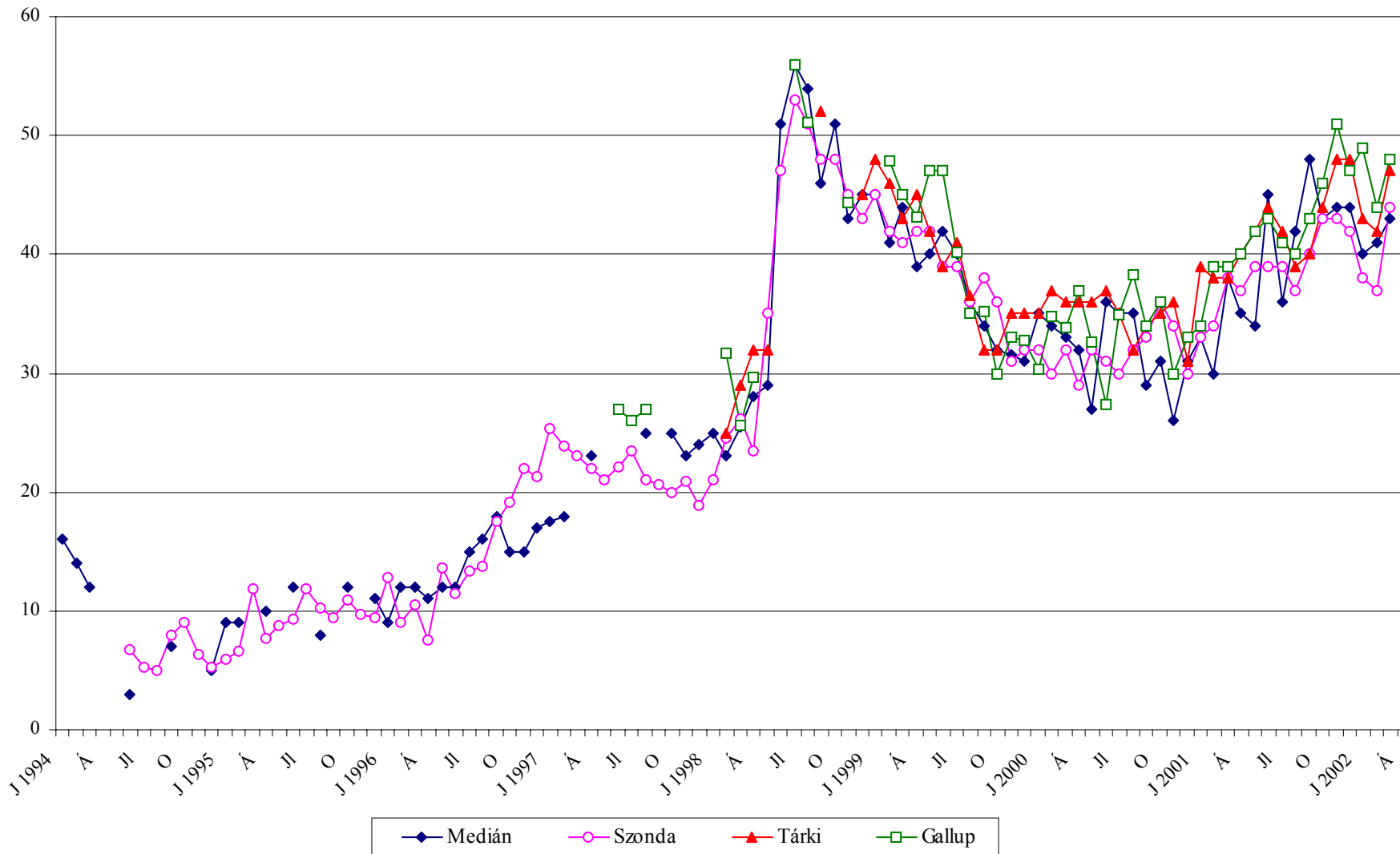
		FBS fidesz,biztos pv,szonda	FBT fidesz,biztos pv,tárki	FBG fidesz,biztos pv,gallup	FBM fidesz,biztos pv,medián
FBS fidesz,biztos pv,szonda	Pearson Correlation	1,000	,873	,868	,964
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000	,000
	N	94	45	47	81
FBT fidesz,biztos pv,tárki	Pearson Correlation	,873	1,000	,800	,837
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000	,000
	N	45	45	41	45
FBG fidesz,biztos pv,gallup	Pearson Correlation	,868	,800	1,000	,854
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,	,000
	N	47	41	47	46
FBM fidesz,biztos pv,medián	Pearson Correlation	,964	,837	,854	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,
	N	81	45	46	84

Correlations

		MBS mszp,biztos pv,szonda	MBT mszp,biztos pv,tárki	MBG mszp,biztos pv,gallup	MBM mszp,biztos pv,medián
MBS mszp,biztos pv,szonda	Pearson Correlation	1,000	,836	,834	,880
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000	,000
	N	94	45	48	81
MBT mszp,biztos pv,tárki	Pearson Correlation	,836	1,000	,775	,594
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000	,000
	N	45	45	41	45
MBG mszp,biztos pv,gallup	Pearson Correlation	,834	,775	1,000	,784
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,	,000
	N	48	41	48	47
MBM mszp,biztos pv,medián	Pearson Correlation	,880	,594	,784	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,
	N	81	45	47	84

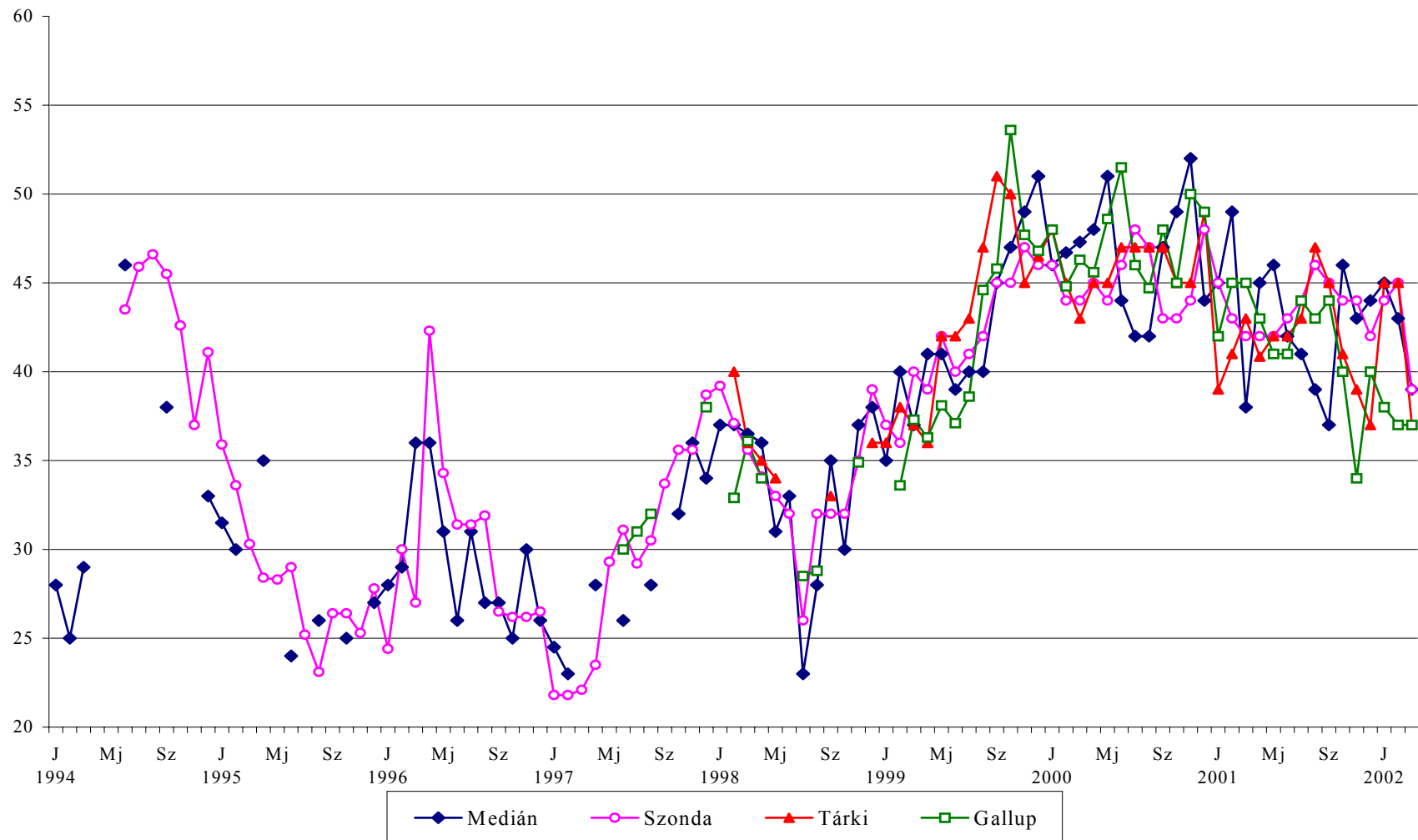
3.3.1. ábra

A Fidesz támogatottsága a biztos szavazó pártválasztók körében a négy intézet eredményei alapján, 1994. január – 2002. március, %

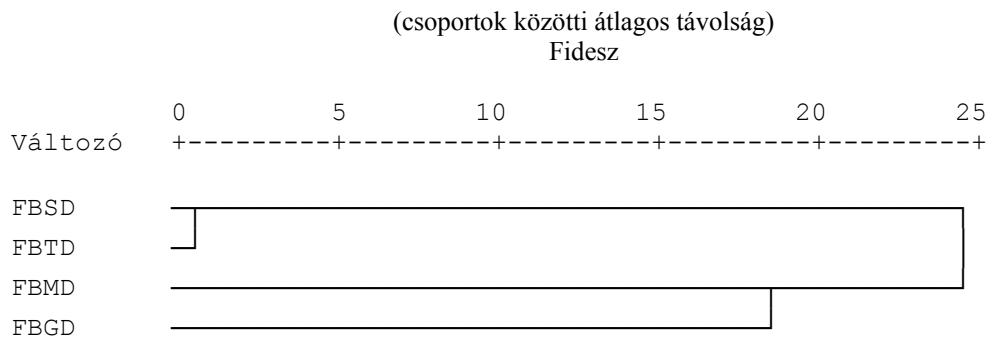
3.3.2. ábra

Az MSZP támogatottsága a biztos szavazó pártválasztók körében a négy intézet eredményei alapján, 1994. január – 2002. március, %

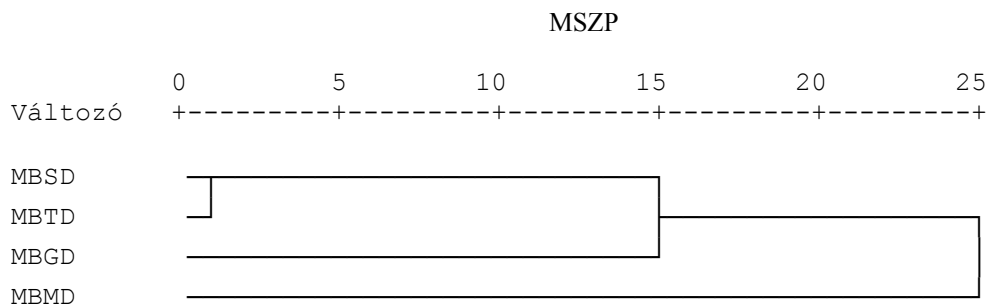

3.3.3. ábra

A négy intézet eredményeinek egymástól való távolsága, havi változások, Fidesz és MSZP, biztos szavazó pártválasztók, 1994. január – 2002. március

Megfigyelések (T) száma: 39

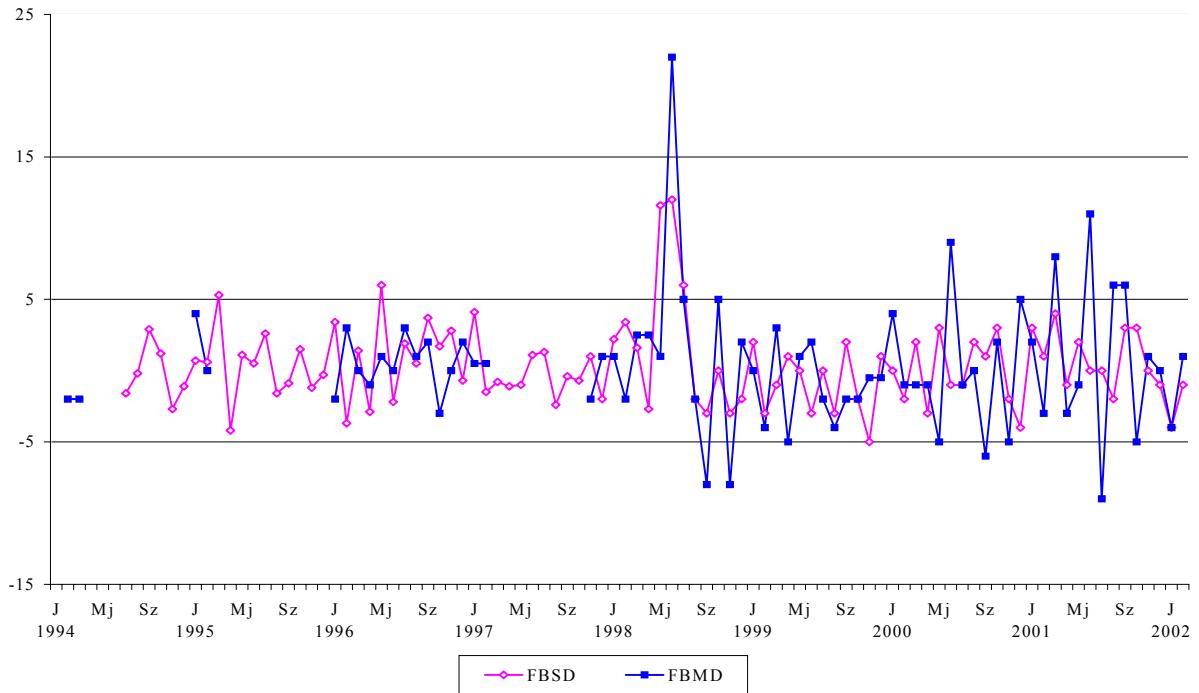

Megjegyzés: távolság mértéke a változók közötti Pearson-féle korreláció
Megfigyelések (T) száma: 41

3.3.4. ábra

A Fidesz támogatottságának havi változása a biztos szavazó pártválasztók körében a Szonda és a Medián eredményei alapján, 1994. január – 2002. február, %

Magyarázat

FBSD = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, differenciák

FBMD= Medián, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, differenciák

3.3.5. ábra

Az MSZP támogatottságának havi változása a biztos szavazó pártválasztók körében a Szonda és a Tárki eredményei alapján, 1999. január – 2002. február, %

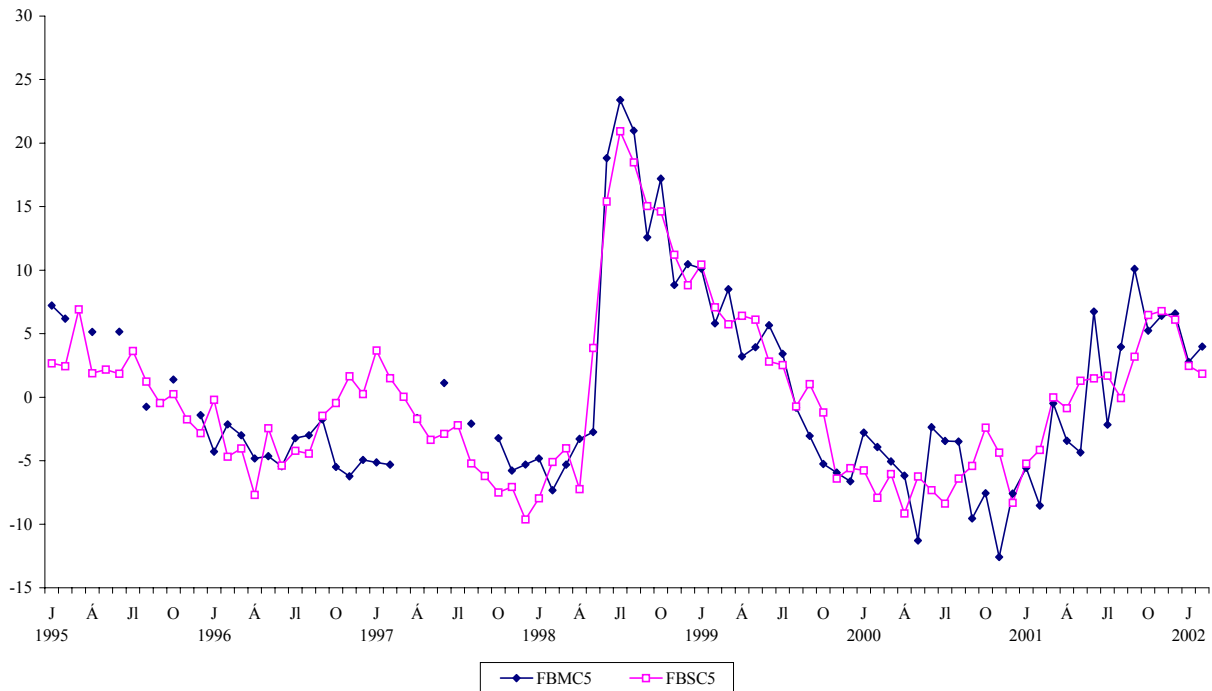
Magyarázat

FBSD = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, differenciák

FBMD= Medián, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, differenciák

3.3.6. ábra

A Fidesz támogattságának trendtől való eltérése a Szonda és a Medián eredményei alapján, 1995. január – 2002. február, %

Magyarázat

FBMC5 = Medián, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, ingadozások

FBSC5 = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, ingadozások

A Medián és a Szonda 1995-2002. közötti adataira illesztett trend csaknem azonos ívet követ³⁰. A két intézet eredményeinek trendértéktől való eltérései között mind a Fidesz, mind pedig az MSZP esetében nagyon szoros kapcsolatot láthatunk (az r értéke sorrendben 0,87 és 0,537). *A Medián és a Szonda eredményei tehát nagymértékben (nemcsak a trendben, hanem a trendjeiktől való eltérésekben) is nagyon közel állnak egymáshoz.* (lásd a 3.3.6 és a 3.3.7 ábrákat).

A Medián és a Szonda eredményeinek összehasonlítása azonban egy fontos különbségre is felhívják a figyelmet: *míg a Szonda pártpreferencia eredményei kevésbé, a Medián eredményei jobban ingadoznak.* Hasonló itt a helyzet, mint amit korábban a Szonda (vagy Tárci) és a Gallup viszonylatában láttunk. Azt feltételezhetjük, hogy az okoknak is hasonlóaknak, illetve egyezőeknek kell lenniük. A Medián felvételei szinte mindig rövidebb idő (3-4 nap) alatt készülnek el, mint a Szonda adatfelvételei. Azonban azt is látnunk kell, hogy a Medián eredményeinek nagyfokú ingadozása nem jellemző az egész vizsgált időszakra: *ez a jelenség 1999 után erősödik fel.* Jól mutatja ezt, ha a 1994-2002-es időszakot két-felé bontva számítjuk ki az eredmények mindkét pártnál és mindkét intézetnél. Ezek szerint éppen ellentétesen alakult a két intézet havi ingadozásainak szórása: míg a Szondáé jelentősen csökkent, addig a Mediáné nőtt (lásd a 3.3.1. táblázatot). Míg a havi ingadozások eltéréseinek különbségeit összefüggésbe hozhatjuk az adatfelvételek különböző hosszával, a két intézet eredményeiben kimutatható eltérő tendenciákat már nem. Nem játszhat szerepet a mintavételi hibának a megkérdezettek számától függő növekedése sem – ugyanis az időszak

³⁰ Ugyanúgy, mint az összes megkérdezettnél, a biztos szavazó pártválasztók idősoros eredményeire is harmadfokú polinominális trendet illesztettünk.

alatt nagyjából azonos nagyságú mintán dolgozott a két cég. A Fidesz támogattságának 1998 májust követő hatalmas megugrása (és az MSZP erőteljes csökkenése) nagymértékben növelte az 1995-1999 közötti időszakban a havi változások szórását – de ennek a hatásnak mindkét intézetnél jelentkezni kellett³¹. Ezért a szórások eltérő tendenciájában más tényezők – esetleg az adatfelvételek módszerében időközben beállt változások játszottak szerepet. A rendelkezésre álló információk inkább a Szonda eredményeiben megmutató tendencia valóságosságát támasztják alá ezért a figyelemnek a Medián felé kell fordulnia: miért nőtt meg e cégnél 1999-et követően a havi változások szórása?

3.3.2. táblázat

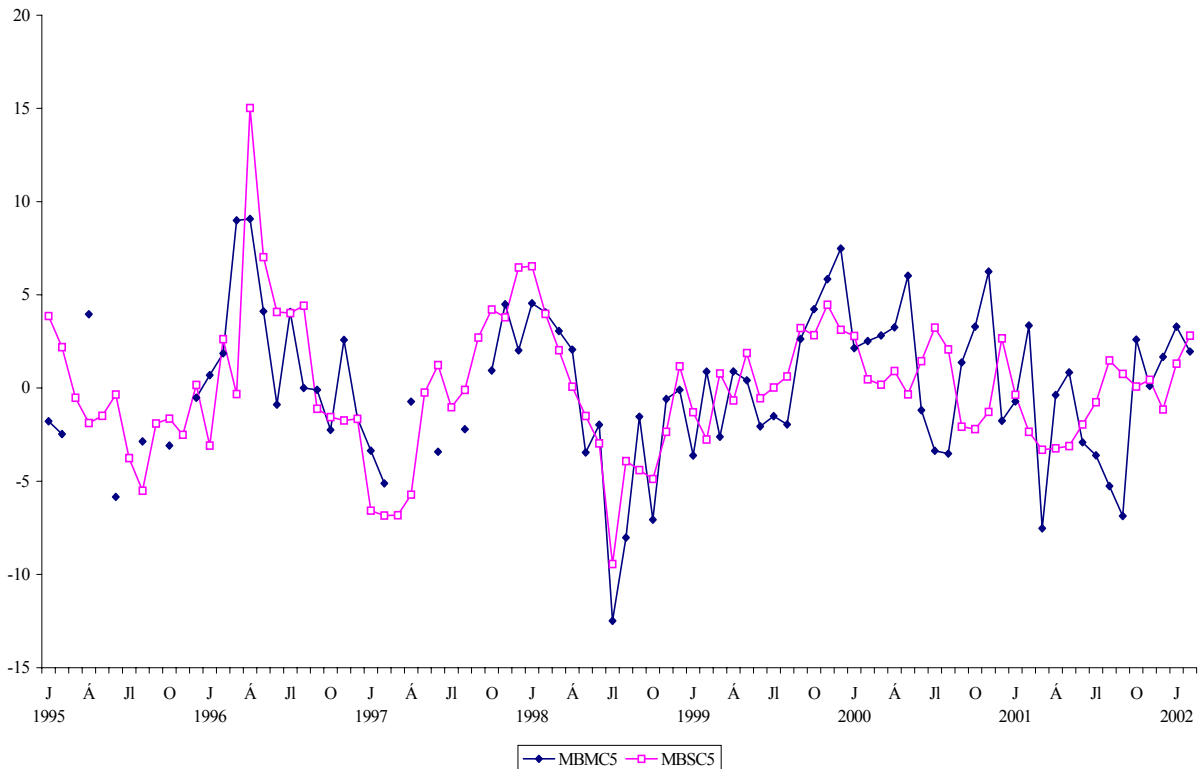
Két intézet, a Szonda és a Medián eredményei havi ingadozásainak szórása két időszakban

Párt	Intézet	1995. január – 1999. december	2000. január – 2002. február
Fidesz	Szonda	3,38	2,30
	Medián	4,50	4,96
MSZP	Szonda	3,55	1,78
	Medián	3,83	4,56

³¹ A Fidesz felfutása 1997-98-ban következett be. Az 1998-as választások után a május – július közötti közvélemény-kutatási eredmények szerint a Szondánál 18, a Mediánál 27 százalékponttal nőtt a Fidesz támogattsága és 8 százalékponttal csökkent az MSZP-é. 1999-et követően egy viszonylag nyugodtabb korszak következett.

3.3.7. ábra

Az MSZP támogatottságának trendtől való eltérése a Szonda és a Medián eredményei alapján, 1995 január – 2002 február, %

Magyarázat

MBMC5 = Medián, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, ingadozások

MBSC5 = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, ingadozások

Ha nem 1995-től, hanem csak 1999-től vesszük figyelembe az adatokat (ekkor a Tárki felvételeit is tudjuk elemezni), akkor a trendektől való eltérések csak Tárkinak és a Szondának az MSZP támogatottságára vonatkozó adatainál mutat szoros pozitív kapcsolatot ($r = 0,473$). Ezek szerint a Tárki és a Szonda eredményei az MSZP támogatottság trendjének majdnem egyezése mellett a trendtől való ingadozás esetében is (lásd a 3.3.7. ábrát) nagymértékű hasonlóságot mutatnak.

A következőekben az intézetek azonos hónapra vonatkozó eredményei közötti különbségeket vizsgáljuk. Az első lépésben intézet-páronként kiszámoltuk ezek átlagát, és azt, hogy az összes ilyen páros megfigyelésből hány esetben haladta meg egyik intézet eredménye a másikat. Az eredményeket a 3.3.4. táblázatban közöljük.

Ezek szerint a biztos szavazó pártválasztók esetében míg a Fidesznél nagy eltéréseket és kiegyensúlyozatlanságot látunk, *addig az MSZP támogatottságát nagyjából egyformán és egyöntetűen becslik az egyes intézetek.* A Tárki és a Gallup szerint a Fidesz támogatóinak aránya 2-3 százalékponttal magasabb, mint a Szonda, vagy a Medián szerint. A Tárki 44 megfigyelésből 35 esetben magasabbra teszi ezt, mint a Szonda és a Gallup 26 megfigyelésből 23-szor jut ugyanilyen eredményre. Ugyanezek a számok a Medián adataival összevetve 44 megfigyelésből 31-ben a Tárki és 25 megfigyelésből 20 esetben a Gallup „méri magasabbnak” a Fidesz támogatottságát. *Eközben az MSZP támogatottságánál sem az erre vonatkozó mérési szintekben, sem pedig az egyes mérések egymásközi viszonyában nem láthatunk nagyobb különbségeket.*

A fenti megfigyeléseket alátámasztja az intézetek eredményeinek behatóbb statisztikai elemzése. Az elvégzett páros mintás t-próbák szerint a Fidesz esetében a következő relációk írhatók fel az intézetek eredményei között:

$$F_S, F_{Me} < F_T, F_G \text{ és}$$

$$F_T \approx F_G$$

Azaz a Tárki és a Gallup eredményei számottevően magasabbra teszik a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda vagy a Medián. Eközben a Tárki és a Gallup eredményei nem térnek el statisztikailag egymástól³².

Ugyanez az MSZP esetében:

$$M_S \approx M_{Me} \approx M_T \approx M_G$$

Azaz a négy intézetnek a biztos szavazó pártválasztók körében mért, az MSZP támogatottságára vonatkozó becslései nem térnek el számottevően egymástól.

Mindenek előtt a két párt támogatottságára vonatkozó eredmények eltérő vonását kell tisztázni. Miért mérik közel azonos szinten az MSZP támogatottságát a közvélemény-kutató cégek, miközben a Fidesz esetében több szisztematikus különbség is megfigyelhető? Először arra kell felhívni a figyelmet, hogy ez az eredmény automatikusan azt is jelenti, hogy számottevő (és fordított irányú) különbségek vannak az egyéb (kis) pártok támogatottságának megítélésében. *A biztos szavazók között is kisebb az egyéb (kis) pártokat választók aránya a Tárki és a Gallup esetében, mint a Szonda és a Medián felvételeinél³³.*

$$E_S, E_{Me} > E_T, E_G$$

A fenti kérdésre nem tudunk egyértelmű választ adni. A pártpreferencia vizsgálatoknak a biztos szavazók körére szűkítése ugyanis több, előttünk ismeretlen tényező bekapcsolását jelentené az elemzésbe. Először is a biztos szavazók aránya hosszabb távon különbözhet az egyes intézeteknél. Másodszor az egyes pártok szavazóbázisán belül is különböző szavazási szándékokkal számolhatunk. Harmadszor az egyes intézetek felvételeiben ugyanazon párt támogatóinak szavazási hajlandósága is számottevően eltérhet egymástól. Ezekről a paraméterekről pedig semmi további információnk nincs.

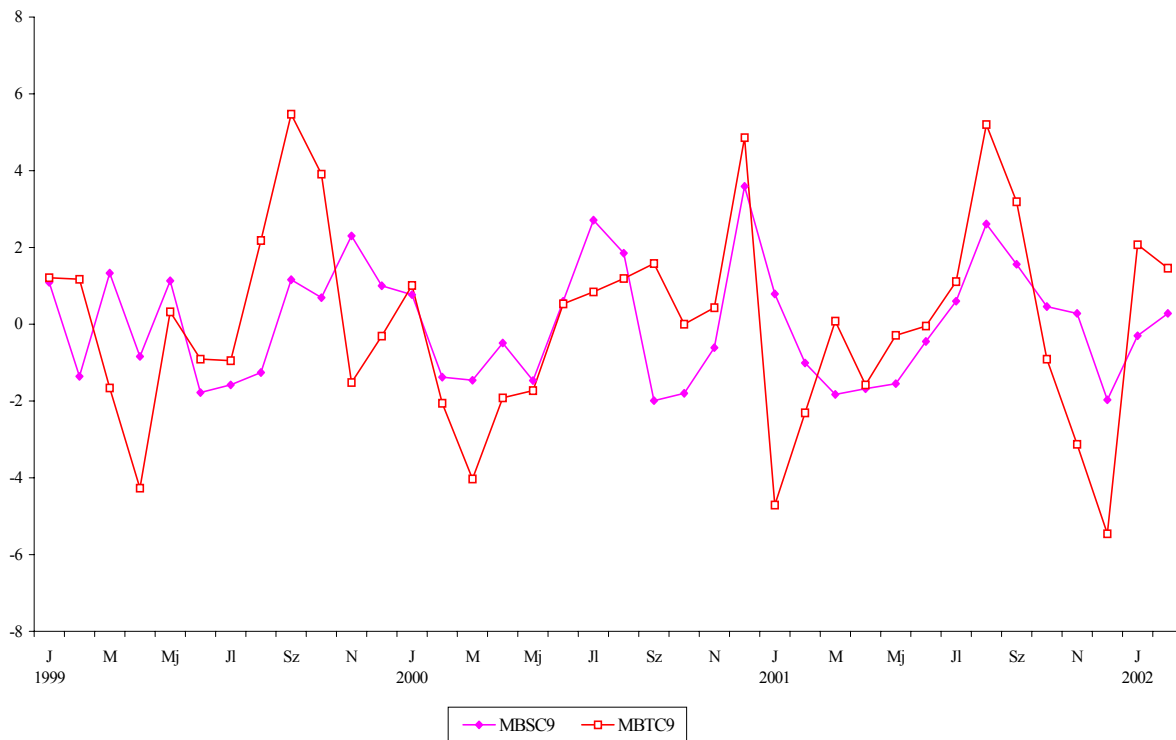
De élhetünk azzal az erős feltételezéssel is, hogy a szavazási szándékokra vonatkozó kérdésre adott válaszokban hosszú távon nincs számottevő eltérés sem az intézetek között sem az egyes pártok szavazóbázisán belül. E feltételezés mellett szól, hogy ez a kérdés semleges és nem olyan diszkrét, mint a pártpreferenciákra vonatkozó, valamint minden intézet hasonló megfogalmazásban, és zárt formában teszi fel. Ha ezt a feltételezést elfogadjuk, akkor a biztos szavazó pártválasztók esetében feltárt szisztematikus különbségek egyértelműen levezethetők az összes megkérdezettre vonatkozó különbségekből (lásd a Tárki – Szonda példáját a 8. Mellékletben). Az utóbbiakat adottnak véve az előbbieket nem is jöhetnének létre másként.

³² A Szonda és a Medián esetében is ez a helyzet, ha feltesszük azt, hogy eredményeik különbsége normális eloszlást követ (a K-S teszt statisztika értéke 0,05-ös szignifikancia szinten ezt is lehetővé tenné).

³³ Az ellenőrzés kedvéért elvégeztük a számításokat, bár ezek eredménye előzetesen nem volt kétséges.

3.3.7. ábra

Az MSZP támogatottságának trendtől való eltérése a Szonda és a Tárki eredményei alapján, 1999. január – 2002. február, %

Magyarázat

MBSC9 = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, trendtől való eltérések

MBTC5= Tárki, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, trendtől való eltérések

3.3.4. táblázat

A Fidesz és az MSZP támogatottságára azonos időszakokban adott eredmények statisztikai és megoszlásuk a közöttük lévő relációk szerint, biztos szavazó pártválasztók, 1994 január – 2002 február

Pártok / Intézetek nem válaszolók	Azonos időszakokban született eredmények statisztikai			A megfigyelt időszakokban született eredményeken belül az egyes relációba tartozók száma			Megfigyelések (hónapok) száma	
	Átlag	Szórás	Medián	(1) > (2)	(1) = (2)	(1) < (2)	N	
Fidesz	Szonda (1)	36,0	5,5	36,5	4	5	35	44
	Tárki (2)	38,6	5,7	38				
	Szonda (1)	28,4	13,0	31,5	30	5	45	80
	Medián (1)	28,8	13,3	31				
	Szonda (1)	35,6	7,0	36	9	1	37	47
	Gallup (2)	37,7	7,5	37				
	Tárki (1)	38,6	5,7	38	31	6	7	44
	Medián (2)	36,1	6,3	35				
	Tárki (1)	43,1	4,1	43	20	3	18	41
	Gallup (2)	42,5	5,3	44				
	Medián (1)	41,2	6,2	42	11	1	34	46
	Gallup (1)	41,6	6,5	42				
MSZP	Szonda (1)	42,4	3,9	43,5	15	6	23	44
	Tárki (2)	42,5	4,6	43				
	Szonda (1)	37,4	7,5	39,1	43	3	34	80
	Medián (1)	37,1	8,0	37				
	Szonda (1)	41,3	5,2	43	25	1	22	48
	Gallup (2)	41,0	6,3	41,5				
	Tárki (1)	42,5	4,6	43	19	4	21	44
	Medián (2)	42,7	4,9	43				
	Tárki (1)	43,1	4,1	43	19	4	18	41
	Gallup (2)	42,5	5,3	44				
	Medián (1)	41,2	6,2	42	28	0	19	47
	Gallup (1)	41,6	6,5	42				

3.3.1. táblázat

A pártok támogatottságára adott intézeti becslések különbözőségének teszt eredményei két párt, az MSZP és a Fidesz esetében, biztos szavazók megkérdezett, 1994. január – 2002. február

Párt	Vizsgált két intézet	Indikátor	Normalitás	A t-próba eredménye	Összefüggés	Magyarázat
Fidesz (F)	Szonda - Tárki	FBSTD	Elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_S < F_T$	A Tárki magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda.
Fidesz (F)	Szonda – Medián	FBSMD	Elvetve	A teszt nem végezhető el	$[F_S \approx F_{Me}]$	
Fidesz (F)	Szonda - Gallup	FBSGD	Elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_S < F_G$	A Gallup magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Szonda.
Fidesz (F)	Tárki - Medián	FBTMD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_T > F_{Me}$	A Tárki magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Medián
Fidesz (F)	Tárki - Gallup	FBTGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$F_T \approx F_G$	A Tárki és a Gallup becsléseinek szintje nem tér el egymástól számottevően
Fidesz (F)	Medián - Gallup	FBMGD	elfogadva	A különbözőség elfogadva	$F_{Me} < F_G$	A Gallup magasabbra becsli a Fidesz támogatottságát, mint a Medián
MSZP (M)	Szonda - Tárki	MBSTD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_S \approx M_T$	A Tárki és a Szonda becsléseinek szintje nem tér el számottevően.
MSZP (M)	Szonda - Medián	MBSMD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_S \approx M_{Me}$	A Szonda és a Medián becsléseinek szintje nem tér el számottevően.
MSZP (M)	Szonda - Gallup	MBSGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_S \approx M_G$	A Szonda és a Medián becsléseinek szintje nem tér el számottevően
MSZP (M)	Tárki - Medián	MBTMD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_T \approx M_{Me}$	A Tárki és a Medián becsléseinek szintje nem tér el számottevően
MSZP (M)	Tárki –Gallup	MBTGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_T \approx M_G$	A Tárki és a Gallup becsléseinek szintje nem tér el számottevően
MSZP (M)	Medián -Gallup	MBMGD	elfogadva	A különbözőség elvetve	$M_G \approx M_{Me}$	A Gallup és a Medián becsléseinek szintje nem tér el számottevően

4. Közvélemény-kutatók és véleményvezetők

4.1. Három út a véleményvezetéshez

Elemzésünkben eddig az intézetek eredményeit egy statikus elemzési keretben hasonlítottuk össze. Mindig azonos időpontra vonatkozó megfigyeléseket vetettünk össze és elemeztük a közöttük lévő esetleges különbségeket. Most az eredmények közötti dinamikus hatásokat fogjuk vizsgálni és az intézetek eredményeinek egymásközi viszonyát az eddigiektől eltérő szempontból elemezzük. Az vizsgáljuk, hogy az egyes intézetek eredményei megelőzhetik, illetve követhetik-e egymást, illetve ha van ilyen hatás akkor ez milyen irányú. Melyik intézet melyik pártra vonatkozó eredményeihez igazodik rendszeresen egy másik intézet?

Ha van ilyen reláció két (A és B) intézet között, azaz ha A intézet t időpontban kapott eredményeihez B intézet $t+k$ időpontban kapott eredményei rendre igazodnak, akkor ezt úgy tekintjük, hogy A intézet k -ad rendű *véleményvezető*, illetve *megelőző* B intézethez képest.

A dolog nem annyira abszurd, mint amilyennek előszörre látszik.

Három úton válhat egy intézet véleményvezetővé egy másikhoz képest. Vagy az adatfelvételek során nagyobb arányban jut el olyan megkérdezettekhez, akik környezetükben véleményvezetőknek számítanak, mint a többi cég; vagy a közvélemény-kutatási eredményeknek a közvéleményre gyakorolt hatásán keresztül tudja befolyásolni az általa közzétett eredmény egy másik intézet később közzétett eredményeit; vagy egyszerű technikai okokból: rendszerint, majdnem minden hónapban későbbi időpontokban mér, mint a másik intézet.

Az első esetet két, minden más társadalmi és demográfiai jellemző szerint nagyjából megegyező paraméterekkel rendelkező lakossági csoport rejtett, nem mért különbözősége teszi lehetővé. Két intézet felkereshet egyébként azonos jellemzők (pl. nem, kor, iskolai végzettség, település típusa) szerint illeszkedő mintákat, amelyek azonban szisztematikusan különböznek valamilyen más, eddig nem ismert szempontból: valamilyen oknál fogva egyik felvételnél *a pártválasztók között* nagyobb arányban vannak olyanok, akiknek véleményei erősen befolyásolják mások pártpreferenciáit, mint a másik esetben. Ekkor az azonos ismert tulajdonságokkal rendelkező mintákból származó, azonos időpontra vonatkozó eredmények eltérőek lehetnek, és az egyik intézet eredménye rendre megelőzheti egy másikét.

A véleményvezető intézet léte azt is feltételezi, hogy a lakossági pártpreferenciák változása nem úgy következik be, hogy mindenki egyszerre változtatja meg pártpreferenciáit. Ha ez így lenne, akkor azt kellene gondolnunk, hogy az egyének ilyen irányú döntéseiket mások döntésétől függetlenül hozzák meg – ami eléggé valószínűtlen. Reálisabb, ha azt feltételezzük, hogy a pártpreferenciák megváltozásánál mindig vannak olyanok – a *lokális véleményvezetők* – akiknek a véleménye, illetve véleményük megváltozása hatással van a környezetükben élők pártválasztásaira, az utóbbiak véleménye pedig hatással van másokéira, stb. A pártpreferenciák módosulása a lakosságban így nem egyszerre és egy időben történik, hanem hullámszerűen gyűrűzik tova. Olyan ez, mint amikor az állóvízbe követ dobunk és becsapódás után a lökeshullámok egyenletes sebességgel és egyre nagyobb sugarú koncentrikus körökben távolodnak a becsapódás helyétől. Ha egy intézet által felkeresettek

között nagyobb arányban vannak „lokális véleményvezetők”, vagy a közelükben lévők, akkor az adott intézet „a becsapódás helyéhez közebb” mér; míg egy másik intézetnél az előbbieket aránya kisebb, azaz „a becsapódástól távolabb” figyeli meg az eseményeket. Ekkor az első intézethez *ugyanazok az információk*, amelyek a lakossági pártpreferenciák módosulására vonatkoznak, *előbb jutnak el, mint a másodikhoz*. A második is mérni fogja ezeket, de később – amikor az általa megkérdezettekhez ez a hatás eljut, a tovagyrúzó hatás őket is eléri³⁴.

Ha létezik e feltételezett hatás, akkor a kérdés az, hogy melyek azok az adatfelvételi, illetve kérdezési módszerekben gyökerező különbségek, amelyek ezeket a rendre különböző méréseket lehetővé teszik.

Ha elvetjük az előbbi hatásmechanizmus létezését, akkor is létezhet egy másik út, amelyen keresztül egyik intézet eredményei hatással tudnak lenni egy másikéra. Ha a pártpreferencia vizsgálatok tudnak hatni a választások kimenetelére, akkor miért nem tudnának hatni azokra a választói pártpreferenciákra, amelyet később egy másik intézet mér? Tegyük fel, hogy X-ben két közvélemény-kutató működik A és B és két párt versenyez K és L . Mindkét intézet mérései torzítatlanok, és mindkét intézet egyformán tudja mérni a „lokális véleményvezetőket”, de az A intézet eredményeit széles körben nyilvánosságra hozzák, míg B intézetét eltitkolják (például mert ez a megrendelő kifejezett kérése). Elfogadjuk, hogy a pártpreferenciákra hatással vannak a közvélemény-kutatások eredményei akkor,

- a1) $K_{A,t} \rightarrow K_{B,t+k}$,
- b1) $L_{A,t} \rightarrow L_{B,t+k}$,
- c1) $K_{A,t} \rightarrow L_{B,t+k}$,
- d1) $L_{A,t} \rightarrow K_{B,t+k}$ bekövetkezik,

de kizárt, hogy

- a2) $K_{B,t} \rightarrow K_{A,t+k}$,
- b2) $L_{B,t} \rightarrow L_{A,t+k}$,
- c2) $K_{B,t} \rightarrow L_{A,t+k}$,
- d2) $L_{B,t} \rightarrow K_{A,t+k}$,

bekövetkezzék.

($K_{A,t}$, $K_{B,t}$, $L_{A,t}$, $L_{B,t}$ A és B intézet által K és L párt t időszakban (hónapban) mért támogatottsága, k pedig ($k=1 \dots n$) a késleltetés mértékét adja meg, amely mellett az adott hatás érvényesül, a „ $\rightarrow$ ” pedig a hatás irányát jelöli.)

Az *a1-b1* eseteknél a megkérdezettek a „siessünk, mert lemaradunk”, illetve „csatlakozz a győzteshez” elvet követik, a *c1-d1* eseteknél pedig az „igaz ügy, vesztes ügy” logika érvényesül. Az elsőben tehát a válaszadók egy csoportja azért kezdi támogatni K pártot, mert látják, hogy K nyerésre áll és ők is szeretnék a „győztesre tippelni”. A második esetben pedig a válaszadók azért kezdik támogatni például K -t, mert látják, hogy az ellenfél, L párt támogatottsága végesen megnőtt.

Az *a1-d1* esetekben egyik intézet eredményeinek hatása a másikra az előbbi nyilvánosságra hozatalán keresztül érvényesül. Az egyének amikor kialakítják pártpreferenciáikat, akkor ezt

³⁴ Ugyanúgy, ahogy a vízbe eső kő keltette hullámok később érik el a becsapódástól távolabb úszó testeket, mint a közelben úszókat.

annak fényében teszik, hogy mások (a többség) milyen preferenciákkal rendelkeznek. Az utóbbiról pedig hiteles (vagy annak vélt) információval csak a közvélemény-kutatók pártpreferencia vizsgálatai szolgáltathatnak.

Felvethető, hogy létezik egy harmadik hatás is. Gondolhatjuk azt, hogy egy A intézet azért lehet véleményvezető B -hez képest, mert hónaponkénti felvételei rendre előbb, a hó elején történnek, míg a másik (B) intézet adatfelvételeire szinte mindig később, a hó második felében kerül sor. Ekkor nyilvánvalónak látszik, hogy A mindig előbb mér mint B és ezért lehet A véleményvezető B -hez képest. *Ez az okoskodás azonban alapvetően hibás.* Ha A ugyanis rendszeresen előbb mér mint B , és a pártpreferenciákat befolyásoló történések véletlenszerűen oszlanak meg egy hónapban (azaz egyenlő valószínűséggel következhetnek be a hó elején, és a hó végén) akkor az adott hónapban előbb mérő (A) intézet mindig hátrányban lesz a később mérőhöz (B) képest. Az adott hónapban később mérő B mérései ugyanis mindig figyelembe tudnak venni olyan történések hatásait, amelyek A adott havi mérései után következtek be. Ebből következően ha minden hónapban A előbb mér, mint B , akkor a mérési idők különbségéből B előidejűsége következhet A -hoz képest, nem pedig fordítva.

Egy ilyen eltérés azonban pont ellentétes hatást eredményez akkor, ha érvényesül a második leírt hatás, azaz a pártpreferencia vizsgálatok közvéleményre gyakorolt hatása. Ha ugyanis A mindig előbb mér, mint B , és így eredményeit is mindig előbb tudja közzétenni, akkor éppen ezért lehet megelőző B -hez képest. Ekkor $A(t-1)$ és $B(t)$ mérés között jóval hosszabb idő telik el, mint $B(t-1)$ és $A(t)$ között. A intézet felvételi eredményének tehát jóval nagyobb lehetősége van hatni a közvéleményre és ezáltal B eredményeire, mint fordítva. Ebből a helyzetből pedig A előidejűsége következhet B -hez képest. De itt már visszakanyarodtunk a másodikként leírt hatáshoz.

A fenti három út az, amelyen keresztül egy intézet lehet véleményvezető egy másik intézethez képest. A három út között egy lényegi különbség húzódik meg: az elsőben és a harmadikban csak arról beszélhetünk, hogy az egyik intézet eredményei *megelőzik* a másikat, de semmilyen oksági kapcsolat nincs közöttük. A másik út esetében azonban van ilyen kapcsolat: azt állítjuk, hogy az egyik intézet eredményei (közlésükön és a közvéleményre gyakorolt hatásukon keresztül) részben *okai* a másik intézet eredményeinek³⁵. A két hatást elkülöníteni nem tudjuk ezért a továbbiakban a „megelőző”, a „véleményvezető”, illetve a „követő” szavaknál nem kauzális hatásokról beszélünk, de ezek létét sem zárjuk ki³⁶.

De valójában van-e vezető intézet ma Magyarországon? Ha igen, akkor melyik intézet tekinthető annak és melyik pártra vonatkozó eredményeinél? Alább ezekre a kérdésekre keressük a választ.

³⁵ Ezt a lehetőséget a közvélemény-kutatók sem zárják ki. Hann Endre (Medián) szerint „a márciusban regisztrált adatok részben a korábbi közvélemény-kutatásoknak köszönhetőek, főként a Tárki decemberi és januári, a közvéleményt befolyásoló eredményeinek” (Ld. Világ gazdaság, márc. 27.)

³⁶ Ha mindkét esetben oksági kapcsolat létét állítanánk, akkor az ismert „*post hoc, ergo propter hoc*” típusú logikai hibába esnénk.

4.2. Véleményvezetés: egy empirikus teszt

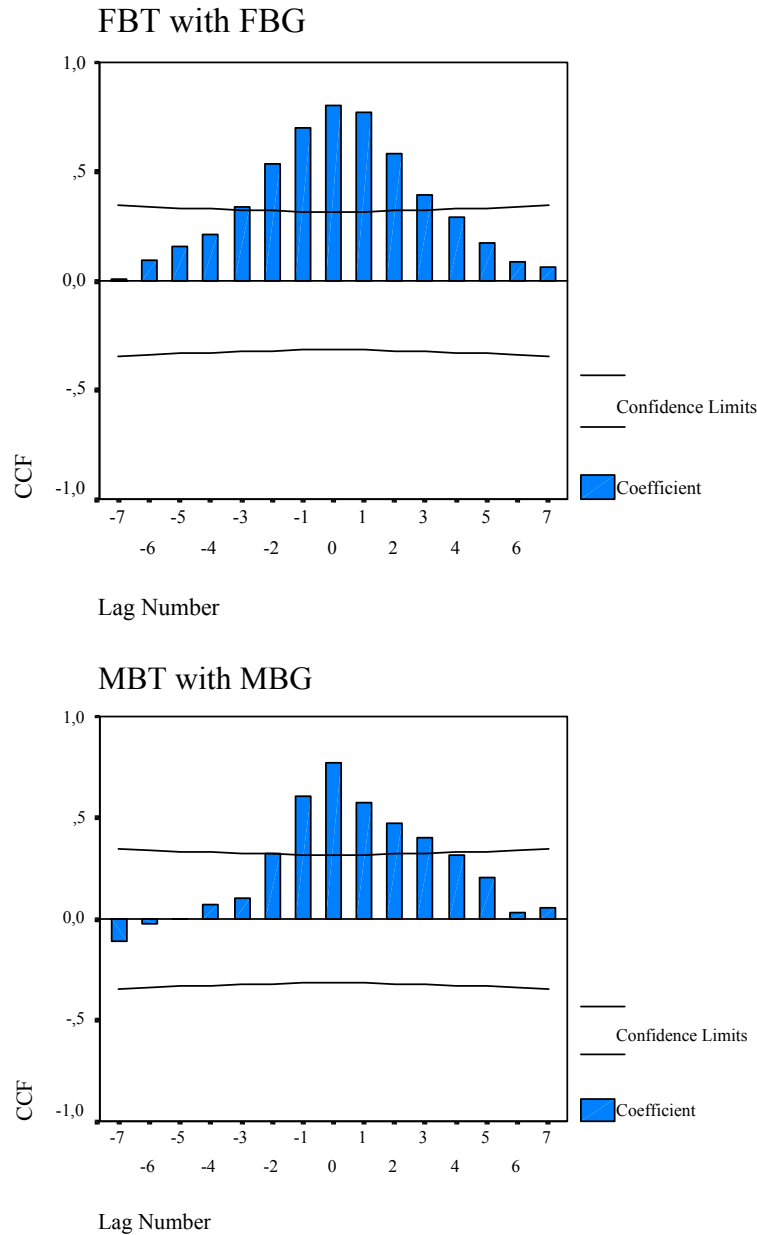
Két közvélemény-kutató intézet közötti összefüggéseket aszerint vizsgáljuk, hogy melyik eredményeihez igazodnak rendre a másik eredményei, azaz melyik megelőző a másikhoz képest, akkor közöttük az alábbi relációk állhatnak fenn:

- 1) $A \rightarrow B$, azaz A intézet eredményei megelőzők B intézet eredményeihez képest
- 2) $B \rightarrow A$, azaz B intézet eredményei megelőzők A intézet eredményeihez képest
- 3) $A \leftrightarrow B$, azaz A és B intézet eredményei kölcsönösen összefüggnek
- 4) $A \perp B$, azaz A és B intézet eredményei függetlenek egymástól.

A véleményvezetés vizsgálatához először azt nézzük meg, hogy hogyan alakultak a négy intézet két nagy pártra vonatkozó eredményei a vizsgált két mintán, az összes megkérdezett és a biztos szavazó pártválasztók között. Ennek érdekében először a nyers adatokon kereszt-korrelációkat számoltunk (így a trendekben lévő információkat is figyelembe vettük). Azt néztük, hogy létezik-e olyan intézet, amelynek adatai bármely pártnál előidejűek a többi intézet eredményeihez képest. Ehhez egy A intézet t időpontbeli eredménye és B intézet $t, t+1, t+2 \dots t+7$ és $t-1, t-2, \dots t-7$ időpontbeli eredményei közötti összefüggéseket hasonlítottuk össze.

4.2.1a-b. ábra

A Gallup és a Tárki Fideszre és MSZP-re vonatkozó eredményei közötti kereszt-korrelációk

Megjegyzés:

FBT: Fidesz, biztos szavazó pártválasztók, Tárki
FBG: Fidesz, biztos szavazó pártválasztók, Gallup
MBT: MSZP, biztos szavazó pártválasztók, Tárki
MBG: MSZP, biztos szavazó pártválasztók, Gallup

A számítások arra mutatnak, hogy vizsgált intézetek eredményei egy kivételével egyidejűleg egymáshoz képest. Vagyis az azonos hónapra vonatkozó eredmények között láthatjuk a legszorosabb összefüggéseket és az összefüggések szorossága rendre csökken, ha egymáshoz képest időben eltoljuk a két intézet méréseit. Az egy kivétel a Gallup és a Tárki között figyelhető meg a nem válaszolók arányánál: itt a Gallup eredménye előidejű egy hónappal a Tárki eredményéhez képest: azaz a Tárki adott havi adatai a Gallup előző havi adataival korrelálnak legerősebben. Az eredmények külön file-ban tanulmányozhatóak (lásd <http://www.wargo.hu>), itt a könnyebb megértés érdekében csak illusztrációul közöljük a

Tárki és a Gallup Fideszre és MSZP-re vonatkozó eredményeinek összehasonlítását (Lásd a 4.2.1a-b. ábrát).

A megelőzés, illetve véleményvezetés teszteléséhez azonban nem elegendő a kereszt-korrelációk vizsgálata. Ehhez azt kell ellenőriznünk, hogy egy intézet adott havi eredményeinek ismerete elősegíti-e azt, hogy jobb becslést adjunk egy másik intézet ezt követő havi felvételének eredményeire.

Ehhez közelebbről megvizsgáltuk, hogy egy adott havi közvélemény-kutatási eredmény mennyire függ ugyanazon intézet előző hónapban kapott eredményétől, majd pedig azt, hogy van-e összefüggés az adott havi eredménye és más intézet előző havi eredménye között.

A közvélemény-kutatási eredmények jól leírhatók elsőrendű autoregresszív folyamatként, azaz:

$$K_{A,t} = \beta_0 + \beta_1 K_{A,t-1} + u_t \text{ ahol}$$

$K_{A,t}$ az A intézetnek t időpontban K párt támogatottságára vonatkozó eredménye és $K_{A,t-1}$ ugyanez $t-1$ időpontban, β_0 egy konstans, u_t pedig a hibatag.

A $K_{A,t}$ becslései (OLS) során a $t-1$ időpontban kapott értékek minden vizsgált intézet és mindkét párt esetén szignifikánsnak bizonyultak (lásd a 4.2.1. táblázatot).

4.2.1. táblázat

A pártpreferenciák elsőrendű autoregresszív folyamatként való becslései, OLS, időszak: 1999.01-2002.02 és 1998.01-2002.02

időszak	Függő változó X (t)	β_0	t érték	$\beta_1[X(t-1)]$	t érték	Adj. R ²	DW	T
1999-	FLS	3,733	2,014	0,832	10,342	0,741	2,089	38
	FLT	2,654	1,652	0,877	12,261	0,801	1,758	38
	FLG	3,426	1,897	0,854	11,005	0,769	2,279	37
	MLS	13,987	3,453	0,447	2,774	0,153	1,898	38
	MLT	13,322	3,755	0,423	2,752	0,151	1,963	38
	MLG	17,073	4,174	0,333	2,089	0,085	2,129	37
	FBS	5,546	1,872	0,844	10,490	0,747	2,108	38
	FBT	7,372	2,008	0,809	8,674	0,667	1,933	38
	MBS	11,207	2,494	0,745	7,201	0,579	1,951	38
	MBT	15,371	3,035	0,651	5,595	0,450	2,038	38
1998-	FBS	6,381	2,774	0,836	13,556	0,789	1,415	50
	FBM	9,462	2,804	0,754	8,461	0,590	2,173	50
	MBS	3,899	1,528	0,908	14,728	0,815	2,158	50
	MBM	10,168	2,673	0,758	8,296	0,581	2,423	50

Magyarázat:

- $F\sim$: Fidesz
- $M\sim$: MSZP
- $\sim L\sim$: összes megkérdezett
- $\sim B\sim$: biztos szavazó pártválasztók
- $\sim S$: Szonda Ipsos
- $\sim T$: Tárki
- $\sim G$: Gallup
- $\sim M$: Medián

AZ FLT, az FBS és az MBM esetében a másodrendű késleltetés modellbe építése szünteti meg a hibatag autoregresszióját, ezért ezekben az esetekben az alábbi másodrendű autoregresszív modellel számoltunk:

$$K_{A,t} = \beta_0 + \beta_1 K_{A,t-1} + \beta_2 K_{A,t-2} + u_t.$$

Ezek után az ún. kétváltozós Granger oksági teszt³⁷ segítségével vizsgáltuk azt, hogy egy A intézet K pártra vonatkozó eredményeit tekinthetjük-e „megelőzőnek” egy másik, B intézet eredményeihez képest, vagy a B intézet eredményei „követők-e” A eredményeihez viszonyítva. Ha igen, akkor az A és B intézet adott mutatójának viszonyában az A intézetet „véleményvezetőnek” tekintjük, olyannak, amelynek eredményei később többnyire „visszaigazolódnak” a másik, B későbbi eredményeiben.

A Granger teszt során, kétváltozós esetben két ismérv (x, y) viszonyát vizsgáljuk, és azt ellenőrizzük, hogy $x(t)$ jobb becsléséhez szignifikánsan hozzájárul-e, ha a modellben szerepeltetjük $y(t-i)$ ($i=1 \dots k$) értékét. Ennek ellenőrzésére két egyenletet becsülünk:

$$Y_t = \sum_{i=1}^k \alpha_i y_{t-i} + u_t \quad (1)$$

$$Y_t = \sum_{i=1}^k \alpha_i y_{t-i} + \sum_{i=1}^k \beta_i x_{t-i} + u_t \quad (2)$$

Ha $\beta_i = 0$ ($i=1, 2, \dots, k$) akkor x_t nem Granger oka y_t -nek. Az első egyenletből származó reziduális négyzetösszeget, korlátozott négyzetösszegnek (*restricted residual sum of squares*) (RRS_r) hívjuk, a másodikból származót, nem korlátozott reziduális négyzetösszegnek (*unrestricted residual sum of squares*, RRS_{ur}).

A nullhipotézis szerint:

H_0 : x_t nem Granger oka y_t -nek

H_1 : x_t Granger oka y_t -nek

A hipotézis ellenőrzésére az F tesztet használjuk:

$$S = [(RRS_r - RRS_{ur})/k] / [RRS_{ur} / (T-m)] \text{ ahol} \quad (3)$$

k a késleltetési tényezők száma, T a megfigyelések, m pedig a becsült paraméterek száma a (2) egyenletben; és S közelítően $F(k, T-m)$ eloszlású. Ha a ennek értéke nagyobb a választott szint melletti kritikus értéknél, akkor visszautasítjuk a

³⁷ Az ökonometriai irodalomban „Granger oksági teszt” néven terjedt el, de itt voltaképpen nem oksági kapcsolat teszteléséről, hanem előidejűség teszteléséről van szó. A Granger okság (ha teljesül) csupán az általános értelemben vett kauzalitás szükséges, de nem elégséges feltétele. Mivel a jövő nem határozhatja meg a múltat, ezért, ha egy A esemény oka B -nek, akkor meg is kell előznie azt. Ezért az elnevezés kissé félrevezető. Lásd Maddala, 1992: 393-394. A tesztről lásd még Gujarati, 1995, magyarul pedig Darvas, 2000.

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

nullhipotézist, miszerint x_t nem Granger oka y_t -nek, azaz nem „megelőző” y_t -hez képest. Vagy esetünkben fogalmazva, ha el kell vetni a nullhipotézist, akkor azt állítjuk, hogy A intézet a K pártra vonatkozó x_t megfigyelései tekintetében *véleményvezető* vagy *megelőző* B -nek ugyanerre a pártra vonatkozó y_t megfigyeléseihez képest.

A vizsgálat során (a korábban említett három eset kivételével) csak egyhavi késleltetést vizsgáltunk. Az egyes intézetek közötti relációkra az alábbi eredményeket kaptuk (lásd a 4.2.2. táblázatot).

4.2.2. táblázat

Az egyes intézetek közötti kapcsolatok, Granger oksági tesztek

Időszak	Indikátor	Párt	Reláció	Eredmény
1999.01 - 2002. 02	Összes megkérdezett	Fidesz	Szonda → Tárki	Elvetve
			Tárki → Szonda	Elvetve
			Szonda → Gallup	Elvetve
			Gallup → Szonda	Elfogadva
			Tárki → Gallup	Elfogadva
			Gallup → Tárki	Elfogadva
	MSZP	Szonda → Tárki	Elvetve	
		Tárki → Szonda	Elfogadva	
		Szonda → Gallup	Elvetve	
		Gallup → Szonda	Elvetve	
		Tárki → Gallup	Elvetve	
		Gallup → Tárki	Elvetve	
Biztos szavazó pártválasztók	Fidesz	Szonda → Tárki	Elvetve	
		Tárki → Szonda	Elvetve	
		Szonda → Gallup	Elvetve	
		Gallup → Szonda	Elfogadva	
		Tárki → Medián	Elfogadva	
		Medián → Tárki	Elfogadva	
	MSZP	Medián → Gallup	Elfogadva	
		Gallup → Medián	Elfogadva	
		Szonda → Tárki	Elvetve	
		Tárki → Szonda	Elfogadva	
		Szonda → Gallup	Elvetve	
		Gallup → Szonda	Elfogadva	
Fidesz	Tárki → Medián	Elfogadva		
	Medián → Szonda	Elvetve		
	Szonda → Medián	Elfogadva		
	Medián → Szonda	Elvetve		
	Szonda → Medián	Elfogadva		
	Medián → Szonda	Elvetve		

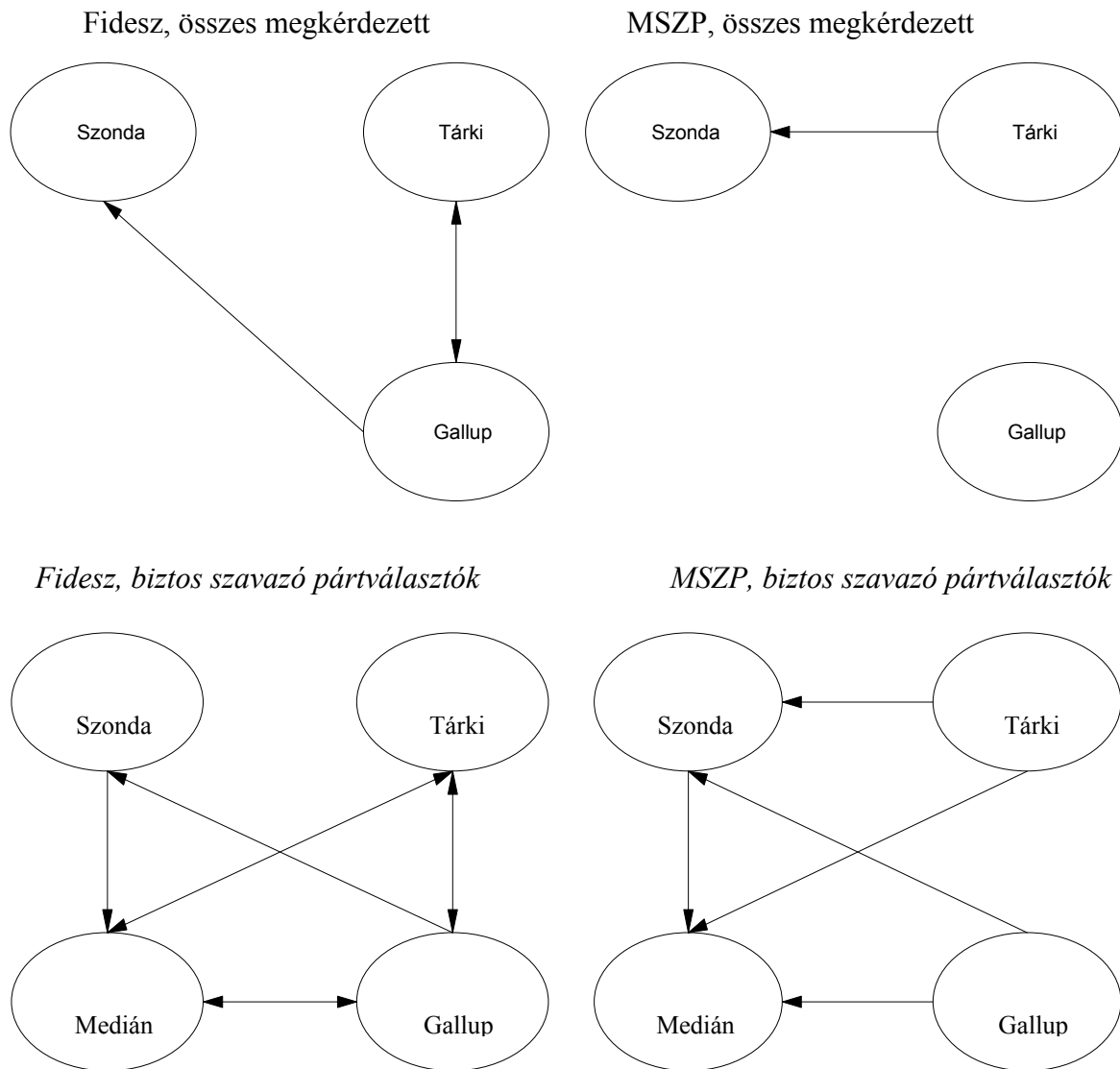
Magyarázat: a nyilak azt mutatják, hogy melyik intézet eredményei véleményvezetők egy másikhoz képest. Pl. Szonda → Medián: a Szonda eredményei megelőzők „véleményvezetők” a Medián eredményeihez képest

A fenti eredményeket egy ábrában szemléltetjük, ahol az oválisok az egyes intézeteket, a nyilak pedig a közöttük lévő kapcsolatokat mutatják (lásd a 4.2.2. ábrát).

4.2.2a-d. ábra

Az egyes intézetek közötti véleményvezetői kapcsolatok két párt (Fidesz, MSZP) és két indikátor esetében

Ezek szerint az összes megkérdezett körében a Gallup és a Társi eredményei között kölcsönös függőség áll fenn: láncként kapcsolódnak egymásba és követik egymás eredményeit. Másrészt azt is láthatjuk, hogy a Fidesz támogatottságának mérésében a Gallup eredményei megelőzők a Szonda eredményeihez képest, azaz a Gallup véleményvezető a Szondához képest.

Az MSZP támogatottságára vonatkozó eredményeknél a Társi megelőző a Szondához képest, azaz a Társi által mért MSZP támogatottsági adatokhoz a Szonda eredménye többnyire egy hónappal később „igazodik”³⁸.

A biztos szavazók körében a Fidesz esetében a Szondához igazodik a Medián, a Galluphoz a Szonda, miközben a Medián és a Társi és a Gallup között kölcsönös igazodás érvényesül.

³⁸ Fogalmazhatunk úgy is, hogy a Társi februári és a Szonda februári adatainak ismeretében pontosabb becslést tudunk adni a Szonda márciusi eredményeire, mintha ehhez csak a Szonda februári adatait vennénk figyelembe.

Az MSZP esetében a Szonda – Medián közötti kapcsolat kiegészül azzal, hogy mindkét intézet eredményei a *Tárki és a Gallup eredményeit követik*. Itt a Tárki és a Gallup a *véleményvezető*, az az intézet, amelyeknek pl. januári eredményeit februárban a két cég másik rendszerint „visszaigazolja”.

Ezek a kapcsolatok létrejöhetnek mindhárom említett úton. A felvételek szisztematikusan időbeli különbségeit, vagyis azt, hogy egyik intézet rendszerint a hó elején, a másik pedig rendszerint a hó végén kerít sor adatfelvételére, első közelítésben nem vizsgáltuk. Pedig fontos lenne tudni azt, hogy a fenti összefüggések mennyiben tudhatók be ennek a pusztán technikai különbségnek. Ezért második lépésként a véleményvezető intézetek, a Gallup, a Szonda és a Tárki esetében adatfelvételeik rendelkezésünkre álló adatai alapján³⁹ megvizsgáltuk, hogy hányszor előzte meg az egyik intézet felvétele a másikét. A Tárki és a Szonda esetében 38 felvétel párnál álltak rendelkezésünkre a felvételek időpontjai. Ebből a Tárki adatfelvétele 24 esetben előzte meg legalább egy nappal a Szondáét (63,2%). A Tárki és a Gallup esetében 36 megfigyelésből 28 alkalommal a Tárkié volt előbb (77%) és a Szonda és Gallup esetében pedig 40 megfigyelésből 25 esetben a Szondáé (62,5%). A megfigyelt 1997-2002 közötti periódus hónapjainak többségében tehát a Tárki felvételei voltak az elsők, amelyeket a Szonda adatfelvételei és rendszerint a hónapok második felében a Gallupéi követtek. Ezek után úgy korrigáltuk ezeknek az eltéréseknek a hatásait, hogy pl. a Szonda eredményeit két héttel „előbbre helyezük”, mikor a Tárkival való kapcsolataikat vizsgáljuk, illetve a Gallup felvételeivel járunk el ugyanígy a Szonda – Gallup relációk vizsgálatánál. Ezt úgy értük el, hogy az adott havi és az előző hónapi felvételek eredményeiből képeztünk egy *virtuális felvételt* az alábbiak szerint:

$$Ax_t = (A_t + A_{t-1})/2$$

Ahol Ax_t az A intézet t hónapra vonatkozó képzett felvételi eredménye; A_t az A intézet t havi és A_{t-1} pedig a $t-1$ havi eredménye.

Ezáltal A_t -t felváltottuk egy olyan értékkel, amely fél hónappal korábbi (virtuális) állapotot tükröz. Ezek után a Granger oksági tesztekkel ezekkel a virtuális felvételekkel végeztük el. Az eredmények arra mutattak, hogy mind a Tárki és Szonda esetében (ahol a Szondánál számoltunk ezekkel a képzett értékekkel), mind pedig a Szonda és Gallup esetében (ahol a Gallup eredményeit „toltuk fél hónappal előbbre”) nem változtak az eredeti felvételek adatai mellett kapott összefüggések. *Az tehát, hogy a Tárki előidejű a Szondához képest nem abból következik, hogy korábban közölheti eredményeit és a Gallupnak Szondához képest a Fidesz esetében megfigyelhető előidejűsége sem abból következik, hogy a Gallup felvételei későbbiek, tehát időben később bekövetkezett hatásokat is képesek regisztrálni, olyanokat, amelyekre a Szondának nincs módja.*

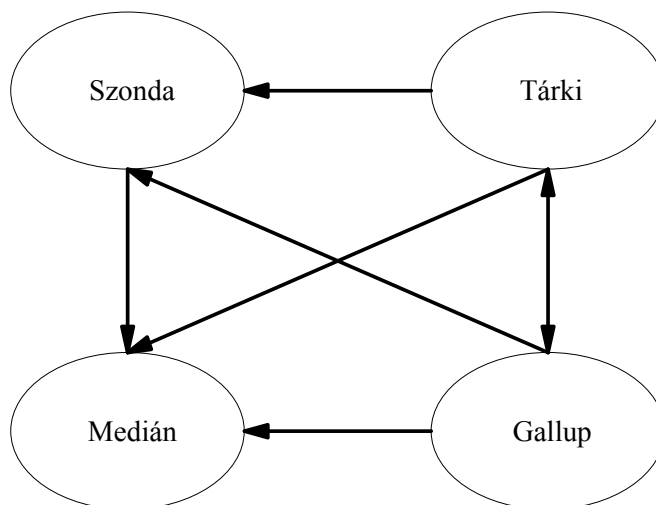
Összefoglalóan megállapíthatjuk tehát, hogy a vizsgált pártok és indikátorok *esetében a Szondához képest a Tárki és a Gallup a véleményvezető. A Szonda pedig mind a Fidesz, mind az MSZP vonatkozásában megelőző a Mediánhoz képest.*

A fenti kapcsolatokat összefoglalóan ábrázoltuk 4.2.3. ábrában úgy, hogy csak a többszörös kapcsolatokat jelöltük.

³⁹ Lásd <http://www.wargo.hu/partpref/ppr04.xls>. A Medián csak kevés adatfelvételének időpontját tette közzé, ezért ennek vizsgálatától el kellett tekintenünk.

4.2.3. ábra

Az egyes intézetek közötti véleményvezetői kapcsolatok - összefoglalás

A fenti összefüggések tartós hatásokat ragadnak meg. Egy-két kiugró és vihart kavarázó eredmény nem befolyásolja az itt bemutatott kapcsolatok létét. Kísérletképpen az elemzésből kihagytuk például a Tárki 2000 januári, nagy sajtóvisszhangot és mind a szakértők, mind a laikusok értetlenkedését kiváltó becslési eredményeit. Ekkor a Tárki a biztos szavazó pártválasztók körében 1999 decemberéhez képest tíz százalékpontos csökkenést mért az MSZP-nél és nyolc százalékpontos növekedést a Fidesznél⁴⁰. Ezt az elmozdulást később más-más mértékben, de követte a többi intézet is. E sokszerű változás kihagyása nem változtat a Tárki Szondához képest megfigyelt véleményvezető pozícióján.

Az eredmények egy másik érdekes tény is sejtetnek. Ha érvényesül a véleményvezetés létrejöttében az eredmények közlésének a közvélemény-kutatásokra gyakorolt hatása, akkor ennek a hatásnak kicsinek kell lennie a másik említett úthoz (a véleményvezető csoportok nagyobb arányú befogásához) képest. A Szonda ugyanis a megfigyelt időszak alatt mindvégig Magyarország legolvasottabb napilapjában, a Népszabadságban tette közzé eredményeit. Nem értelmetlen azt feltételeznünk, hogy ezek az eredmények jutottak el a legszélesebb olvasókörhöz is, tehát a lakosság legszélesebb körének preferenciáira is tudtak hatást gyakorolni. Ezután azt várhattuk volna, hogy a Szonda legyen a véleményvezető a Tárki vagy a Gallup viszonyában, de nem ez a helyzet. Abban tehát, hogy egy intézet véleményvezetővé válik a másikkal képest, nem elegendő, hogy nagy nyilvánosságot kapjanak eredményei. E pozíció eszerint más, az adatfelvétellel kapcsolatos tényezővel függhet össze. Hogy mire gondolunk, azt a következő részben fogjuk kifejteni.

⁴⁰ Bár a szakértők és a politikai elemzők egy része szerint ekkor „semmi sem indokolta ezt a változást”, illetve ezek az eredmények „ellentétesek voltak a józan ésszel”, a lakosság mégis másként gondolta a dolgot és valóban megváltoztatta pártpreferenciáit. Hogy miért, azt nem tudjuk, de egy alapos és a megelőző 4-6 hónap történéseit átfogó tartalom-, illetve diskurzuselemzés bizonyára megvilágítaná ezt.

5. Okok és magyarázatok

5.1. Az eltérések lehetséges okai

Térjünk vissza az összes megkérdezettre vonatkozó eredményekhez! Ehhez először azt vizsgáljuk, hogy a válaszadók négy kategóriájának – a Fidesz, az MSZP, az egyéb (kis) pártok támogatói, valamint a „nem válaszolók” – 1999. január - 2002. február közötti trendjei hogyan alakulnak. Ha a három intézet (Gallup, Szonda és Tárki) adatai alapján számolt trendeket összevetjük, akkor előszörre azt látjuk, hogy mozgásuk irányában mindössze egy esetben térnek el egymástól: az egyéb (kis) pártok támogatottságában 2002-ben egy felfelé ívelő mozgás látható a Gallup eredményeiben, míg a másik két intézetnél ilyen nincs. A választások közeledtével a Fidesz és az MSZP támogatóinak növekvő száma, valamint a „nem válaszolók” csökkenő aránya mindhárom intézet eredményei alapján kimutatható (lásd az 5.1.1. ábrát)

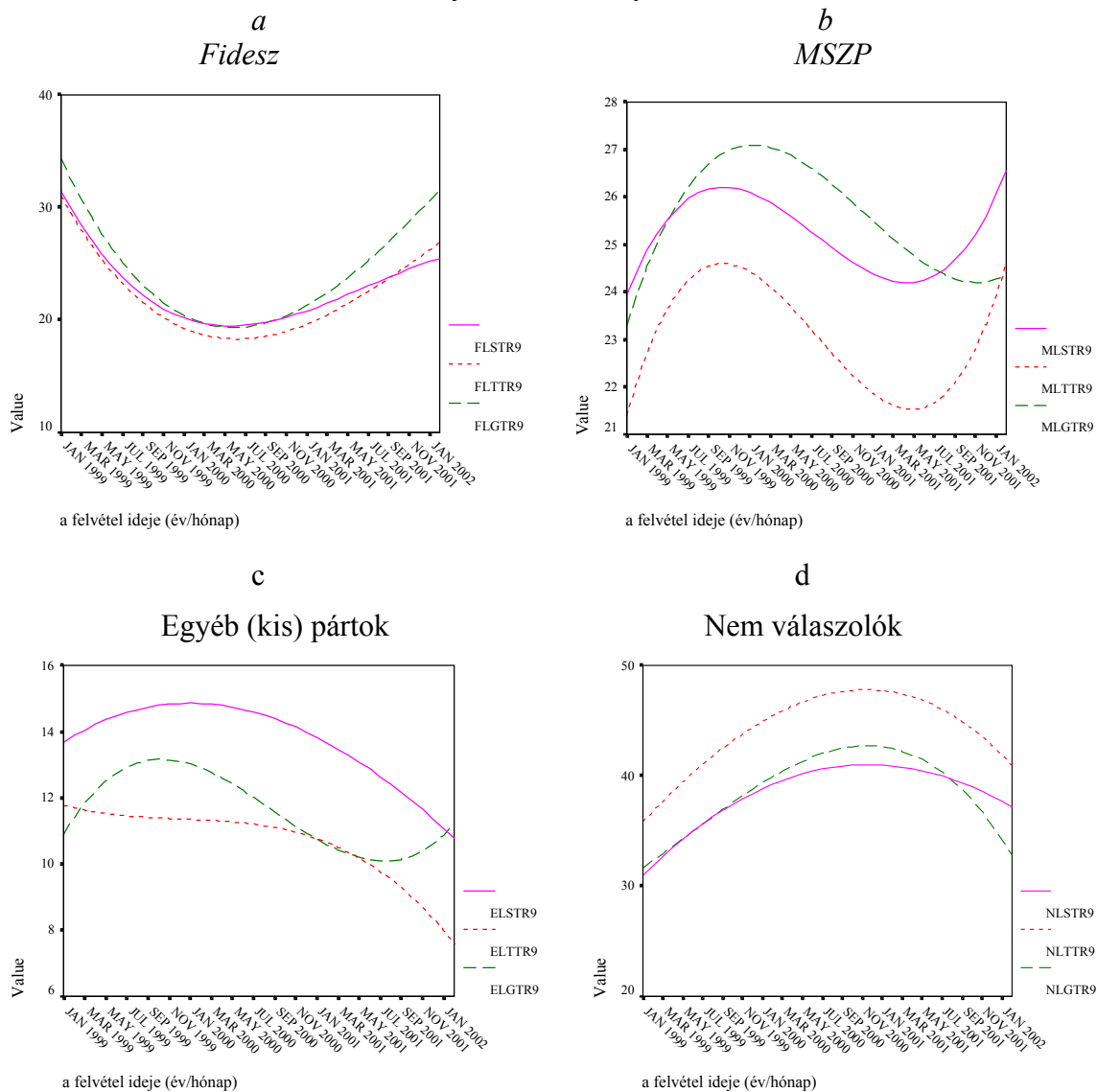
Különbség fedezhető fel azonban az egyes pártok támogatottsági szintjében. Amint azt korábban kimutattuk, *a Gallup magasabb sávban becsli a Fidesz támogatóinak arányát, mint akár a Tárki, akár a Szonda* (5.1.1.a. ábra). A Gallup eredményei továbbá kissé más trendet határoznak meg az MSZP esetében, mint a másik két intézeté: a Galluponál a választások közeledtével alig nő az MSZP-re szavazók aránya, míg a Szondánál és a Tárkinál erőteljes ez a növekedés.

Az eredmények páronkénti összehasonlításánál láthattuk, hogy a Szonda és a Tárki MSZP-re vonatkozó eredményei számottevően eltérnek egymástól. A trendek szintjének különbsége ezt ábrázolja: a Szonda trendje az egész időszak alatt 2-3 százalékponttal meghaladja a Tárki eredményei alapján megrajzolt trendet. *A Tárkihoz képest a Szonda mindvégig magasabb sávban becsülte az MSZP támogatottságát.* Az ábrából ellenben az is látszik, hogy a Szonda és a Tárki eredményei által meghatározott trendek íve az MSZP esetében szinte teljesen megegyezik. Apró különbség, hogy a Tárki kissé mélyebb hullámvölgyet mért 2001 első hónapjaiban, mint a Szonda, de utána az utóbbinál kissé gyorsabb „visszakapaszkodást” is regisztrál.

Ugyanezt láthatjuk az egyéb (kis) pártok esetében: a Szonda magasabb szintre teszi ezek támogatóinak arányát, mint a Tárki. Annak okát, hogy a Gallup eredményei miért határoznak meg egy, a másik két intézet eredményeitől eltérő irányú trendet, csak találgathatjuk. Valamilyen, az időszak alatt bekövetkezett, az adatfelvételt érintő egyszeri változást sejtünk mögötte.

Az ábrákból eredmények páros összehasonlításának megfelelően láthatjuk azt is, hogy a „nem válaszolók” arányát a Tárki messze „felül becsli” a Szondához képest, míg a Tárki és Gallup trendje között viszonylag kicsi az eltérés.

5.1.1a-d. ábra
Három intézet eredményeinek trendjei, összes megkérdezett,
1999 január – 2002 február

Magyarázat: FLSTR9 = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz, trend 1999-2002
 FLTTR9 = Tárki, összes megkérdezett, Fidesz, trend 1999-2002
 FLGTR9 = Gallup, összes megkérdezett, Fidesz, trend 1999-2002
 MLSTR9 = Szonda, összes megkérdezett, MSZP, trend 1999-2002
 MLTTR9 = Tárki, összes megkérdezett, MSZP, trend 1999-2002
 MLGTR9 = Gallup, összes megkérdezett, MSZP, trend 1999-2002
 ELSTR9 = Szonda, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, trend 1999-2002
 ELTTR9 = Tárki, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, trend 1999-2002
 ELGTR9 = Gallup, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, trend 1999-2002
 NLSTR9 = Szonda, összes megkérdezett, nem válaszolók, trend 1999-2002
 NLTTR9 = Tárki, összes megkérdezett, nem válaszolók, trend 1999-2002
 NLGTR9 = Gallup, összes megkérdezett, nem válaszolók, trend 1999-2002

Ha a megkérdezettek négy csoportjának hosszú távú mozgását és ingadozásait minden intézet esetében külön-külön vizsgáljuk, akkor ez a következő összefüggésekre derít fényt (a részletes eredményeket lásd az 5. Mellékletben). A legfontosabb eredményeket foglaltuk össze az 5.1.1. táblázatban.

5.1.1. táblázat

Az adott intézet eredményei alapján a Fidesz, az MSZP, a „kis pártok” támogatóinak valamint a „nem válaszolók” trendjei és ingadozásai közötti kapcsolatok iránya, összes megkérdezett, 1999. január – 2002. február

	MSZP		Egyéb (kis) pártok		Nem válaszolók	
	trend	Ingadozás	trend	ingadozás	trend	Ingadozás
Fidesz	Gallup (-)	Tárki (-) Gallup (-)*	Szonda (-) Tárki (-) Gallup (-)		Szonda (-) Tárki (-) Gallup (-)	Szonda (-) Tárki (-) Gallup (-)
MSZP			Gallup (+)		Gallup (+)	Szonda (-) Tárki (-)
Egyéb (kis) pártok						Szonda (-) Tárki (-) Gallup (-)

Megjegyzés: 0,05 szinten szignifikáns kapcsolatok

* : $p < 0,1$

(1): Mindhárom intézet adatai erre mutatnak, hogy a Fidesz támogatottságának hároméves alakulása az egyéb (kis) pártok támogatói, valamint a „nem válaszolók” arányával szignifikáns negatív kapcsolatban áll. Vagyis az *időszak alatt* a Fidesz támogató bázisának növekedése / csökkenése az utóbbi két választói csoport arányának csökkenése / növekedése mellett ment végbe.

(2): A Gallup perspektívája azonban némileg eltér a Szondáétól, illetve Tárkiétól e tekintetben. Míg az előző két intézetenél az MSZP támogatók trendje nem kapcsolódik sem a Fidesz, sem az egyéb (kis) pártokat választók, sem pedig a „nem válaszolók” trendjéhez, addig a Gallup adatai szignifikáns kapcsolatokat jeleznek az MSZP és az előbbieket között.

(3): A trendtől eltérő ingadozások esetében azt láthatjuk, hogy mind a Fidesz, mind az MSZP, mind pedig az egyéb (kis) pártok támogatóinak aránya fordítottan mozog a „nem válaszolók” arányával. Ha az előzők aránya csökken, akkor az utóbbi nő, és fordítva.

(4): Negyedik eredményt a Tárki és valamennyire a Gallup felvételei produkálják, az MSZP és a Fidesz támogatottságának ingadozásai között szignifikáns negatív kapcsolatot mutatva ki.

Az (1) kapcsolat azt a keresztmetszeti adatok alapján tett megfigyelést támasztja alá, hogy a Fidesz 1999 óta leginkább az egyéb pártoktól hódított el támogatókat (illetve tőle leginkább az egyéb pártokhoz pártoltak át), és a „nem válaszolók”, a bizonytalanok köréből tudta növelni támogatóinak arányát.

A (3) kapcsolat ugyancsak a keresztmetszeti vizsgálatok jól ismert megfigyelését reprodukálja. Eszerint a pártok támogatóinak egy más párthoz való hónapról-hónapra való mozgása többnyire úgy megy végbe, hogy a pártorientációt váltó egyén előbb a bizonytalanok

---

táborát növeli, aztán „tér át” teljesen, válik a másik párt támogatójává. A pártok támogatói bázisuk növelését elsősorban a bizonytalanok táborából várhatják.

Ezt az összefüggést a három intézet közül legegységesebben a Szonda és a Tárki adatai mutatják. Ezeknél mind a Fidesz, mind az MSZP, mind pedig a ”kis pártok” támogatottságának ingadozása negatív kapcsolatban van a „nem válaszolók” arányának alakulásával. Ha a „nem válaszolók” és a választható pártok aránya ellentétesen mozog, akkor ez azt jelenti, hogy a korábbi „nem válaszolók” egyaránt növelik valamennyivel a két vezető párt és a ”kis pártok” támogatottságát is.

Ezzel szemben a Gallup esetében az MSZP támogatottsága nincs összefüggésben a „nem válaszolók” arányának ingadozásával.

A Gallup eredményei szerint az MSZP támogatóinak trendje együtt mozog az egyéb (kis) pártok támogatóinak és a „nem válaszolóknak” az arányával, miközben az MSZP és a Fidesz trendje között szignifikáns negatív kapcsolat látszik. A Gallup felvételeinek perspektívájából tehát a megkérdezettek – trendjeik alapján – két nagy csoportja létezik: *a Fideszt támogatóké és az összes többi megkérdezetté.*

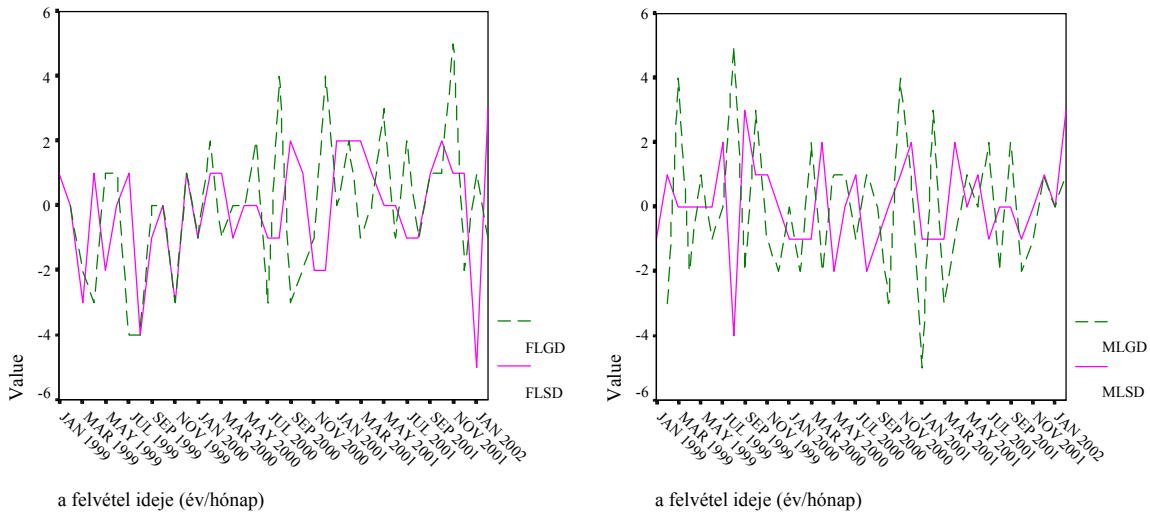
Másik érdekességet a Tárki – és kevésbé a Gallup – eredményeinek *ingadozásainál* láthatjuk. Ezek szerint a Fidesz és az MSZP támogatók aránya egymással ellentétesen alakul. (Ezt a kapcsolatot a Szonda adatai nem mutatják.) Ez bizonyos átjárást valószínűsít a két párt támogatói között. Ennek lehetőségét és mértékét keresztmetszeti adatok elemzésével lehetne ellenőrizni.

A Gallup Fideszre vonatkozó adatai meglehetősen erős hullámzást mutatnak (lásd az 5.1.2.a. ábrát.). Ennek oka lehet, hogy a Gallup viszonylag gyorsan, három-négy nap alatt bonyolítja le adatfelvételeit. Ki kell zárunk, hogy a Gallupnál kimutatható nagyobb mértékű ingadozás a nagyobb mintavételi hibával függne össze, ugyanis a Szonda ugyanakkora vagy kisebb (1000 fős) mintával dolgozik, mint a Gallup (amely 1000, esetenként 1800 fős mintákon végzi felvételeit).

A viszonylag nagy fluktuáció „jóságáról” ezek szerint csak akkor tudnánk biztosabban, ha hétről-hétre mérnénk a vezető pártok közötti „diskurzív mérkőzés” állását. Ez nem lehetetlen, csak kissé nehéz, és alapos módszertani felkészültséget kívánó tartalomelemzői feladat.

5.1.2.a-b. ábra

Az összes megkérdezett között a Fidesz és az MSZP támogatására vonatkozó differenciák a Gallup és a Szonda eredményei szerint, 1999. április – 2002. február

Magyarázat:

FLGD = Gallup, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák

FLSD = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák

MLGD = Gallup, összes megkérdezett, MSZP, differenciák

MLSZ = Szonda, összes megkérdezett, MSZP, differenciák

Milyen tényezők magyarázhatják a vizsgált intézetek eredményei közötti szisztematikus eltéréseket? Mivel a tényleges az adatfelvételek keresztmetszeti adatait nem ismerjük, a következőekben olyan *a priori* magyarázatokat ajánlunk, amelyek konzisztensek a elemzés során kapott többi eredményeinkkel.

Az egyes intézetek eredményeinek összehasonlításánál elegendő az összes megkérdezett pártpreferenciáinál kimutatott különbségeket nézni. Ezekből egyszerűen levezethetők a másik indikátornál, a biztos szavazó pártválasztóknál tapasztaltak, ha elfogadjuk, hogy a szavazási szándékokra vonatkozó intézeti eredmények hosszú távon megegyeznek (lásd a 8. Mellékletet).

Foglaljuk össze, hogy milyen különbségekről is van szó! Vegyük először a Szonda és a Tárki eredményei közötti eltéréseket. Legyen L_T , és L_S az összes megkérdezett aránya (= 100 %) a Tárkinál és a Szondánál. (Nyilvánvaló, hogy $L_T = L_S$).

És legyen:

$$N_T > N_S \quad (1)$$

$$M_T < M_S \quad (2)$$

$$E_T < E_S \quad (3)$$

$$F_T \approx F_S \quad (4)$$

ahol

$N_{T,S}$: a „nem válaszolók” százalékos aránya a Tárkinál és a Szondánál

$M_{T,S}$: az MSZP támogatók százalékos aránya a Tárkinál és a Szondánál

$E_{T,S}$: az egyéb (kis) pártokat támogatók százalékos aránya a Tárkinál és a Szondánál

$F_{T,S}$: a Fidesz támogatók százalékos aránya a Tárkinál és a Szondánál

Ezek szerint

$$N_T = N_S + b1$$

$$M_T + a2 = M_S$$

$$E_T + a1 = E_S$$

Mivel pedig

$$L_T = M_T + F_T + E_T + N_T \text{ és}$$

$$L_S = M_S + F_S + E_S + N_S, \text{ és } F_T = F_S \text{ ezért}$$

$$M_S - a2 + E_S - a1 + N_S + b1 = M_S + E_S + N_S \text{ és}$$

$$b1 = a1 + a2$$

A három szisztematikus eltérést írhatjuk így is:

$$N_T = N_S + N_T(E_S - E_T) + N_T(M_S - M_T)$$

$$M_T + N_T(M_S) = M_S$$

$$E_T + N_T(E_S) = E_S$$

Azaz a *Tárki* által mért „nem válaszoló” [N_T] tartalmazzák azokat, akik a Szonda felkeresésére sem válaszolnának [N_S], de még két csoportot is; azok egy részét, akik a Szondánál egyéb pártot választottak volna [N_T(E_S - E_T)], vagy pedig azok egy részét, akik az MSZP-t támogatnák [N_T(M_S-M_T)].

Azt állítjuk, hogy a Szonda és a *Tárki* eredményei között kimutatott különbségek részben a pártpreferenciára vonatkozó kérdés eltérő megfogalmazásából fakadnak. A Szonda ugyanis a vizsgált időszak alatt mindvégig *zárt kérdésként* tette fel ezt (a kis pártok neveit is tartalmazó válaszlapot nyújtották át a kérdezők a kérdés feltételekor), míg a *Tárki* következetesen *nyitott kérdést* alkalmazott (ennél a formánál nincs semmilyen olyan információ, amely segítené a kérdeztet a válaszadásban)⁴¹. A nyitott forma – mint korábban említettük – kedvezőtlen a kis pártok számára. Az egyébként (zárt kérdés esetében) e pártokat választók egy része a nyitott kérdésre „nem tudom”, „nem mondom meg” választ ad. Ennek megfelelően eltérő kell, hogy legyen a Szondánál és a *Tárkinál* a „nem válaszoló” pártpreferencia szerinti összetétele. A *Tárkinál* ez a csoport több olyan válaszadót tartalmazhat, akik – ha a Szonda keresné fel őket – valamilyen kisebb pártot támogatnak [N_T(E_S - E_T)]. Tehát a „nem válaszoló” csoportja a *Tárkinál* heterogénebb, mint a Szondánál, miközben a Szonda által választott módszer szűkebben – és véleményünk szerint pontosabban – határozza meg a bizonytalanok csoportját⁴².

Láthattuk korábban, hogy a Szonda és a *Tárki* szinte egymással megegyező módon becsli a Fidesz támogatottságát, miközben a két intézet MSZP-re vonatkozó eredményei rendre eltérnek: a Szondáé magasabb, a *Tárkié* alacsonyabb támogatottságot mutatnak.

Ezek szerint a *Tárki* által magasra becsült „nem válaszoló” között olyanok is vannak, akik, ha éppen a Szonda kérdezte volna meg őket, az MSZP-t jelölték volna meg támogatott pártként [N_T(M_S-M_T)]. *Ez a hatás a Tárki-Szonda relációban tartós, tehát bizonyos típusú*

⁴¹ Tudomásunk szerint 2001 novemberétől a *Tárki* is áttért a zárt kérdéses formulához. Míg tehát 2001 októberéig a nyitott kérdésre adott válaszokat hozták nyilvánosságra, addig ezt követően a zárt kérdésre adott válaszokat. A *Tárki* adatsora így, ezen a ponton inhomogénné vált.

⁴² Hozzá kell tennünk, hogy ha a pártpreferencia vizsgálat követelménye a választások minél pontosabb előzetes szimulálása, akkor a zárt kérdés indokoltabb, mivel a választásokon sem kell „fejből” választani – a szavazólapon ott a választóközvetben induló összes párt, illetve jelölt neve.

válaszadók szinte minden esetben válaszmegtágadók a Tárkinál, és MSZP-re voksolók a Szondánál.

Az első szisztematikus különbség létét tehát (a kisebb pártok támogatóinak eltérő válaszákat a két esetben) egyértelműen a nyitott és zárt kérdés különbségével hozhatjuk kapcsolatba.

De nem ez a helyzet a másik különbséggel. Az MSZP nagy párt, így ha a Tárki nyitottan kérdez is, az MSZP-vel szimpatizálóknak eszébe kell jutnia e párt neve. A második különbség létrejöttében tehát nem az eltérő kérdezési mód játszik szerepet. E különbséget nem tudjuk másképp értelmezni, minthogy *a válaszadók között mindig vannak olyanok, akik ha a Tárki kérdezi őket, inkább nem válaszolnak, ha pedig a Szonda, akkor az MSZP-t támogatják.* Következésképpen a Szonda és a Tárki eredményei között a bizonytalanok (a „nem válaszolók”) összetételének e ponton is számottevően el kell térnie.

Ekkor két tiszta eset lehetséges: vagy a Tárki „méri jól” rendre a választói preferenciákat, vagy a Szonda. Az első feltételezésnek az a durva következménye lenne, hogy vannak olyanok, akik a Tárki esetében nem válaszolnának a kérdőívre, de ha a Szonda kérdezője keresi fel őket, akkor szinte mindig az MSZP-t választják. *Ekkor erőteljes és az MSZP felé irányuló befolyásolást kellene feltételeznünk a kérdezési szituációnál.* Sok bizonytalanok a zárt kérdéssel összefüggő „válaszási kényszer” és a Szonda vélt pártkötődései miatt, látva a válaszlapon a pártok listáját, amelyek közül választhat (illetve értelmezése szerint választania *kell*) megjelöli az MSZP-t. (E bizonytalanok szimpátiái nem olyan erősek, hogy egy nyitott kérdés esetében is az MSZP-t választanák.)

A másik lehetőség, hogy a Szonda „méri jól” az MSZP támogatottságát és a Tárki becsli alá ezt. *Ez akkor lehetséges, ha vannak olyan válaszadók, akik a Szondát „MSZP közelinek” a Tárkit pedig „Fidesz közelinek” tekintik⁴³, és ezért, ha a Tárki kérdezi őket, nem merik / nem akarják megmondani pártszimpátiáikat, de ha a Szonda, akkor megmondják ezeket⁴⁴.*

⁴³ Ez a feltételezés sem valóságidegen. A GfK Hungária Piackutató Intézet felmérése szerint (ld. Dobszay, 2002) a felnőtt lakosság 37%-a feltételezi, hogy a közvélemény-kutatók közelebb állanak egyik párthoz, mint a másikhoz. Az ilyen kötődést feltételezők körében a részletesebb eredmények az alábbiak:

Intézetek	A pártkötődést feltételezők szerint „MSZP közeli” %	A pártkötődést feltételezők szerint „Fidesz-MDF közeli” %
Szonda	12	5
Gallup	5	10
Tárki	3	14
Medián	5	3

Forrás: HVG, 2002. március 2: 63. o.

Ezer megkérdezettből tehát 44-en gondolták a Szondát „MSZP közelinek” és 52-en a Tárkit „Fidesz közelinek”. Elegendő azonban, ha 1000 megkérdezettből csak 5-6 fő döntéseit befolyásolja az intézetek feltételezett pártkötődései és válaszolnak konzekvensen eltérően ezen okok miatt. Láthattuk, hogy egy-egy párt támogatóira vonatkozó két eredmény között a szisztematikus különbség 2-3 százalékpont, azaz, ha az adott pártok támogatottsága 21-23 %-os az összes megkérdezett körében és 40% körüli a bizonytalanok aránya, akkor a különbség létrejöhet úgy, hogy minden mást azonosnak véve, hat megkérdezett válaszol rendre másképpen - válaszol az egyik cégnél, illetve nem válaszol a másiknál a pártpreferenciára vonatkozó kérdésre. Ezerből hat eset nem tűnik magas aránynak, de ha figyelembe vesszük, hogy az egyébként különböző személyeknek felvételről-felvételre azonos módon kell viselkedniük, akkor egy ilyen viselkedés valószínűsége hosszabb távon nagyon csekély ($[6/1000]^n$ ahol n a független adatfelvételek száma). Ha tehát létezik ilyen torzítás, annak olyan erősnek kell lennie, hogy a potenciális „másképpen döntőket” minden felvételnél szinte $p=1$ valószínűséggel arra ösztönözze, hogy két intézet megkeresésére eltérő válaszokat adjanak.

⁴⁴ Természetesen nem arról van szó, hogy ugyanazok lennének akár csak két alkalommal is a megkérdezettek. Itt a válaszadók egy bizonyos (politikailag feltehetően érzékeny, magasan iskolázott) köréről van szó, amely körhöz

---

Nem tudjuk empirikusan megvizsgálni, hogy melyik opció valósul meg (talán mindkettő egy kicsit?). Hajlunk arra, hogy a második, *mert ez a feltételezett pártkötődések gyengébb választorzító erejét jelenti*, mint a másik. A választorzítás inkább úgy hat, hogy a „nem válaszolás” irányába nyomja a megkérdezettet, mint úgy, hogy a bizonytalan pozícióból való kilépésre és a feltételezett pártkötődéssel összefüggésben lévő pártválasztásra készítse a válaszadót. Ezek szerint a torzítás inkább úgy működhet, hogy az MSZP-vel gyengén szimpatizáló szavazók bátortalan „nem tudom”-mal válaszolnak a Tárki kérdezőjének, a Szonda által számukra átnyújtott listáról pedig konzekvensen az MSZP-t választják ki, mint támogatott pártot. *Ekkor döntéseikben nem a Tárki, vagy a Tárki vezetőinek tényleges pártkötődései játszanak szerepet⁴⁵, hanem az a vélekedés, amelyeket ezekről a pártkötődésekről korábban kialakítottak.* Így inkább azt kell elfogadnunk, hogy az MSZP támogatottságát a Szonda „becsli pontosabban”, nem pedig a Tárki. De, mint később látni fogjuk, ennek a „pontosabb” becslésnek nagy ára van.

---

mindkét intézet kérdezői eljutnak. Ezek a megkérdezettek a szerint válaszolnak a pártpreferencia kérdésre, hogy melyik intézet munkatársa kérdezi azt.

⁴⁵ Ezek létezése, vagy nem léte nem is fontos az adott szituáció szempontjából. Könnyen lehetséges, hogy azok, akik valamely intézet „pártkötődését” feltételezik, az intézet egy vezetőjét sem tudnák megnevezni.

A Gallup eredményeinek a Szondával való összevetése alapján láthatjuk, hogy közöttük a különbség a Fidesz és az egyéb (kis) pártokat támogatók összetételében ragadható meg:

$$\begin{aligned} F_G &> F_S \\ M_G &\approx M_S \\ E_G &< E_S \\ N_G &\approx N_S \end{aligned}$$

Amiből látható, hogy

$$F_G + E_G = F_S + E_S$$

A Gallupnál tehát azok egy része a Fideszt támogatja, akik a Szondánál egyéb, feltehetően más jobboldali (FKgP, Miép) pártot jelölnek meg. A Gallup – megegyezően a Tárkihoz – nyitottan kérdezett a megfigyelt időszak nagy részében⁴⁶, de nem ismerjük azt, hogy pontosan milyen megfogalmazásban teszi fel kérdését. Ennyiben nincs semmi váratlan abban, hogy a Gallup „alulbecsli” az egyéb (kis) pártok arányát a Szondához képest. *A meglepő azonban az, hogy azok, akik egy válaszlapon (pártlista) ismeretében kis pártok valamelyikét választanák, a Gallupnál nem a „nem válaszolók” csoportját növelik, hanem a Fideszt jelölik meg támogatott pártként.* Erre a jelenségre nincs magyarázatunk⁴⁷.

A Gallup és a Tárki viszonyában azt látjuk, hogy az egyéb (kis) pártok támogatottságát a két intézet egymással nagyjából megegyező szinten méri. Emellett a Gallup a Tárkinál is magasabbra teszi a Fidesz támogatóinak arányát és a Tárki a bizonytalanok, illetve a kérdésre nem válaszolókat „becsli felül” a Galluphoz képest. Az MSZP esetében nem tudjuk, hogy a két intézet között számottevő eltérésről van-e szó. Erre vonatkozóan két feltételezéssel élünk: vagy a két intézet mérése nem tér el, vagy pedig a Gallup – ugyanúgy, mint a Szonda esetében – a Tárkinál is rendre magasabbra teszi az MSZP támogatottságát.

$$\begin{aligned} F_G &> F_T && (1) \\ M_G &\approx M_T && (2a) \\ M_G &> M_T && (2b) \\ E_G &\approx E_S && (3) \\ N_G &< N_T && (4) \end{aligned}$$

Így, ha 2a-t fogadjuk el, akkor

$$F_G + N_G = F_T + N_T$$

A Tárki és a Gallup közötti eltérésben nem játszhat szerepet a kérdezés módja, mivel mindkét cég nyitottan kérdez. Mégis azt látjuk, hogy a Tárki-nál a nem válaszolók, illetve a „nem tudom” választ adók egy része, ha a Gallup keresné meg őket, rendre a Fideszt támogatná. *A*

⁴⁶ A nyitott technikáról a válaszlapot felhasználó zárt kérdésre 2001 szeptemberében tértek át.

⁴⁷ A Gallup és a Szonda kérdőíveinek, illetve adatfelvételeinek vizsgálata vezetne közelebb e kérdés megválaszolásához.

dolog gyenge pontja azonban az, hogy miért csak a Fideszhez áramolnának át ekkor a válaszadók?

Ha feltesszük, hogy 2b következik be, akkor a dolog megoldódni látszik.

Ekkor

$$M_G > M_T \text{ és}$$

$$F_G + N_G + M_G = F_T + N_T + M_T.$$

Ezt a feltételezést támasztják alá a két intézet által az MSZP támogatottságra vonatkozó eredmények átlagai. Ekkor a Tárkinál a „nem válaszolók” egy része a Gallupnál a két párt valamelyikére adná voksát. A kérdés azonban továbbra is az, hogy miért? A Tárki és a Gallup viszonyában az intézetek feltételezett pártkötődéseinek szerepe nem játszhat szerepet, mivel egyrészt mindkét intézetet inkább a Fideszhez közelállónak látják a válaszadók (lásd a 43. lábjegyzetet), másrészt a válaszadók a Gallupról kevésbé feltételeznek bármilyen pártkötődést, mint a Szondáról, vagy a Tárkiról⁴⁸.

Az összes megkérdezett pártválasztására vonatkozóan a Medián nem közöl adatokat, ezért idáig a Medián eredményeiről nem eshetett szó. A Medián (egyébként nem ismert) eredményeinek elhelyezésében szerencsére segít bennünket az, hogy a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó eredményei a többi intézethez képest a Szondáéval megegyezően viselkednek (lásd a 42. oldalon leírtakat)⁴⁹. Tudjuk azt is, hogy a biztos szavazó pártválasztók esetében kimutatott különbségek (bizonyos feltételezéseket elfogadva) egyértelműen levezethetők az összes megkérdezettől kapott különbségekből. Ezek szerint nem merészség azt állítani, hogy a Medián összes megkérdezettre vonatkozó (soha nyilvánosságra nem hozott) pártpreferencia eredményei a Szonda-Ipsos méréseivel rokoníthatók leginkább, és a Medián és a Gallup, valamint a Tárki között azok a relációk állíthatók fel, mint amelyeket a Szonda és a két utóbbi intézet eredményei között már láttunk.

Miért fontosak a bizonytalanok, a nem válaszolók és kis pártok támogatottságában meglévő, az egyes intézetek eredményeiben fellelhető különbségek? A dolog nyilvánvaló: a kis pártok potenciális támogatóit a „nem válaszol” kategória választására ösztönző kérdezési technika nyomán rendszeresen nyilvánosságra kerülő eredmények *ceteris paribus* – hónapról-hónapra kis mértékben ugyan, de hosszú távon ez a hatás kumulálódik – *csökkentik a kis pártok vonzerejét, és a nagy pártok pozícióinak megerősödése irányába hatnak.*

Másrészt, a válaszadóknak az „*A intézet K párthoz áll közel*” típusú (empirikus evidenciákkal akár alátámasztható, akár nem) *vélekedései hosszú távon hatnak egy-egy intézet által szolgáltatott eredményekre.* Nemcsak K és a vele versenyző L párt támogatói arányának szintjét, hanem a bizonytalanok összetételét is befolyásolják ezek a vélemények. Veszélyes, ha ilyen vélekedések kapnak szárnyra egy-egy közvélemény-kutató intézettel kapcsolatban, mivel ezek a sztereotípiák *lassan terjednek el széles körben, de lassan is lehet megszabadulni tőlük.* Hosszú távon befolyásolhatják az intézetek életét⁵⁰ azzal, hogy esetenként korlátozzák az elfogulatlan empirikus elemzés lehetőségét.

⁴⁸ Magyarázhatná a dolgot, ha a Tárki tisztán nyitott kérdése mellett a Gallup nyitott kérdése „puhább” lenne, azaz, ha valamilyen segítő információt, illetve „pótkérdést” alkalmaznának adatfelvételeik során. De erről nincs semmilyen információnk és így minden találgatás újabb feltételezéseket vonna maga után.

⁴⁹ Hozzá kell tenni ehhez, hogy a Medián, a Szondával megegyező módon zárt kérdés formájában teszi fel a pártpreferenciára vonatkozó kérdést., de a kérdezettnek átadott listán a választható pártok más-más köre szerepelhet a két intézetnél.

⁵⁰ Még ha mindenki azt is gondolja egyénileg, hogy „*A intézet nem kötődik egyik párthoz sem*” (a), de ezzel együtt azt is gondolja, hogy a többségi vélekedés szerint „*A intézet K párthoz kötődik*” (b), akkor válaszadóként a b is befolyásolhatja döntését, mivel konform módon viselkedik egy többséginek vélt, de valójában már rég kisebbségi véleményhez. A mások és a saját vélemény viszonyának percepciójáról lásd Angelusz 1996a és

Elemzésünk során nem foglalkoztunk e vélekedések valóságalapjával. A bemutatott eredmények azonban nem zárják ki ilyen hatások érvényesülését. E feltételezések cáfolásának legjobb módja az lenne, ha ki lehetne mutatni azt, hogy az eredmények szisztematikusan eltérő szintjei, tendenciái, illetve ingadozásai pontosan milyen az adatfelvétel paramétereinek megválasztásával kapcsolatos *technikai* és *tetszés szerint módosítható* tényezőiből fakadnak.

Ez a feladat a közvélemény-kutató intézetek munkatársaira vár. Nekik kell összevetni azonos időpontokban folytatott vizsgálataik keresztmetszeti adatait. Már két adatfile (pl. a Tárkié és a Szondaé) egyesítése és ezen egyesített adatállományon egy egyszerű számítás – pl. a nem válaszolók, illetve pártot nem választók kor, iskolai végzettség, stb. szerinti összetételének egyezőségére vonatkozó Khi négyzet próba – elvégzése is döntő bizonyítékot szolgáltatna a dolgozatban megfogalmazott jó pár feltételezés elvetéséhez, vagy megerősítéséhez⁵¹.

5.2. A véleményvezető pozíció magyarázatához

Ezek után térjünk vissza ahhoz a kérdéshez, hogy miként lehet egy intézet megelőző egy másokhoz képest. A 4.2.3. ábrában foglaltuk össze a négy megfigyelt intézetre vonatkozó eredményeket. A 4.2.3. ábrából látható, hogy a Szonda semelyik indikátor szerint nem véleményvezető a Tárkihoz képest, míg a Gallup a Fidesz, a Tárki pedig az MSZP esetében megelőző a Szondához képest. A Szonda pedig véleményvezető a Mediánhoz képest mind a Fidesz, mind pedig az MSZP esetében.

Azt feltételezzük, hogy a Szonda – Medián közötti kapcsolat inkább a véleményvezetés azon útjával függ össze, amely a közvélemény-kutatási eredmények közlésén keresztül érvényesül. Nem ismerjük, hogy a HVG és a Népszabadság olvasótábora mennyire fedi át egymást, de jó okunk van feltételezni, hogy aki olvassa az előbbit az az utóbbit is átlapozza⁵². Emellett a Szonda eredményei nagyobb olvasóközönséghez juthatnak el, mint a Mediáné és nem kizárt, hogy kettejük viszonyában ez a hatás döntő szerepet játszik.

A véleményvezetés más útjának érvényesülését feltételezhetjük a Tárki és a Szonda esetében. Az eredmények közlésén keresztüli hatás azért nem tűnik itt döntőnek, mivel a Tárki és a Szonda eredményei egyaránt nagy publicitást kapnak. A Tárki eredményei ugyanis annak ellenére, hogy a Népszabadságnál jóval kevésbé olvasott Magyar Hírlapban jelennek meg, széles körben váltak ismertté, például maga a Népszabadság is többször ismertette őket⁵³. Azt, hogy az MSZP esetében a Tárki véleményvezető a Szondához képest egy másik tényezővel hozzuk összefüggésbe: *ez pedig az MSZP támogatottság és a bizonytalanok arányának rendre eltérő becslése*. Úgy véljük, hogy a Szonda pontosabban mér mint a Tárki, de rossz helyen. Hogy megvilágítsuk, hogy mire gondolunk, a válaszadókat öt csoportba soroltuk aszerint, hogy mennyire bizonytalanok pártválasztásaikban és pártpreferenciáik mérésénél mennyire befolyásolja őket a mérés maga.

1996b.

⁵¹ Igazság szerint még ez sem szükséges. Csak az, hogy valamely időpontra vonatkozó adatfelvételeikből a nem válaszolókra és az egyes pártot választókra azonos szerkezetű megoszlásokat (pl. életkor, nem iskolai végzettség, stb.) állítsanak elő és hozzanak nyilvánosságra. Az illeszkedésvizsgálat ezek után is elvégezhető.

⁵² 2001 első félévi adatok szerint a HVG 509 ezer olvasójából 154 ezer olvas Népszabadságot. Forrás: HVG.

⁵³ Egy másik ellenérv egyszerűbb: ha a Tárki a medián keresztül lenne véleményvezető a Szondához képest az MSZP esetében, akkor a Fidesz esetében is annak kellene lennie. Mivel pedig nem az, ezért nem is lehet véleményvezető a medián keresztül. Egy interakciós hatás feltételezését nem tudjuk indokolni.

E csoportok az alábbiak:

1. Stabil pártválasztók („*őskövületek*”): minden felvételnél az egy életre választott pártjukat támogatják, bármilyen hibát is vétett annak vezetése, illetve bármilyen üdvözlendő lépéseket tett az ellenfelé (Lukács György szavaival: „Jó vagy rossz, de az én pártom”);
2. Ingadozó pártválasztók („*lokális véleményvezetők*”): egy-egy pártról alkotott véleményük időről-időre változhat. Lehet, hogy hosszabb ideig lehorgonyoznak egy pártnál, de lehet, hogy viszonylag rövid idő alatt váltanak. Döntésüket alapvetően ideológiai szempontokból és a választott és a vele versenyző pártok politikájának és vezetésének lépéseit figyelembe véve hozzák. Fontos jellemzőjük még, hogy pártválasztásuk hat a környezetükben élők pártválasztásaira. Képesek befolyásolni a politikailag tájékozatlanabbak ez irányú döntéseit.
3. Ingadozó és befolyásolható pártválasztók („*szélkakasok*”): annyi a különbség a második csoporttal szemben, hogy véleményüket a környezetük is befolyásolja, pártválasztásaikban a környezetükhöz is igazodnak.
4. Ingadozó, befolyásolható és bizonytalan pártválasztók („*kaméleonok*”): egy-egy pártról alkotott véleményük időről-időre változik. A különbség a harmadik csoporttal szemben, hogy a pártpreferencia kérdésekre adott válaszukat nem csupán a pártok politikája, a környezetük véleménye, hanem *maga a kérdezési szituáció is* befolyásolja. Ha egyik intézet velük ellenkező politikai kötődését feltételezik, akkor elbátortalanodnak és nem válaszolnak; ha zárt kérdés helyett nyitott kérdést tesznek fel nekik, akkor nem ugyanazt a választ adják, mint az első esetben.
5. Örök bizonytalanok („*totózők*”): soha sem tudják igazán, hogy melyik pártra adják a voksukat – ezért szinte soha nem is mennek el választani. A pártokról alkotott véleményük – ha van – ad hoc szempontokon alapul. Ha el is mennek szavazni, illetve ha válaszolnak is a pártpreferencia kérdésre, akkor döntésüket / válaszukat a véletlen vezeti.

A fenti öt csoport pártválasztással kapcsolatos magatartásában az ingatagság (egy párt elhagyásának és egy másik választásának) valószínűsége az első csoporttól az ötödikig növekszik. A pártpreferencia vizsgálatok eredményeinek változásait azonban sem az első, sem az ötödik csoport döntései nem befolyásolják. Az első csoporté („*őskövületek*”) azért nem, mert mindig ugyanazt a pártot támogatják. Ebbéli döntésüket sem a párt aktuális politikája, sem vezetőinek kvalitásai, sem mások véleménye, sem pedig a kérdezési szituáció nem ingathatja meg. Az ötödik csoport („*totózők*”) döntései sem lehetnek befolyással az eredményekre, mivel alapvetően a véletlen határozza meg ezeket. Így ez a csoport csak az elkerülhetetlen „zaj”-t viszi a mérésekbe – annál nagyobb, minél nagyobb az e csoporthoz tartozók aránya a megkérdezettek között⁵⁴.

A negyedik csoport („*kaméleonok*”) csak másodlagos szerepet játszik egy-egy intézet vizsgálati eredményeinek alakulásában. Hiszen az e csoporthoz tartozók mindig ugyanúgy fognak reagálni az adott intézet változatlan kérdőívére. Véleményükben követnek másokat és minden esetben konzekvensen alkalmazkodnak a kérdezési szituációhoz. Ellenben *éppen ezért* tudják befolyásolni két intézet egymáshoz viszonyított eredményeit: el tudják őket téríteni egymástól, ha a vizsgálat minden más paraméterében azok meg is egyeznének.

⁵⁴ Mivel *a priori* egyik intézet sem tudja, hogy voltaképpen kik is tartoznak ide, és az e csoporthoz tartozás feltehetően az iskolai végzettséggel és a lakóhellyel függ legerősebben össze – minden, a választókorú népesség megoszlására iskolai végzettség és település típus szerint illeszkedő minta kielégítő és egymással egyenértékű eredményt hoz.

A pártok támogatottságával kapcsolatos vélemények szempontjából különösen a második csoport döntései az érdekesek. Nem mindegy, hogy egy-egy intézet adatfelvétele (mérőműszere) mennyire érzékenyen tudja regisztrálni az e csoportban bekövetkező változásokat. Ha véletlenül, vagy tudatosan megválasztott adatfelvételi paramétereinek köszönhetően képes pontosan regisztrálni a második csoport („lokális véleményvezetők”) preferenciáiban történő módosulásokat, akkor nyert ügye van – képes arra, hogy egy másik intézethez képest megelőző, véleményvezető intézetté váljon.

Azt állítjuk, hogy a Tárki azért tudott 1999-2002 között véleményvezetővé válni az MSZP esetében a Szondához képest, mert kérdezési módjának és a Tárkihoz kapcsolódó vélt politikai kötődés véleményváltoztató erejének köszönhetően az MSZP-vel szimpatizálók széles és heterogén csoportjából (amelyet a Szonda mért) a Szondánál nagyobb mértékben rögzítette a második válaszadói csoport („lokális véleményvezetők”) preferenciáiban bekövetkezett változásokat. A Tárkinál az MSZP-vel szimpatizáló „kaméleonok” (a 4. csoport) a „nem válaszolók” csoportjába kerülnek, míg a Szonda az MSZP támogatói között veszi őket számításba. A lokális véleményvezetőknél pedig előbb jelentkezik minden, a pártok támogatottságát érintő változás, mint a harmadik, vagy a negyedik csoportnál. Mivel így az MSZP támogatóinak köre (a lokális véleményvezetőkre koncentrálva) a Tárkinál szűkebben határozódott meg, ezért a Tárki eredményei megelőzőek a Szonda eredményeihez képest⁵⁵. A Szonda pedig a Tárkival ellentétben éppen a bizonytalanok csoportját határozta meg pontosabban és egyneműbben (nagyraoszt az ötödik csoporthoz tartozókat sorolva ide). De éppen a bizonytalanok azok, akik véleménye egyáltalán nem számít a pártpreferenciák változásainál. A Szonda tehát itt pontosabban mér, de éppen ez az, ami miatt nem lehet véleményvezető a Tárkihoz képest.

A fenti magyarázatok azonban részlegesek, csak a jelenségek egy részére érvényesek (ha elfogadjuk őket). Ugyanis ezekkel nem tudjuk értelmezni, hogy a Gallup eredményei hogyan lehetnek megelőzők a Szondához képest. A korábban kifejtettek szerint ennek éppen fordítva kellene lennie, hiszen a Gallup szélesebben határozza meg a Fidesz támogatóinak táborát, mint a Szonda. Be kell látnunk tehát, hogy a véleményvezetés okaira eddig ajánlott magyarázatok nem teljeseek.

⁵⁵ Valószínű, hogy a vélt pártkötődés miatti választorzítási hatás erőssége, illetve léte és a kérdezési mód egymással összefügg. A nyitott kérdés nagyobb lehetőséget ad erre, mint a zárt kérdés. Amennyiben a Tárki a jövőben zárt kérdést fog alkalmazni, akkor véleményvezetői pozíciója két-három év elmúltával várhatóan gyengül, illetve eltűnik.

5.3. A Fidesz – MSZP párharc: három variáció egy témára

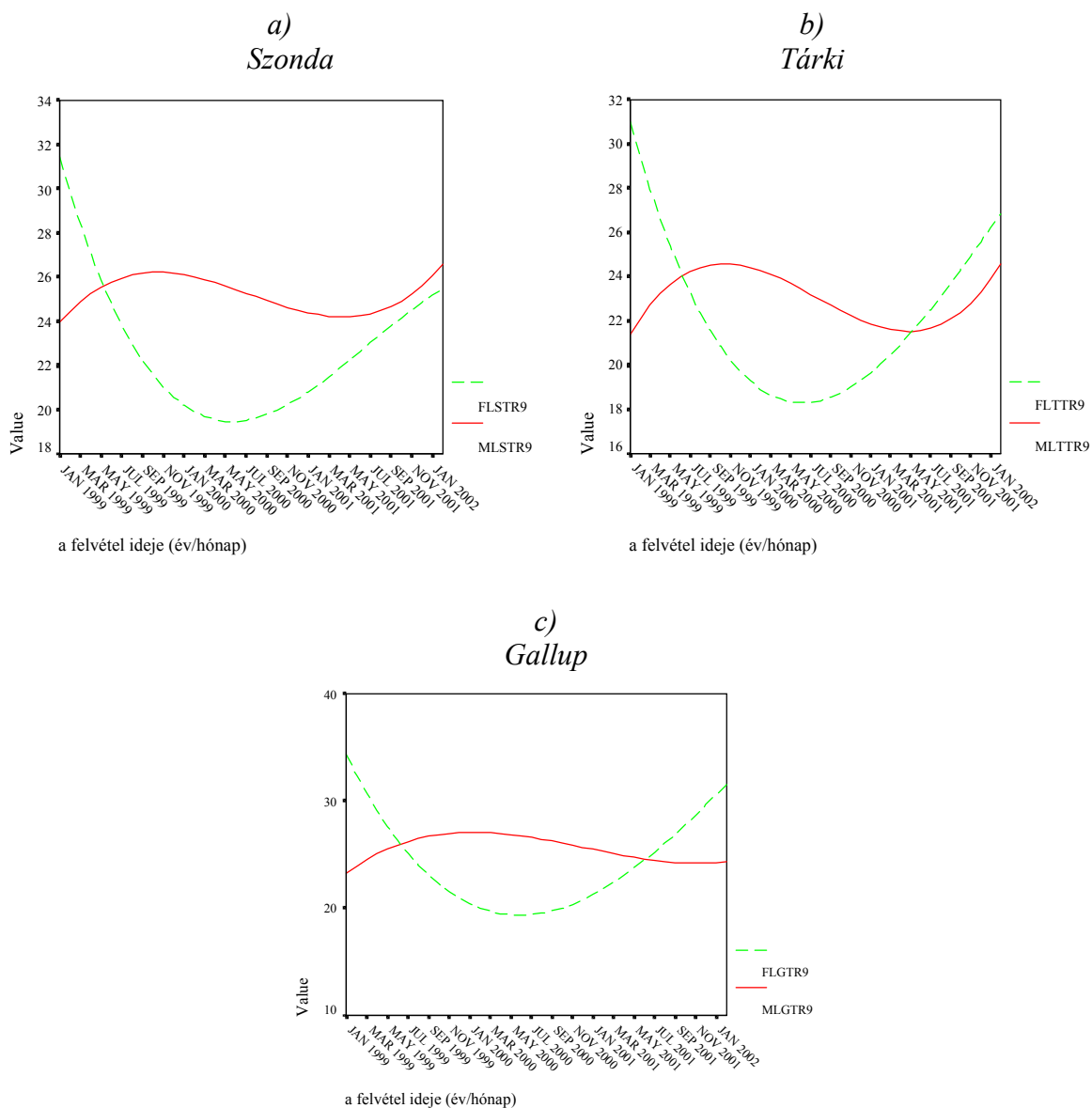
Végül hasonlítsuk össze, hogy hogyan látta 1999 január – 2002 február között a vizsgált négy intézet a Fidesz – MSZP közötti párharcot. Ehhez az összes megkérdezett esetében a Gallup, a Szonda, és a Tárki eredményeire fektetett trendeket, a biztos szavazó pártválasztók esetében pedig a Medián, a Szonda és a Tárki trendjeit hasonlítjuk össze. Ez az összehasonlítás azonban nemcsak ahhoz visz közelebb, hogy a négy intézet optikáján keresztül hogyan láthatjuk a két nagy párt párharcát, hanem ahhoz is, hogy a hosszabb távon ható tendenciákból milyen kimenetek várhatóak (természetesen a politikai életet megrengető sokkok lehetőségének kizárásával) a 2002. áprilisi választások első fordulójában.

A három intézet eredményei alapján három forgatókönyv rajzolható fel a Fidesz-MSZP közötti párharcról (lásd az 5.3.1a-c. és 5.3.2.a-c ábrákat). Mind a három megegyezik abban, hogy az időszak első hónapjaiban a Fidesz toronymagasan vezetett az MSZP-hez képest, majd ez az előnye fokozatosan csökkent, jobbra a Fidesz támogatottságának csökkenése következtében, míg végül 1999. május, június környékére az MSZP beérte a Fideszt. Másik azonosság az, hogy mindhárom intézet a Fidesz támogatottságának mélypontját és fordulópontját 2000. május környékére tette. Tehát a Tárki földcsuszamlás-szerű változást mutató 2001. januári eredménye nem *ex ante*, hanem *ex post* jelzés volt. Csupán azon változások sorába illeszkedett, amelyek már korábban megfigyelhetőek voltak minden vizsgált intézet eredményeinek trendjében. A harmadik egyező pont az MSZP hullámvölgyének regisztrálása 2001. májusának környékén – ezt a Szondánál és a Tárkinál megfigyelhetjük, de a Gallupnál már nem. Ezután azonban az egyes intézetek különbözőképpen látják a fejleményeket.

Az első forgatókönyvet a *Szonda* vázolja fel azzal, hogy eredményei szerint az MSZP támogatottsága 1999. május után mindvégig meghaladja a Fideszét és 2001. júniusa után némileg gyorsabb ütemben is nő, mint a Fideszé. Ezzel együtt az MSZP lokális hullámvölgye az összes megkérdezett körében 2001. május – júniusban a Szonda szerint nem olyan mély, mint amelyet a Tárki „lát”. Ezek után a két párt támogatottsága párhuzamosan nő a Szonda szerint, de az MSZP-jé mindig magasabb, mint a Fideszé, sőt a közöttük lévő különbség is növekszik kissé. *Ha az MSZP felfelé ívelő tendenciája tehát tovább folytatódik, akkor a Szonda adatai alapján a választások első fordulójában az MSZP-nek nagyobbak a győzelmi esélyei.* Hozzá kell ehhez tennünk a szezonális korábban már említett hatását. *Az 1995-2002 közötti adatok alapján kimutattuk, hogy a választások áprilisi kiírása az MSZP-nek kedvez a Fidesz ellenében (a szezonális hatás miatt a Fidesz szavazóbázisa egy hónappal később, májusban kezd növekedni).*

5.3.1.a-c. ábra

A Fidesz és az MSZP támogattságának alakulása 1999. január – 2002. február között a négy intézet adatai alapján, összes megkérdezett, %

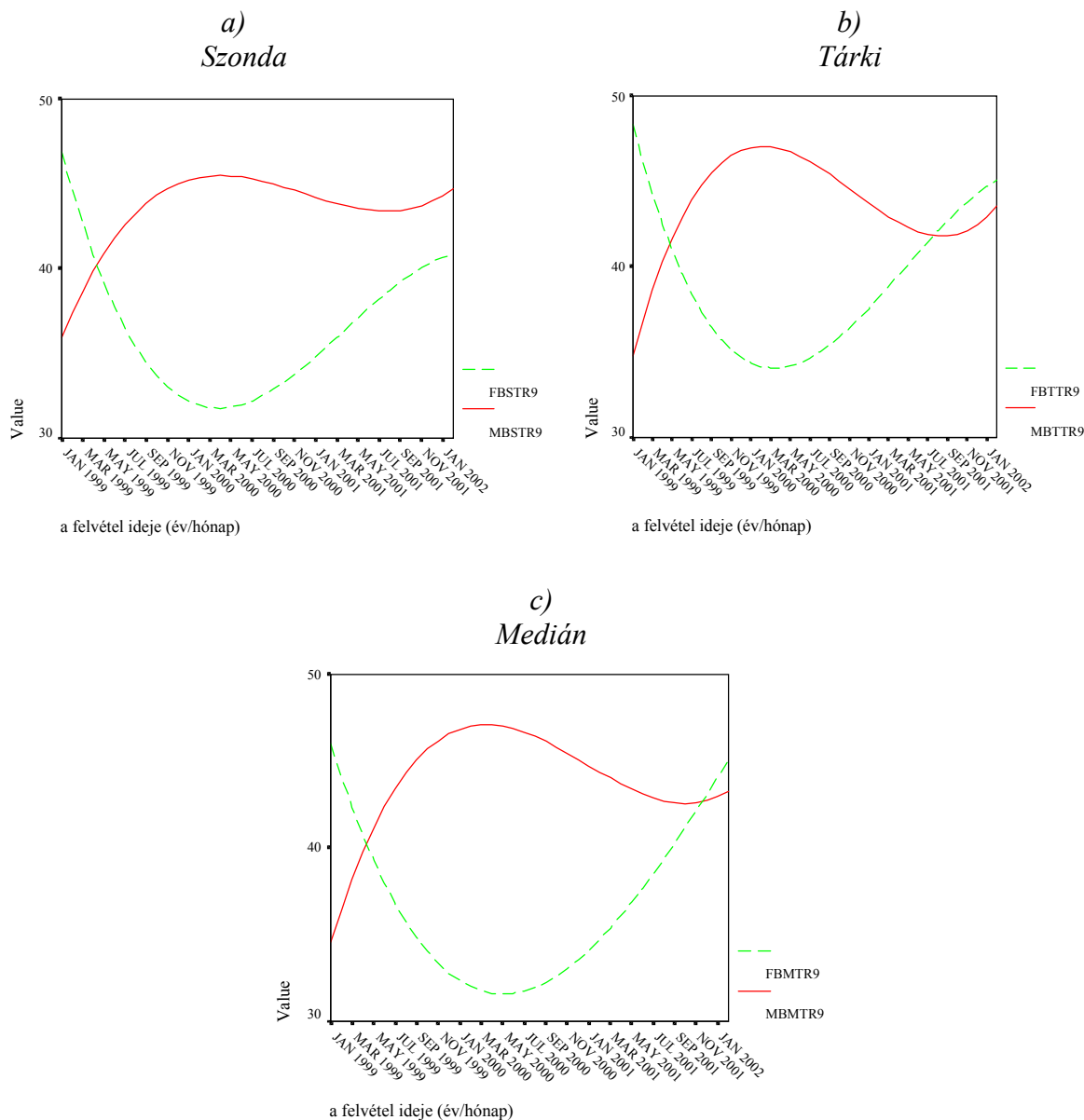

A második forgatókönyv a *Tárki* és a *Medián* nevéhez fűződik. Miközben a *Tárki* az összes megkérdezett körében mélyebbnek látja az MSZP hullámvölgyét 2001 májusában, mint a *Szonda*, ugyanazt a felfelé ívelő tendenciát regisztrálja az MSZP-nél. Ugyanez igaz a *Medián*nak a biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó adataira. A *Tárki* a *Fidesz* 2000. májusi hullámvölgyét az összes megkérdezett között mélyebbnek mutatja, de gyorsabb ütemű növekedést is regisztrál, mint a *Szonda*. Hozzászámítva ehhez az MSZP támogattságában meglévő különbségeket a két intézet között, a *Tárki* szerint 2001. májusától a *Fidesz* ismét megelőzi az MSZP-t és ez a helyzet nem is változik az időszak végéig, 2002. februárig. A *Medián*nál ez a váltás négy-öt hónappal később következik be: a *Fidesz* 2001. novemberétől vezet az MSZP előtt. *Az időszak utolsó időszakában tehát a Tárki és a Medián mérései szerint mindvégig a Fidesz vezet az MSZP-hez képest.* Egy másik különbség a két intézet eredményei között, hogy míg a *Tárki* szerint a *Fidesz* előnye nem nő a biztos szavazó pártválasztók esetében, addig a *Medián* adatai ennek az előnynek a növekedését mutatják. A *Tárki* és a

Medián által kimutatott hosszabb távú tendenciák szerint tehát a 2002. április 7-i fordulóra a Fidesz előnyét mutatják.

5.3.2.a-c. ábra

A Fidesz és az MSZP támogattságának alakulása 1999. január – 2002. február között a négy intézet adatai alapján, biztos szavazó pártválasztók, %

A harmadik forgatókönyvet a *Gallup* eredményei írják. A Gallup egymással ellentétes mozgásúnak látja az MSZP és a Fidesz támogattságát az időszak alatt. A Gallup trendje az MSZP támogattságát 2000 januárban mutatja legmagasabbnak, amely ezután fokozatosan és szinte egyenletesen csökken az időszak végéig. A Fidesz támogattságának trendje ellenben a Gallup szerint fordított: a fordulópont 2000. júniusban következik be, majd mindvégig és gyorsuló ütemben nő a Fideszt támogatók aránya. A Fidesz 2001. júliusban éri utol és hagyja el az MSZP-t. Ezek után a közöttük lévő távolság nőttön-nő. A két párt küzdelmének

---

kimenetele a Gallup adatai szerint egyértelmű: az áprilisi választások első fordulójának esélyese a Fidesz.

A fenti három forgatókönyvnek a 2002-es választások kimenetelére vonatkozó része a trendek egyszerű meghosszabbításán alapszik. Egyáltalán nem szükséges, hogy a „jósolt eredmény” bármelyikből is bekövetkezzék. Sőt az sem, hogy az a párt kapjon több szavazatot a választások első fordulójában, amelyik e trendek szerint „vezető pozícióban” van. De e tendenciák figyelembe vétele mégis hasznos a választási erőviszonyok felmérésénél: olyan hosszabb távon ható erőket jelentenek a versengő pártok számára, amelyek kis mértékben viszonylag könnyen módosíthatók, de amelyek ellen hatni, amelyeket alapvetően megváltoztatni csak nagy erőfeszítések árán lehetséges.

Irodalom

- Angelusz Róbert (1996a): *A cigányellenesség és a pluralizmus ignoranciája*, Jel-Kép, 1. szám
- Angelusz Róbert (1996b): *Optikai csalódások*, Pesti Szalon Kiadó, Bp.
- Angelusz, Róbert – Tardos Róbert (2000): *Pártok között szabadon*, Osiris, Budapest
- Babbie: E. (1995): *The Practice of Social Research*. 7th edition, Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, USA
- Beziz Pierre (1999): *Multivariate Analysis for the Measurement of Economic Growth Cycles*, Proceedigs of the 24th Ciret Conference, March 17-20, Wellington, New Zeland, Vol. I., mimeo
- Darvas, Zsolt (2000): *Bevezetés az idősorelemzés fogalmaiba*, sokszorosítás
- Dobszay János (2002): „A köz a kutatókról”, *HVG*, március 2.
- Fábián Zoltán (1996): „Szavazói táborok és szavazói hűség”, *Századvég*, Új folyam, 1. Szám, Nyár, 95-111 o.
- Fábián Zoltán (2001): Cassandra-poll, *Magyar Hírlap*, 2001, április 2.
- Fischer György (2001): *Hihetünk-e a közvélemény-kutatásoknak?*, Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest
- Gujarati, D. N. (1995): *Basic Econometrics*, 3rd edition, McGraw-Hill, New York
- I. B. – K. J. T. (1998): „Nehezen magyarázható különbségek”, *Népszabadság*, március 21.
- I. B. (2000): „Eltérő tendenciákat jeleznek a Szonda és a Gallup pártszimpátia-felmérései”, *Népszabadság*, október 3.
- Kéri J. Tibor – Kun J. Erzsébet (2000): „Közvélemény-kutatók: piaci érdek a pártatlanság”, *Népszabadság*, május 22.
- Kolosi Tamás (2001): „Határtalan hiba”, *Magyar Hírlap*, február 1.
- Lakos Nóra (2001): „Csökkenő különbség. A megkérdezettek alig fele válaszolna”, *Népszava*, március 26.
- Maddala, G. S. (1992): *Introduction to Econometrics*, Macmillan Publishing Comp., Ney York, USA, Second Edition.
- Marián Béla (1998): „Összeállítás az 1998. Évi parlamenti választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatásokról. Marketing Centrum”, *JEL-KÉP*, 4. szám, 8-27. old.
- Mucsányi Marianna (2001): „A tendenciák mutatják meg a pártok támogatottságát”, *Népszabadság*, február 1.
- Nagy József (2001): „Micsoda különbség! Egy szakma mozgó százaléka”, *168 óra*, június 8.
- Németh Péter (2001): „Tizennyolc pont”, *Népszava*, január 31.
- Rudas Tamás (1998): *Hogyan olvassunk közvélemény-kutatásokat?* Membrán Könyvek, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Rudas Tamás (2001): „A Tárci válaszol”, *Népszava*, Február, 2.

- Simon, Herbert. A. (1987): *Választási előrejelzések 'siessünk, mert lemaradunk' és 'vesztes ügy, igaz ügy' hatása.* In: Bertalan László: *Magyarázat, megértés, előrejelzés.* Membrán Könyvek 18., Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 233-244 o. eredeti megjelenés: „Bandwagon and Underdog Effects on Election Prediction”, In: *Models o Man*, New York, London, 1957, 79-87. o.
- Sterk Péter (1998): „Lehet-e hinni a közvélemény-kutatóknak?”, *Népszabadság*, április 20.
- Szále László (2001): „Hibahatár”, *Magyar Hírlap*, január 31.
- Századvég Politikai Elemzések Központja – Tárki (2002): „Tárki: a fej fej mellett a Fidesznek kedvezne. Mandátumbecslése a januári pártpreferenciák alapján”, *Népszabadság*, február 12., 8. old.
- Szűcs L. (1999): „A pártnépszerűségi adatok eltérését a kutatók sem értik”, *Népszabadság*, április 3.
- Sz. L. – V. Gy. (2001): „Szerencse is kell a pontos előrejelzéshez”, *Népszabadság*, május, 27.
- Tóka, Gábor (1998a) „Választói magatartás” In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. (szerk): *Társadalmi riport 1998*, Tárki, Budapest, 391-411 old.
- Tóka Gábor (1998b): „A pártpreferenciák stabilitásának meghatározói” *Századvég*, Új folyam, 9. szám, 3-26. o.
- Tóka Gábor. (1998c): *Választási előrejelzések Magyarországon, 1990-1998.* Dokumentáció a Nyilvánosság Klub Monitor csoportja számára készült "Választási közvélemény-kutatások és előrejelzések 1998-ban" c. tanulmányhoz, sokszorosítás, Budapest.
- Tóth István György (2001): „A közvélemény-kutatások eltéréseinek interpretációja és a tényleges adatok”, *Magyar Hírlap*, december 17.
- Tóth I. János – Vincze János (1999): „Hihetünk-e a vállalati felvételeken alapuló kutatások eredményeinek?” *Statisztikai Szemle*, 77. Évf. 10-11. Szám, 844-855. o.
- Tóth I. János (2002): *Vállalati és lakossági konjunktúra felmérések Magyarországon*, MNB Füzetek 2002/1, Magyar Nemzeti Bank, Budapest
- Vásárhelyi Mária (2001): „Számháború”, *Magyar Hírlap*, április 2.

Mellékletek

M1. A négy vizsgált pártpreferencia mutató tartalma

Mit is takar a négy különbözőképpen számolt pártpreferencia mutató? Ennek megvilágítására lássunk egy képzeletbeli országra (legyen ez a változatosság kedvéért X) vonatkozó egyszerű példát! Legyen az országban három (K , L és M) párt és legyen a szavazatok 5%-a parlamentbe kerülési küszöb. A képzelt X –ben a közvélemény-kutatók kérdőíves és személyes megkérdezésre épülő adatfelvételeik során az alábbi két kérdést teszik fel pártpreferencia vizsgálataik során⁵⁶. Egyrészt a szavazási szándékokra kérdeznek rá például zárt kérdés formájában, így:

1. kérdés (K1):

„Ha most vasárnap lennének a parlamenti választások, akkor Ön...

1 – biztosan elmenne szavazni

2 – valószínűleg elmenne

3 – valószínűleg nem menne el

4 – biztosan nem menne el szavazni?

---

8 – megtagadja a választ / nem válaszol

9 – Nem tudja”

A kérdést és a válaszlehetőségeket 1-től 4-ig a kérdező felolvassa a kérdezettnek, a vonal alatti 9-es „Nem tudja” válaszlehetőséget már nem, és lehetősége van a kérdezettnek arra is, hogy megtagadja a kérdésre a választ. A kérdezett válasza alapján a kérdező bekarikázza (bejelöli) a kérdőíven a válaszlehetőség melletti számot. A későbbiekben az intézetek munkatársai ezeket a számokat fogják rögzíteni, egy adatfile-ba írni és ezek határozzák meg egyértelműen a kérdezettek válaszait az adatok feldolgozása során.

A második kérdés magára a pártpreferenciákra vonatkozik (először egy zárt, aztán egy un. nyitott formulát adunk meg).

2.kérdés (K2a):

„Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?

1 – K Párt

2 – L Párt

3 – M Párt

---

8 – megtagadja a választ / nem válaszol

9 – Nem tudja”

⁵⁶ Eltekintünk most attól, hogy a szóban forgó kérdéseket nyitott, zárt, vagy kombinált kérdés formájában tették-e fel. Az első esetben a kérdezett válaszol arra a nyitott kérdésre, hogy „Ön melyik pártra szavazna...?” úgy, hogy a kérdező nem ismerteti vele az elvileg választható pártok neveit. A második esetben a kérdés elhangzásával egyidejűleg egy listát (un. válaszlapot, vagy kártyát) ad át a kérdezettnek, és kéri, hogy erről válassza ki a számára megfelelő pártot. A harmadik eset a két első mód kombinációja: először nyitott kérdésként, aztán zárt kérdésként is felteszik a pártpreferenciákra vonatkozó kérdést. Az 1998-as választás előtt a pártpreferenciákat elemző intézetek más-más kérdezési technikát alkalmaztak (lásd Tóka, 1998c: 12 tábla), ami a becslések összevetése szempontjából lényeges lehet, de példánk szempontjából indifferens. Eltekintünk továbbá attól is, hogy a személyes kikérdezés történhet úgy, hogy kérdezők *személyesen* keresik fel a megkérdezetteket, illetve telefonon keresztül is. A fenti példa az előbbi – a közvélemény-kutatók többsége által alkalmazott – módszert feltételezi.

vagy (K2b)

„Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?

- 1 – K Párt
- 2 – L Párt
- 3 – M Párt
- 8 – megtagadja a választ / nem válaszol
- 9 – Nem tudja”

A különbség a kettő között annyi, hogy az első (K2a) esetben a kérdező egy kártyát ad a kérdezettnek, amelyen a választható pártok nevei szerepelnek (ezzel együtt nem ajánlja fel sem a 8-as, sem a 9-es válaszlehetőséget, de ezeket a kérdezett választhatja) a második (K2b) esetben pedig nem ad kártyát és csak a kérdést olvassa fel.

A válaszok rögzítése itt is ugyanazon az elven történik, mint a szavazási szándékoknál. A különféle módon számított pártpreferencia mutatók logikai eltéréseinek áttekintéséhez az egyszerűség kedvéért e három pártra adott válaszokat nézzük. Tegyük fel, hogy egy adatfelvétel során 1000 főt kérdeztünk meg és a első kérdésre (K1) adott válaszokból kiderül, hogy a megkérdezett 1000 főből biztosan szavazna 600 fő; a második kérdésre adott válaszok alapján pedig megkapjuk a megkérdezettek megoszlását a választott pártok szerint (lásd az M1.1. és az M1.2. Táblázatot).

M1.1.táblázat
Szavazási szándékok X-ben

Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön...?	Válaszadók száma	Válaszadók aránya (százalék)
Biztosan elmenne szavazni	600 fő	60
Valószínűleg elmenne szavazni	150 fő	15
Valószínűleg nem menne el szavazni	100 fő	10
Biztosan nem menne el szavazni	120 fő	12
Nem tudja / nem válaszol	30 fő	3
Összesen	1000 fő	100

M1.2.táblázat
A választókorú népesség pártpreferenciái X-ben

Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?	Válaszadók száma	Válaszadók aránya (százalék)
„K” Párt	310 fő	31
„L” Párt	290 fő	29
„M” Párt	50 fő	5
Nem tudja / nem válaszol	350 fő	35
Összesen	1000 fő	100

Lássuk ezek után a különböző módokon számolt pártpreferenciákat!

a) A választókorú népesség pártpreferenciái (1000 fő)

A választókorú megkérdezettek pártpreferenciáit az M1.2. Táblázat mutatja: a „K” pártra szavaznának 310-en, az „L” pártra 290-en, és az „M” pártra 50-en, miközben 350 fő vagy nem szavazna egyáltalán, vagy nem tudja kire szavazna, vagy pedig nem kívánt válaszolni a kérdésre.

b) A biztos szavazók (600 fő) pártpreferenciái

Ennél mutatónál a pártpreferenciák számításában csak azokat a válaszadókat vesszük figyelembe, akik azt mondták, hogy biztosan elmennének szavazni (600 fő). Azaz, ha $K1=1$, akkor milyen a megkérdezettek

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

megoszlása a három pártra való szavazás szándéka szerint⁵⁷. Ezzel egy választás kimenetelére pontosabb becslést lehet adni, mivel elhagyjuk azoknak a válaszait, akik biztosan nem mennek el, illetve bizonytalanok abban, hogy el fognak-e menni szavazni. Így pártpreferenciáik nem, vagy a biztos szavazókénál kisebb valószínűséggel befolyásolják a választások kimenetelét. Egy lehetséges eredmény az alábbi (M1.3. táblázat)

M1.3. táblázat
Biztos szavazók pártpreferenciái X-ben

Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?	Biztos szavazók száma	Biztos szavazók aránya (százalék)
„K” Párt	240 fő	40,0
„L” Párt	180 fő	30,0
„M” Párt	40 fő	6,7
Nem tudja / nem válaszol	140 fő	23,3
Összesen	600 fő	100,0

Ezek szerint a biztosan szavazók között 240 fő a „K” pártra, 180 fő az „L” pártra és 40 fő az „M” pártra voksolna, miközben 140-en vagy nem döntöttek még el, hogy melyik pártot választanák, vagy pedig megtagadták a válaszadást. Láthatjuk, hogy a biztos szavazók körében „A” párt támogatottsága erősebb, mint az összes megkérdezettnél (40% szemben az előbbi 35%-kal) és kevesebben nem válaszoltak, illetve adtak „nem tudja” választ (23,3% szemben az *a*) esetnél kapott 35%-kal).

c) A pártválasztók pártpreferenciái

Ez a mutató csak a második kérdésre (K2) adott válaszokat veszi figyelembe az *a*) mutatóhoz hasonlóan. A különbség annyi, hogy a megkérdezett (1000 fő) között csak azoknak a válaszait tekinti érvényesnek, akik a három párt (K, L, vagy M) valamelyikét megjelölték, azaz biztos pártpreferenciákkal rendelkeznek, vagy nem tagadták meg a választ (650 fő). A mutató szerinti megoszlást az M1.4. Táblázat tartalmazza.

M1.4. táblázat
Pártot választók pártpreferenciái X-ben

Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?	Pártot választók száma	Pártot választók aránya (százalék)
„K” Párt	310 fő	47,7
„L” Párt	290 fő	44,6
„M” Párt	50 fő	7,7
Összesen	650 fő	100

Látható, hogy az egyes pártokra szavazók száma nem változott az *a*) esethez képest, csupán az, hogy ezeket a számokat mihez viszonyítjuk. Ha a megkérdezettek számát n jelöli, a pártot nem választókat, illetve válaszmegtagadókat m , az egyes pártokra szavazókat pedig SZ_K , SZ_L , SZ_M , akkor az első esetben az arányokat SZ_K/n ; SZ_L/n ; SZ_M/n szerint kapjuk, a másodikban pedig $SZ_K/(n - m)$; $SZ_L/(n - m)$; $SZ_M/(n - m)$ szerint. E mutató értelme abban áll, hogy eltekint a bizonytalan preferenciájúaktól, és csak a határozottabb véleménnyel rendelkezőket veszi figyelembe. De tartalmazza azok válaszait is akik feltehetően nem is mennek el szavazni.

d) A biztos szavazó, pártot választók pártpreferenciái

Ennek a mutatónak a kiszámításához mindkét kérdésre (K1 és K2) adott válaszokra szükség van. Sőt e mutatónál számításba veendőket körét nem is kaphatjuk meg közvetlenül a kérdés egyszerű megoszlásából. Csak akkor, ha

⁵⁷ Ehhez hasonló tartalmú mutatókhoz jutnánk, ha X-ben a közvélemény-kutató intézetek nem kettő, hanem csupán egy kérdést (K2) tennének fel azzal a módosítással, hogy a válaszlehetőségeket kiegészítik egy újabb „7 – nem menne el szavazni” és a *b*) kiszámításakor eltekintenek az utóbbi opciót választóktól. Nevezük ezt a változatot *b'*) -nek. Az a különbség *b*) és *b'*) között, hogy az eredeti esetben a „biztos szavazók” szűkebb körében, míg a másodikban a nem „biztosan nem szavazók” tágabb körében határoznák meg a szavazni szándékozókat.

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

mindkettő megoszlását egyszerre vesszük figyelembe. Az M1.5. Táblázatban a besatírozott cellában szereplők száma (k) adja meg a biztos szavazó pártválasztók számát.

M1.5. táblázat

A megkérdezettek megoszlása szavazási szándékok és pártpreferenciával való rendelkezés szerint X -ben

		Szavazási szándékok		Összesen
		Biztos szavazók	Nem „biztos szavazók”	
Pártválasztás	Pártot választók	k		650 fő
	Pártot megjelölni nem tudók, nem akarók			350 fő
Összesen		600 fő	400 fő	1000 fő

Ha az egyszerűség kedvéért feltesszük, hogy a szavazási szándékok és a biztos pártpreferenciával való rendelkezés között nincs statisztikai kapcsolat (azaz a biztos szavazókon belül ugyanakkora a pártválasztók aránya, mint a „nem biztos” szavazókon belül), akkor a $k = 390$ fő⁵⁸. A d) pártpreferencia mutató e 390 fő pártpreferenciáit közli. Ennek egy lehetséges megvalósulását az M1.6. táblázatban mutatjuk meg.

M1.6. táblázat

A biztos szavazók, pártot választók pártpreferenciái X -ben

Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?	Biztos szavazó, pártot választók száma	Biztos szavazó, pártot választók aránya (százalék)
„K” Párt	235 fő	60,2
„L” Párt	120 fő	30,8
„M” Párt	35 fő	9,0
Összesen	390 fő	100

E mutató szerint „K” párt elsöprően vezet „L” párthoz képest, de „M” is bejutna a parlamentbe, ha a választásokon 9% szavazatot kapna. E pártpreferencia mutató ragadja meg leginkább a szavazásra jogosultak „kemény mag”-jának preferenciáit, mivel csak a biztos szavazókat és azokon belüli is a pártot már kiválasztókat, illetve választ adókat veszi figyelembe. Másrészt ez a mutató „K” és „L” párt versenyében az első nagyobb arányú vezetését mutathatja ki mint a)- c) mutatók bármelyike, ha alapvetően eltér egymástól „K” és „L” pártok támogatóinak szavazási szándékok, a biztos pártválasztás és a válaszmegtagadás szerinti összetétele. Ha egy párt (pl. esetünkben „K” párt) szavazóbázisa stabilabb, a rá szavazni szándékozók határozottabbak, nagyobb arányban mennek el szavazni, mint egy másik párté („L”), amelynek támogatói bizonytalanabbak, akkor a d)

⁵⁸ Ez nyilvánvalóan egy tényellentétes feltételezés. Belátható, hogy a biztos szavazók számottevően nagyobb arányának van már választott pártja, mint a bizonytalan szavazóknak, illetve akiknek van már választott pártjuk, azok nagyobb valószínűséggel mennek is el szavazni, mint azok akiknek nincs. (Már eldöntötték, hogy melyik pártra szavaznának, és azért, hogy ezt a döntésüket érvényesítsék biztosan el is mennek szavazni.)

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

mutató a „K” pártnak „kedvez”, mivel nagyobb arányú győzelmét sugallja, mint az *a*)-*c*) mutatók⁵⁹. Fordítva pedig, egy bizonytalanabb szavazóbázis által támogatott („L”) párt számára „kedvezőbb” helyzetet sugalló pártpreferencia mutató az *a*), vagy a *c*); legkevésbé pedig a *d*) és a *b*). *Minél jobban eltér a két párt támogatóinak összetétele, annál inkább.* (Ennek a ténynek – mint később látni fogjuk – komoly konzekvenciái lesznek a pártpreferencia vizsgálatok eredményeinek közlésénél és interpretálásánál.) Harmadrészt a *d*) mutató tulajdonsága még az is, hogy érzékenyebben reagál a többinél arra, ha néhány válaszadó megváltoztatja pártpreferenciáit⁶⁰.

X lakosságának a fenti mutatók szerint számított pártpreferenciáit az M1.7. Táblázat tartalmazza összefoglalóan.

M1.7. táblázat
Különböző módokon számított pártpreferenciák *X*-ben, %*

Pártok	Választókorú népesség (<i>a</i>)	Biztos szavazók (<i>b</i>)	Pártot választók (<i>c</i>)	Biztos szavazó pártválasztók (<i>d</i>)
K párt	31	40	48	60
L párt	29	30	45	31
M párt	5	7	8	9
Nincs válasz	35	23	-	-
Összesen	100	100	100	100

*: egész számra kerekített százalékos arányok

A táblán szereplő adatokból láthatjuk, hogy míg *a*) és *c*) szerint „a két vezető párt fej-fej mellett küzd” addig *b*), vagy *d*) szerint ugyanazon adatfelvétel „K párt elsöprő győzelmét vetíti előre”. Nem mindegy tehát, hogy az eredmények közlésénél melyik pártpreferencia mutatót választják az intézetek. Ebből a kis példából is világos az, hogy az egyes intézetek közvélemény-kutatási eredményeinek közlései, ha nem egységes szerkezetben történnek, lehetőséget adnak arra, hogy változtatni lehessen a közölt, illetve középpontba állított mutatót aszerint, hogy annak eredménye kedvező, vagy kedvezőtlen színben tünteti fel egy kitüntetett párt helyzetét.

⁵⁹ A példánál maradván az *A* párt esetében a biztos szavazók aránya 77%, a *B* pártnál pedig 62%.

⁶⁰ Ha összességében csak tizenötön „szavaznak át” a jövőben az „A” pártról „B” pártra, akkor ez a változás a *d*) mutató esetében 4,8%-kal csökkenti az első és növeli a második párt támogatottságát, míg az *a*) mutatónál 2,5%-os növekedést, illetve csökkenést jelent.

M2. A felhasznált adatok forrásai*Magyar Gallup Intézet*

<http://www.gallup.hu/gallup/self/polls/partpref/partpref.htm> és

Magyar Nemzet 1997. VI. 28.
Magyar Nemzet 1997. IX. 13.
Magyar Nemzet 1997. XI. 1.
Magyar Nemzet 1997. XI. 22.
Magyar Nemzet 1997. XII. 20.
Magyar Nemzet 1998. II. 21.
Magyar Nemzet 1998. III. 31.
Magyar Nemzet 1998. IV. 21.
Magyar Nemzet 1998. VIII. 1.
Magyar Nemzet 1998. X. 31.
Magyar Nemzet 1999. IV. 17.
Magyar Nemzet 1999. V. 29.
Magyar Nemzet 1999. VI. 26.
Magyar Nemzet 1999. VII. 24.
Magyar Nemzet 1999. IX. 18.
Magyar Nemzet 1999. XI. 30.
Magyar Nemzet 1999. XII. 11.
Magyar Nemzet 2000. III. 03.
Magyar Nemzet 2000. IV. 07
Magyar Nemzet 2000. VII. 26.
Magyar Nemzet 2000. VIII. 29. és

Tóka, 1998c, valamint

a kutatás vezetőjének (Fischer György) közlése.

Medián

HVG: 1994-2002

Szonda-Ipsos

<http://www.szondaipsos.hu> és
Népszabadság, 1995. március 2.
Népszabadság, 1995. április 1.
Népszabadság, 1995. május 22.
Népszabadság, 1995. július 1.
Népszabadság, 1995. szeptember 8.
Népszabadság, 1995. október 10.
Népszabadság, 1995. november 20
Népszabadság, 1995. december 11.
Népszabadság, 1996. január 8.

Népszabadság, 1996. február 3.
 Népszabadság, 1996. március 4.
 Népszabadság, 1996. április 6.
 Népszabadság, 1996. július 1.
 Népszabadság, 1996. augusztus 9.
 Népszabadság, 1996. szeptember 6.
 Népszabadság, 1996. október 2.
 Népszabadság, 1996. október 30.
 Népszabadság, 1996. november 16.
 Népszabadság, 1996. november 25.
 Népszabadság, 1997. február 8.
 Népszabadság, 1997. március 8.
 Népszabadság, 1997. április 7.
 Népszabadság, 1997. április 28.
 Népszabadság, 1997. május 31.
 Népszabadság, 1997. június 27.
 Népszabadság, 1997. július 28.
 Népszabadság, 1997. augusztus 25.
 Népszabadság, 1997. október 10.
 Népszabadság, 1997. november 6.
 Népszabadság, 1997. december 3.
 Népszabadság, 1998. február 4.
 Népszabadság, 1998. március 21.
 Népszabadság, 1998. április 6.
 Népszabadság, 1998. április 22.
 Népszabadság, 1998. július 4.
 Népszabadság, 1998. július 27.
 Népszabadság, 1998. szeptember 3.
 Népszabadság, 1998. szeptember 19.
 Népszabadság, 1998. október 8.
 Népszabadság, 1998. november 28.
 Népszabadság, 1998. december 18.
 Népszabadság, 1999. február 1.
 Népszabadság, 1999. február 26.
 Népszabadság, 1999. április 2.
 Népszabadság, 1999. április 28.
 Népszabadság, 1999. május 29.
 Népszabadság, 1999. június 25.
 Népszabadság, 1999. július 30.
 Népszabadság, 1999. augusztus 25.
 Népszabadság, 1999. szeptember 27.
 Népszabadság, 1999. október 28.
 Népszabadság, 1999. november 26.
 Népszabadság, 1999. december 20.
 Népszabadság, 2000. február 2.
 Népszabadság, 2000. március 1.
 Népszabadság, 2000. március 23.
 Népszabadság, 2000. április 22.
 Népszabadság, 2000. május 27.
 Népszabadság, 2000. június 24.

Népszabadság, 2000. július 21.
 Népszabadság, 2000. augusztus 19.
 Népszabadság, 2000. szeptember 29
 Népszabadság, 2000. október 28
 Népszabadság, 2000. november 17
 Népszabadság, 2000. december 19
 Népszabadság, 2001. február 1.
 Népszabadság, 2001. február 23.
 Népszabadság, 2001. március 26.
 Népszabadság, 2001. április 28.
 Népszabadság, 2001. május 25.
 Népszabadság, 2001. június 22.
 Népszabadság, 2001. július 27.
 Népszabadság, 2001. augusztus 24.
 Népszabadság, 2001. szeptember 28.
 Népszabadság, 2001. október 26.
 Népszabadság, 2001. november 21.
 Népszabadság, 2001. december 20.
 Népszabadság, 2002. január 22.
 Népszabadság, 2002. február 20. és
 A kutatás vezetőjének (Závecz Tibor) közlése

Tárki

<http://www.tarki.hu> és

Magyar Hírlap 1997. július 19.
 Magyar Hírlap 1997. október 27.
 Magyar Hírlap 1998. március 21.
 Magyar Hírlap 1998. március 28.
 Magyar Hírlap 1998. április 29.
 Magyar Hírlap 1998. október 9.
 Magyar Hírlap 1998. december 23.
 Magyar Hírlap 1999. június 5. És
 Népszabadság 1998. május 11., valamint
 Tóka, 1998c

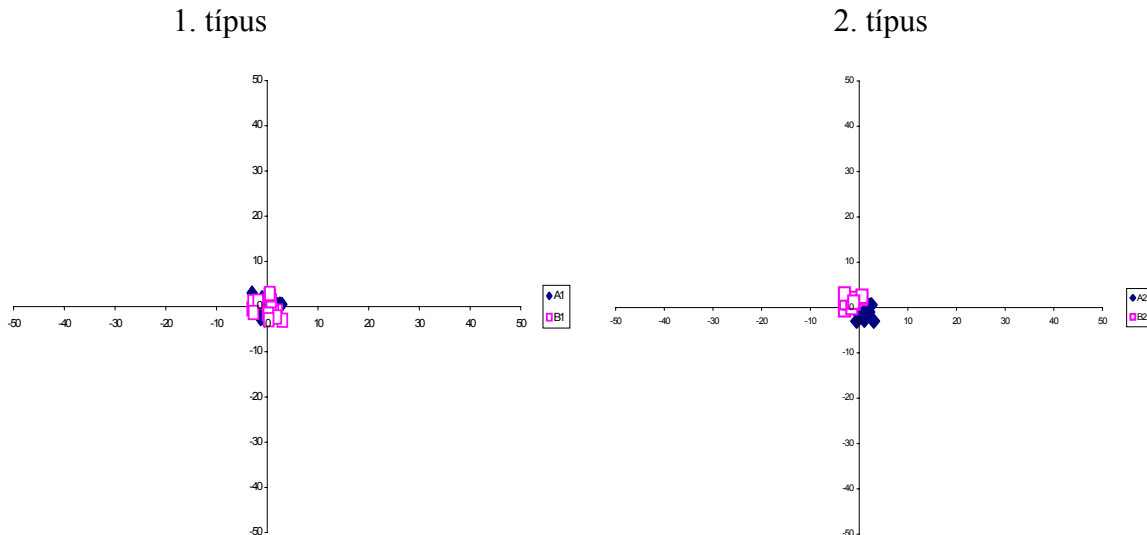
TNS – Modus

<http://www.modus.hu> és
<http://www.fn.hu>

M3. Két céllövő (*A és B*) találatainak típusai⁶¹

A két céllövő egy tízes sorozatot lő. Közben nem, csak ezután nézik meg a lövések eredményeit.

M3.1. Az első és a második típus

1) Az első eset a legjobb. Ekkor a két céllövő mind a tíz lövésnél pontosan a kör közepébe talál. Egy időben leadott lövéseik találatai között kicsi a távolság, és találataik teljesen véletlenszerűen váltogatják egymást a céltábla középső régiójában.

[Két intézet (*A és B*) pontosan a valóságnak megfelelően és megközelítően azonos arányúnak méri egy *K* párt támogatottságát. Méréseik között kicsi az eltérés és ezek egymásközi viszonyában sincs torzítás: hol az egyik, hol a másik eredménye mutat magasabb támogatottságot]

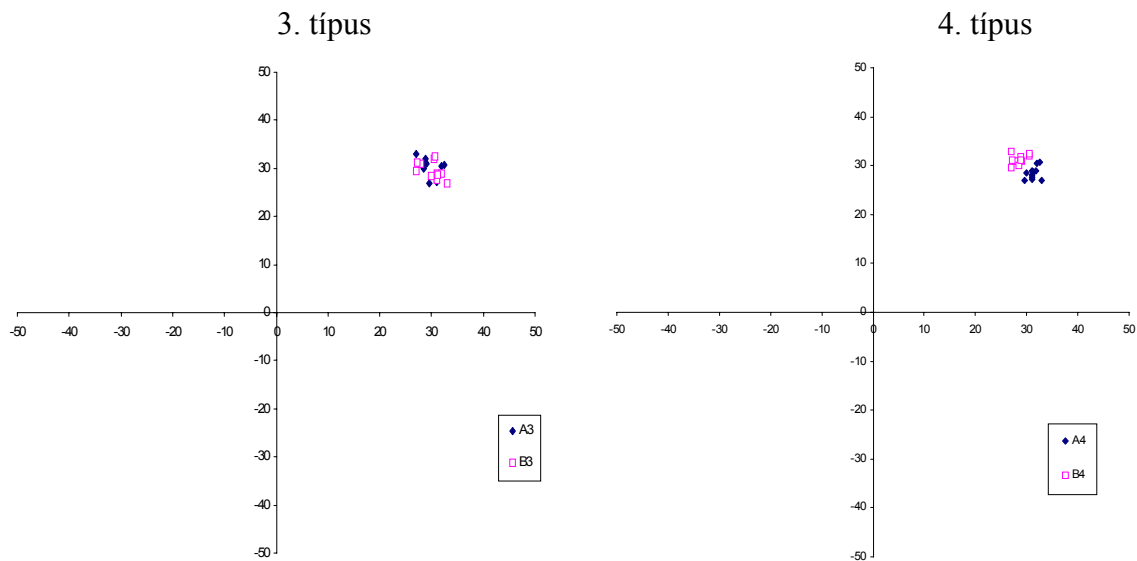
2) A céllövők második esetben is pontosan a kör közepébe találnak. Egy időben leadott lövéseik találatai között ugyancsak kicsi a távolság, de ezek valami oknál fogva rendre a céltábla más-más területébe csapódnak be. Az egyik, *A* szinte mindig kissé balra és felfelé lő, mint a másik (*B*).

[Két intézet megközelítően azonos arányúnak méri egy *K* párt támogatottságát. Azonos időpontra vonatkozó méréseik között kis (nem szignifikáns) a különbség, de *A* valamilyen oknál fogva rendre „felülbecsli” ezt *B*-hez képest.]

⁶¹ A példa megszerkesztését Babbie, a megbízhatóság és az érvényesség viszonyát szemléltető árbája (Babbie, 1995: 128) inspirálta. A felrajzoltakon kívül természetesen más típusok is elképzelhetőek. A példában csak azokat tárgyaljuk, amelyeknél a két szereplő azonos módon viselkedik.

M3.2. A harmadik és a negyedik típus

3) A harmadik esetben mindkét céllövő fegyvere azonos irányba és mértékben jobbra és felfelé hord. Ezt a lövések között nem veszik észre, így nem is korrigálják, csak amikor befejezik a sorozatot. Mivel mindkettő jó céllövők ezért találataik a céltábla kis területén sűrűsödnek és ott ugyanarra a területre csapódnak be.

[A két intézet valamilyen oknál fogva azonos mértékben tendenciózusan felülbecsli K párt támogatottságát ahhoz képest, amilyen támogatottsága e pártnak valójában van. Ez elképzelhető pl. ha mindketten *ad absurdum* így kérdeznék a pártpreferenciákat: „Egyes vélekedések szerint a közvélemény többsége K pártot tartja esélyesnek a választások megnyerésére. Ha most vasárnap lennének a választások, akkor Ön melyik pártra szavazna?”⁶² Egy időben történt mérések – mivel homogén és megközelítően azonos módszerrel dolgoznak – nagymértékben egybeesnek amellet, hogy hol az egyik, hol a másik eredménye jelez magasabb szintet.]

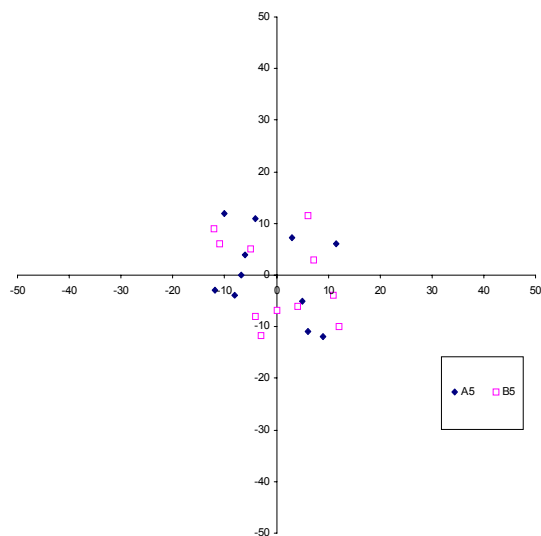
4) A negyedik esetben a két céllövő fegyvere szintén félrehord a sorozat alatt, amit nem vesznek észre. A találataik most is a céltábla kis területén láthatóak, de valamilyen, az egész sorozat alatt ható tényező miatt A találatai kissé balra és fent helyezkednek el B találataihoz képest.

[A két intézet ugyanúgy jár el mint a 3) esetben. Ettől az esettől a különbség annyi, hogy valamilyen oknál fogva az A intézet eredményei rendre a B intézet eredményei felettiek. Ez valamilyen, a vizsgált időszak alatt *tartósan* ható – a manipulatív kérdéstől független – tényező eredményezi.]

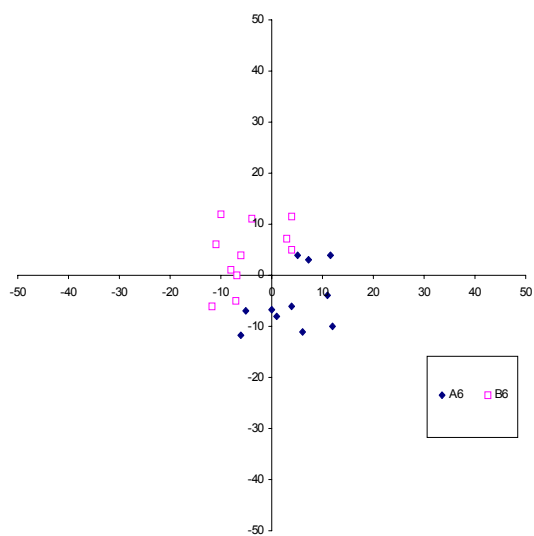
⁶² Ez a kérdés expliciten kívánja befolyásolni és befolyásolja a válaszadókat. Triviális, hogy ilyen kérdést nem tesznek fel a közvélemény-kutatók. Itt csak illusztratív szerepe van. Azonban ez nem zárja ki azt, hogy a magyarországi politikai küzdőtérben ne lettek volna olyan kérdések, amelyek így fogalmazódtak meg. Ennek egyik gyöngyszeme a Palotás János nevéhez fűződő 1991-es világhiállítás referendum egyik kérdése: „Kívánja-e az 1996-os világhiállítás megrendezését, amely a rohamosan növekvő munkanélküliség, a munkanélküliek problémájának feloldásában a munkanélküli járulék helyett, munkahelyek megteremtésével kínál megoldást” (Ld. HVG 1991. Nov. 2.) De pl. a NATO tagsággal kapcsolatos referendum kérdésének megfogalmazása is tartalmazott beépített „biztosítékokat” arra, hogy magas legyen az „igen” válaszok aránya.

M3.3. A ötödik és hatodik típus

5. típus

6. típus

5) Az ötödik esetben mindkét céllövő fegyvere jó de, magukkal a céllövőekkel van baj. Lövésüknél például nem tudják légzésüket megfelelően szabályozni. Ezért össze-vissza lőnek a tízes kör körül. Emellett lövéseik nagyjából ugyanarra a területre csapódnak be.

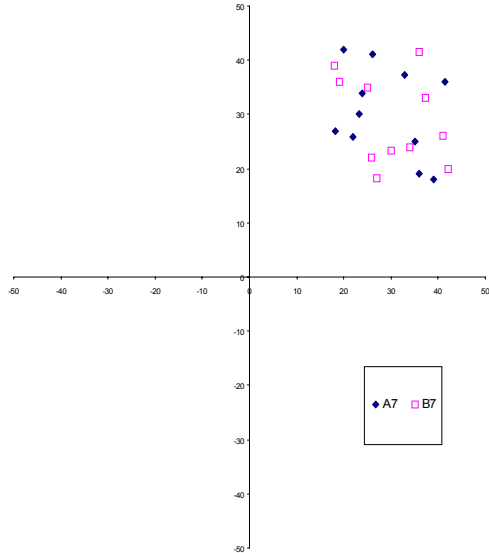
[A két intézet mérései egy időszak egészében kevésbé pontosan mérik a valódi pártpreferenciákat, vagy a korábnál nagyobb mintavételi hiba, vagy felvételeik inhomogenitása miatt. Az utóbbi esetben felvételről-felvételre hol itt, hol ott változtatnak adatfelvételi, vagy mintavételi módszereiken (pl. hol kisebb, hol nagyobb mintával dolgoznak). Rendszerint „túlkorrigálják” az előző felvétel hibásnak bizonyult döntéseit. Páronkénti méréseik között nagy eltérések vannak ezért, de úgy, hogy hol az *A*, hol a *B* intézet szerint magasabb *K* párt támogatottsága.]

6) A hatodik eset annyival különbözik az 5-től, hogy az egyik céllövő ráadásul mindig kissé feljebb és balra lő, mint a másik.

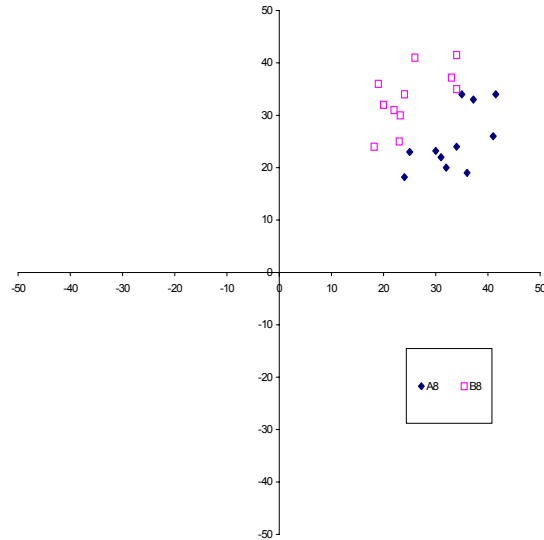
[A két intézet esetében az 5-ös típuson jellemzőin túl még kimutatható egy szisztematikus különbség is: *A* intézet rendre magasabbra becsli *K* párt támogatottságát, mint *B*.]

M3.3. A hetedik és a nyolcadik típus

7. típus

8. típus

7) A hetedik esetben egyik céllovő fegyvere sem jó, (mindkettő egy irányba hord) és magukkal a céllovőkkel van baj. Lövéseiknél itt sem nem tudják légzésüket megfelelően szabályozni. Ezért lőnek össze-vissza, és ráadásul a céltábla jobb felső sarkába. Lövéseik ellenben nagyjából ugyanarra a területre csapódnak be.

[Mindkét intézet mérései alapvető és minden felvételnél ugyanúgy ható torzítással terheltek. Ezen túl az időszak egészében kevésbé pontosan mérik a valódi pártpreferenciákat, vagy a korábnál nagyobb mintavételi hiba, vagy felvételeik valamilyen időnként jelentkező inhomogenitása miatt. Az utóbbi esetben felvételtől-felvételeire hol itt, hol ott változtatnak adatfelvételi, vagy mintavételi módszereiken (pl. hogy hol kisebb, hol nagyobb mintával dolgoznak). Rendszerint „túlkorrigálják” az előző felvétel hibásnak bizonyult döntéseit. Páronkénti méréseik között nagy eltérések vannak ezért, de úgy, hogy hol az *A*, hol a *B* intézet szerint magasabb *K* párt támogatottsága.]

8) A nyolcadik eset a legrosszabb. Sem a fegyver, sem a céllovők nem jók, ráadásul az egyik valószínűleg rosszul is lát.

[Megegyezik a hetedik esettel, egy különbséggel: valamilyen egyéb tartósan ható tényező miatt *A* intézet rendre magasabbra becsli *K* párt támogatottságát, mint *B*.]

M3. A vizsgált mutatók alapstatisztikái

M3.1. Az összes megkérdezett körében a Fidesz támogatottságának három intézet általi becslései (páronként, azonos időszakban)

Statistics				Statistics			
		FLS fidesz,össz., szonda	FLT fidesz,össz., tárki			FLS fidesz,össz., szonda	FLG fidesz,össz., gallup
N	Valid	46	46	N	Valid	50	50
	Missing	0	0		Missing	0	0
Mean		22,065	21,663	Mean		21,680	23,280
Std. Error of Mean		,632	,732	Std. Error of Mean		,740	,824
Median		22,000	21,000	Median		21,000	22,000
Minimum		14,0	10,0	Minimum		14,0	13,0
Maximum		31,0	37,0	Maximum		39,0	39,0

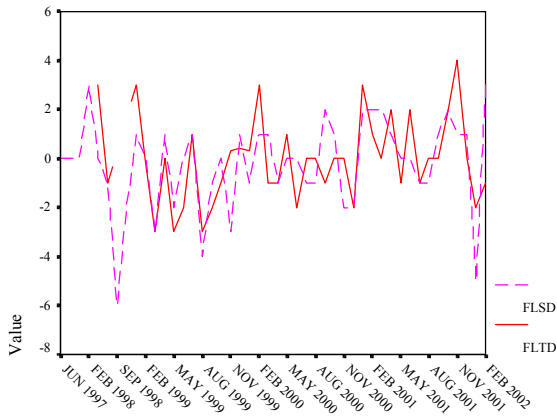
Statistics			
		FLT fidesz,össz., tárki	FLG fidesz,össz., gallup
N	Valid	44	44
	Missing	0	0
Mean		21,170	23,341
Std. Error of Mean		,660	,727
Median		20,500	22,000
Minimum		10,0	16,0
Maximum		31,0	33,0

M3.2. Az összes megkérdezett körében az MSZP támogattságának három intézet általi becslései (páronként, azonos időszakban)

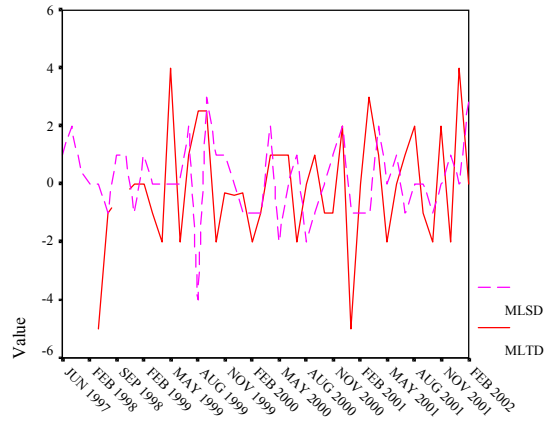
Statistics				Statistics			
		MLS mszp,össz., szonda	MLT mszp,össz., tárki			MLS mszp,össz., szonda	MLG mszp,össz., gallup
N	Valid	46	46	N	Valid	50	50
	Missing	0	0		Missing	0	0
Mean		24,500	22,609	Mean		23,930	24,160
Std. Error of Mean		,321	,334	Std. Error of Mean		,391	,465
Median		25,000	23,000	Median		25,000	24,000
Minimum		17,0	16,0	Minimum		17,0	15,0
Maximum		28,0	28,0	Maximum		28,0	30,0

Statistics			
		MLT mszp,össz., tárki	MLG mszp,össz., gallup
N	Valid	44	44
	Missing	0	0
Mean		22,614	24,841
Std. Error of Mean		,349	,405
Median		23,000	25,000
Minimum		16,0	18,0
Maximum		28,0	30,0

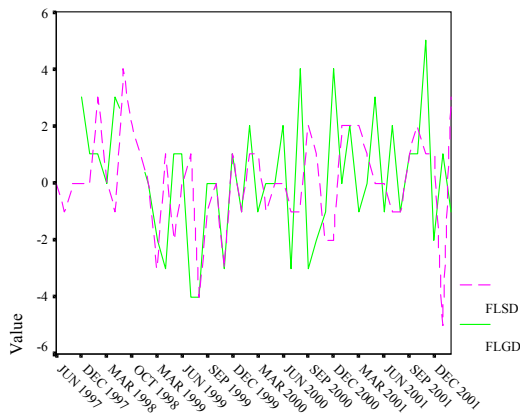
M3.3. A három intézet két párt támogatottságára vonatkozó becsléseinek havi ingadozásai páronként

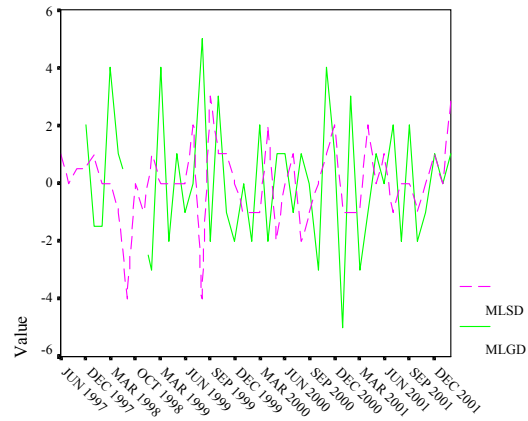
a felvétel ideje (év/hónap)

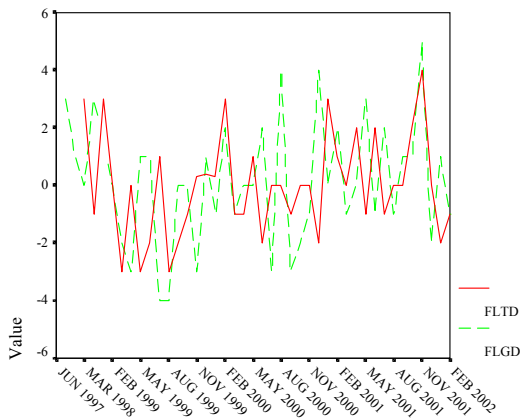
a felvétel ideje (év/hónap)

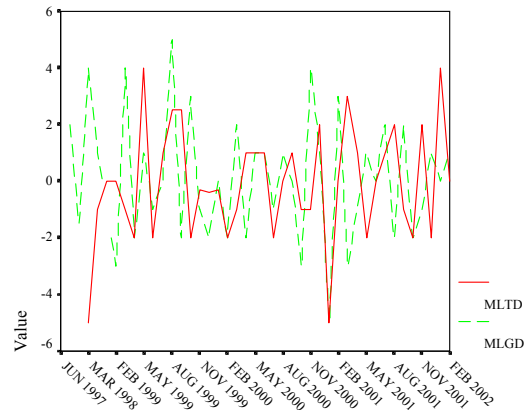
a felvétel ideje (év/hónap)

a felvétel ideje (év/hónap)

a felvétel ideje (év/hónap)

a felvétel ideje (év/hónap)

Magyarázat:

FLSD: Fidesz, összes megkérdezett, Szonda
 FLTD: Fidesz, összes megkérdezett, Tárki
 FLGD: Fidesz, összes megkérdezett, Gallup

MLSD: Fidesz, összes megkérdezett, Szonda
 MLTD: MSZP, összes megkérdezett, Tárki
 MLGD: MSZP, összes megkérdezett, Gallup

Megjegyzés: az ábrán a havi adatok nem időrendben, hanem „keverten” láthatóak úgy, hogy az intézetek eredményei mindig azonos hónapra vonatkoznak. Ezen a módon - az idősorhoz tartozó trend kiszűrésével – könnyebben megfigyelhető az egyes intézetek azonos időpontokra vonatkozó becslési szintjeinek szisztematikus különbsége.

M3.4. Az intézetek havi ingadozásainak azonos időszak alatt számolt alapstatisztikái

		Statistics					
		FLSD	FLTD	FLGD	MLSD	MLTD	MLGD
N	Valid	85	40	45	85	40	45
	Missing	13	58	53	13	58	53
Mean		,2471	-2,500E-02	-4,444E-02	8,235E-02	-,1000	2,222E-02
Std. Error of Mean		,2480	,2779	,3302	,1793	,3393	,3356
Median		,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000
Std. Deviation		2,2869	1,7576	2,2152	1,6526	2,1460	2,2512
Minimum		-6,00	-3,00	-4,00	-4,00	-5,00	-5,00
Maximum		9,50	4,00	5,00	7,00	5,00	5,00

M3.5. A Szonda Ipsos MSZP és Fidesz támogatottságára vonatkozó eredményének szezonális komponense 1995-2002, multiplikatív modell

MSZP

Results of SEASON procedure for variable MLS
 Multiplicative Model. Equal weighted MA method. Period = 12.

Period	Seasonal index (* 100)
1	97,821
2	100,348
3	97,687
4	101,885
5	101,973
6	103,826
7	100,655
8	95,419
9	98,782
10	97,041
11	102,272
12	102,292

Fidesz

MODEL: MOD_4.

Results of SEASON procedure for variable FLS
 Multiplicative Model. Equal weighted MA method. Period = 12.

Period	Seasonal index (* 100)
1	96,198
2	100,520
3	102,146
4	94,844
5	104,139
6	102,640
7	104,444
8	97,749
9	100,599
10	108,522
11	96,206
12	91,995

*M3.6. Az intézetek becslései különbségeinek alapstatisztikai intézet-páronként***Statistics**

		FLSTD	FLSGD	FLTGD
N	Valid	46	50	44
	Missing	52	48	54
Mean		,4022	-1,6000	-2,1705
Std. Error of Mean		,3083	,3270	,3331
Median		,2500	-1,5000	-2,0000
Minimum		-6,00	-9,00	-7,00
Maximum		4,00	3,00	2,00

Statistics

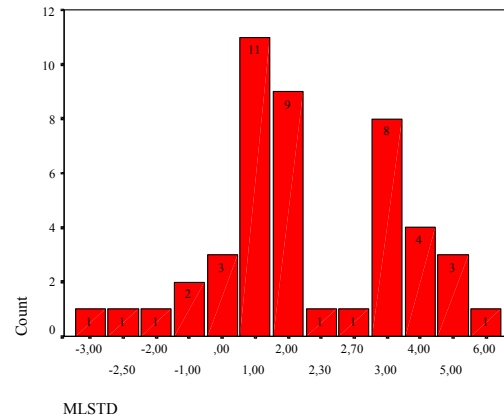
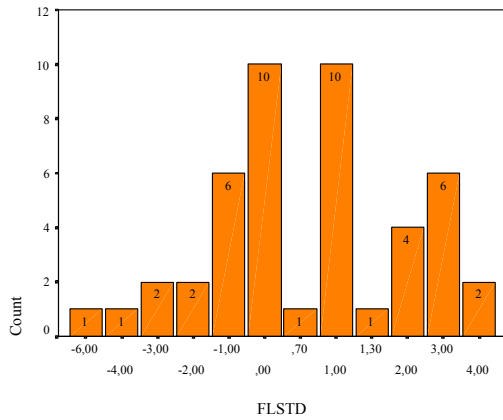
		MLSTD	MLSGD	MLTGD
N	Valid	46	48	43
	Missing	52	50	55
Mean		1,8587	-,2292	-2,2442
Std. Error of Mean		,2857	,3044	,3641
Median		2,0000	,0000	-2,0000
Minimum		-3,00	-6,00	-8,00
Maximum		6,00	4,00	7,00

Magyarázat:

FLSTD = Fidesz, összes megkérdezett, Szonda és Tárki becslések különbsége
FLSGD = Fidesz, összes megkérdezett, Szonda és Gallup becslések különbsége
FLTGD = Fidesz, összes megkérdezett, Tárki és Gallup becslések különbsége
MLSTD = MSZP, összes megkérdezett, Szonda és Tárki becslések különbsége
MLSGD = MSZP, összes megkérdezett, Szonda és Gallup becslések különbsége
MLTGD = MSZP, összes megkérdezett, Tárki és Gallup becslések különbsége

M3.7. Az intézetek becslései különbségeinek megoszlásai intézet-páronként

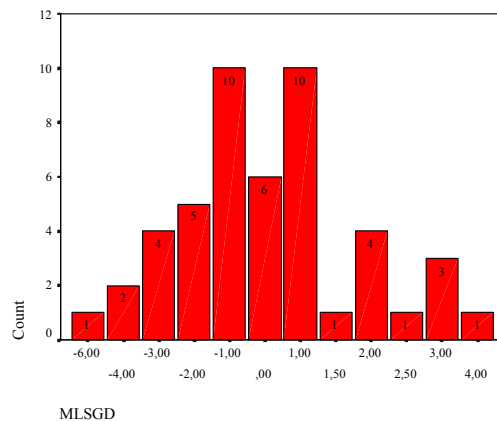
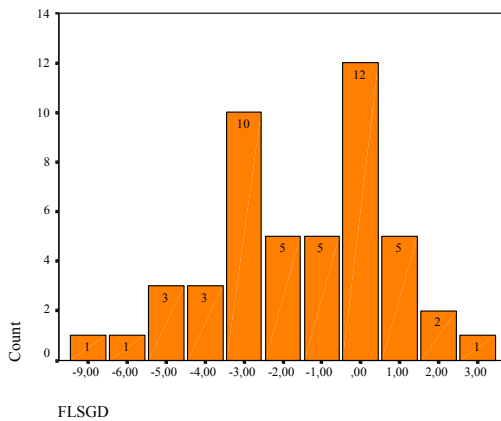
M3.7.1. Szonda és Tárki

FLSTD : Szonda – Tárki becslési különbség a Fidesz esetében

MLSTD : Szonda – Tárki becslési különbség az MSZP esetében

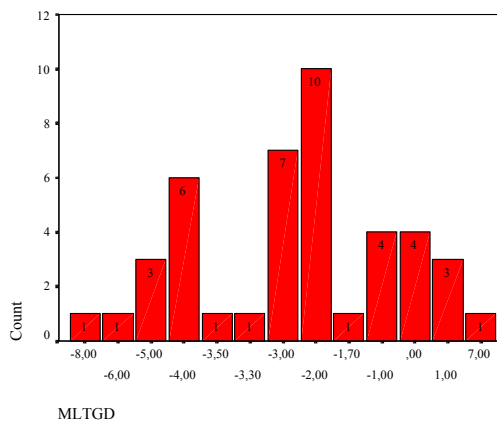
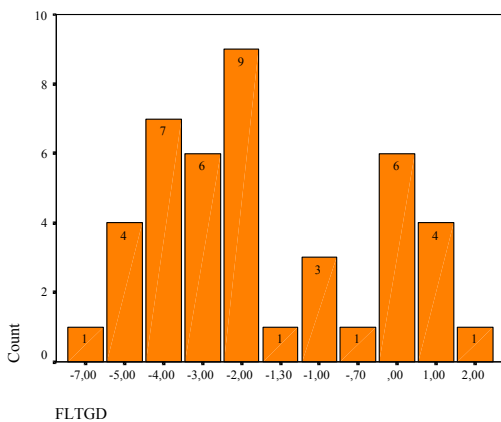
M3.7.2. Szonda és Gallup

FLSGD : Szonda – Gallup becslési különbség a Fidesz esetében

MLSGD : Szonda – Gallup becslési különbség az MSZP esetében

M3.7.3. Tárki és Gallup

FLTGD : Tárki – Gallup becslési különbség a Fidesz esetében

MLTGD : Tárki – Gallup becslési különbség az MSZP esetében

M3.8. Az eredmények közötti összefüggések**M3.8.1. táblázat**

A három intézet becslései közötti korrelációs együtthatók, MSZP és Fidesz, összes megkérdezett, 1995 január – 2002 február

Correlations

	MLS mszp,össz., szonda	MLT mszp,össz., tárki	MLG mszp,össz., gallup
MLS mszp,össz., s Pearson Correla	1,000	,608	,786
Sig. (2-tailed)	,	,000	,000
N	86	46	50
MLT mszp,össz., t Pearson Correla	,608	1,000	,544
Sig. (2-tailed)	,000	,	,000
N	46	46	44
MLG mszp,össz., . Pearson Correla	,786	,544	1,000
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,
N	50	44	50

Correlations

	FLS fidesz,össz., szonda	FLT fidesz,össz., tárki	FLG fidesz,össz., gallup
FLS fidesz,össz., : Pearson Correla	1,000	,908	,918
Sig. (2-tailed)	,	,000	,000
N	86	46	50
FLT fidesz,össz., : Pearson Correla	,908	1,000	,889
Sig. (2-tailed)	,000	,	,000
N	46	46	44
FLG fidesz,össz., Pearson Correla	,918	,889	1,000
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,
N	50	44	50

Magyarázat:

FLS = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz
 FLT = Tárki, összes megkérdezett, Fidesz
 FLG = Gallup, összes megkérdezett, Fidesz
 MLS = Szonda, összes megkérdezett, MSZP
 MLT = Tárki, összes megkérdezett, MSZP
 MLG = Gallup, összes megkérdezett, MSZP

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

M3.8.2a-b. táblázat

A három intézet becslései közötti korrelációs együtthatók, MSZP és Fidesz, összes megkérdezett, 1999 január – 2002 február

Correlations

		FLSTR9	FLTTR9	FLGTR9
FLSTR9	Pearson Correlation	1,000	,989	,963
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000
	N	38	38	38
FLTTR9	Pearson Correlation	,989	1,000	,990
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000
	N	38	38	38
FLGTR9	Pearson Correlation	,963	,990	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,
	N	38	38	38

Correlations

		MLSTR9	MLTTR9	MLGTR9
MLSTR9	Pearson Correlation	1,000	,991	,578
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000
	N	38	38	38
MLTTR9	Pearson Correlation	,991	1,000	,645
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000
	N	38	38	38
MLGTR9	Pearson Correlation	,578	,645	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,
	N	38	38	38

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

M3.8.3a-b. táblázat

A becslések havi ingadozásai (differenciák) közötti korrelációs együtthatók, összes megkérdezett, 1995 január – 2002 február

Correlations					Correlations				
		FLSD	FLTD	FLGD			MLSD	MLTD	MLGD
FLSD	Pearson Correlatio	1,000	,451	,065	MLSD	Pearson Correlatio	1,000	,010	-,170
	Sig. (2-tailed)	,	,003	,671		Sig. (2-tailed)	,	,950	,264
	N	85	40	45		N	85	40	45
FLTD	Pearson Correlatio	,451	1,000	,098	MLTD	Pearson Correlatio	,010	1,000	,029
	Sig. (2-tailed)	,003	,	,553		Sig. (2-tailed)	,950	,	,859
	N	40	40	39		N	40	40	39
FLGD	Pearson Correlatio	,065	,098	1,000	MLGD	Pearson Correlatio	-,170	,029	1,000
	Sig. (2-tailed)	,671	,553	,		Sig. (2-tailed)	,264	,859	,
	N	45	39	45		N	45	39	45

Magyarázat: FLSD = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák
 FLTD = Tárki, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák
 FLGD = Gallup, összes megkérdezett, Fidesz, differenciák
 MLSD = Szonda, összes megkérdezett, MSZP, differenciák
 MLTD = Tárki, összes megkérdezett, MSZP, differenciák
 MLGD = Gallup, összes megkérdezett, MSZP, differenciák

M3.8.4a-b. táblázat

A becslések ingadozásai közötti korrelációs együtthatók, összes megkérdezett, 1995 január – 2002 február

Correlations					Correlations				
		FLSC	FLTC	FLGC			MLSC	MLTC	MLGC
FLSC	Pearson Correlatio	1,000	,398	,228	MLSC	Pearson Correlatio	1,000	,028	,016
	Sig. (2-tailed)	,	,013	,170		Sig. (2-tailed)	,	,868	,926
	N	38	38	38		N	38	38	38
FLTC	Pearson Correlatio	,398	1,000	,333	MLTC	Pearson Correlatio	,028	1,000	,327
	Sig. (2-tailed)	,013	,	,041		Sig. (2-tailed)	,868	,	,045
	N	38	38	38		N	38	38	38
FLGC	Pearson Correlatio	,228	,333	1,000	MLGC	Pearson Correlatio	,016	,327	1,000
	Sig. (2-tailed)	,170	,041	,		Sig. (2-tailed)	,926	,045	,
	N	38	38	38		N	38	38	38

Magyarázat: FLSC = Szonda, összes megkérdezett, Fidesz, ingadozás
 FLTC = Tárki, összes megkérdezett, Fidesz, ingadozás
 FLGC = Gallup, összes megkérdezett, Fidesz, ingadozás
 MLSC = Szonda, összes megkérdezett, MSZP, ingadozás
 MLTC = Tárki, összes megkérdezett, MSZP, ingadozás
 MLGC = Gallup, összes megkérdezett, MSZP, ingadozás

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

M3.8.5a-b. tábla

A három intézetnek (Gallup, Szonda, Tárki) a „kis pártok” támogatottságára és a „nem válaszolók” arányára vonatkozó idősoros eredményei közötti összefüggések, korrelációs együtthatók, 1995 január – 2002 február

Correlations				Correlations			
	ELS egyéb,össz., szonda	ELT egyéb,össz., tárki	ELG egyéb,össz., gallup		NLS nincs valasz,szond:	NLT nincs valasz,tárki	NLG nincs valasz,gallup
ELS egyéb,össz., sz	Pearson Correlat: 1,000	,909	,907	NLS nincs valasz,sz	Pearson Correlat: 1,000	,694	,498
	Sig. (2-tailed)	,	,000		Sig. (2-tailed)	,	,000
	N	85	46		N	85	48
ELT egyéb,össz., t	Pearson Correlat: ,909	1,000	,866	NLT nincs valasz,t	Pearson Correlat: ,694	1,000	,421
	Sig. (2-tailed)	,000	,		Sig. (2-tailed)	,000	,
	N	46	46		N	48	48
ELG egyéb,össz., g	Pearson Correlat: ,907	,866	1,000	NLG nincs valasz,g	Pearson Correlat: ,498	,421	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		Sig. (2-tailed)	,001	,011
	N	37	34		N	40	36

Magyarázat: ELS = Szonda, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok
 ELT = Tárki, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok
 ELG = Gallup, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok
 NLS = Szonda, összes megkérdezett, nem válaszolt
 NLT = Tárki, összes megkérdezett, nem válaszolt
 NLG = Gallup, összes megkérdezett, nem válaszolt

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna...?

M3.8.6a-b. táblázat

A „kis pártok” támogatottságának és a „nem válaszolók” arányának havi ingadozására (differenciák) vonatkozó eredmények közötti korrelációs együtthatók, három intézet (Gallup, Szonda, Tárki), összes megkérdezett, 1999 január – 2002 február

Correlations				Correlations					
		ELSD	ELTD	ELGD		NLSD	NLTD	NLGD	
ELSD	Pearson Correlatio	1,000	,185	,234	NLSD	Pearson Correlatio	1,000	,174	,184
	Sig. (2-tailed)	,	,267	,251		Sig. (2-tailed)	,	,297	,358
	N	38	38	26		N	38	38	27
ELTD	Pearson Correlatio	,185	1,000	-,016	NLTD	Pearson Correlatio	,174	1,000	-,131
	Sig. (2-tailed)	,267	,	,938		Sig. (2-tailed)	,297	,	,516
	N	38	38	26		N	38	38	27
ELGD	Pearson Correlatio	,234	-,016	1,000	NLGD	Pearson Correlatio	,184	-,131	1,000
	Sig. (2-tailed)	,251	,938	,		Sig. (2-tailed)	,358	,516	,
	N	26	26	26		N	27	27	27

Magyarázat
 ELSD: Szonda, összes megkérdezett, kis pártok, differenciák
 ELTD: Tárki, összes megkérdezett, kis pártok, differenciák
 ELGD: Gallup, összes megkérdezett, kis pártok, differenciák
 NLSD: Szonda, összes megkérdezett, nem válaszolók, differenciák
 NLTD: Tárki, összes megkérdezett, nem válaszolók, differenciák
 NLGD: Gallup, összes megkérdezett, nem válaszolók, differenciák

M3.8.7a-b. tábla

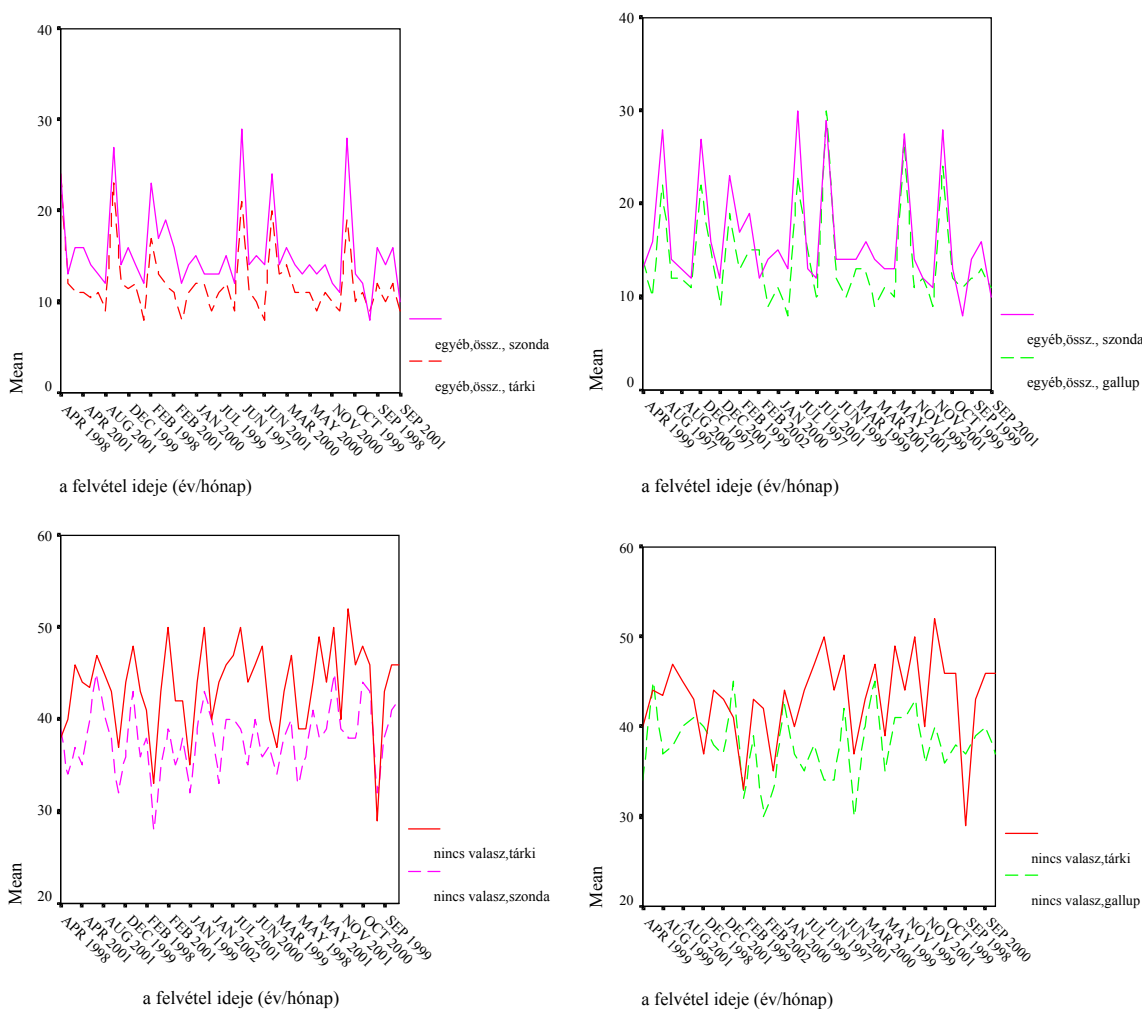
A három intézetnek (Gallup, Szonda, Tárki) a „kis pártok” támogatottságára és a „nem válaszolók” arányára vonatkozó idősoros eredmények ingadozásai közötti összefüggések, korrelációs együtthatók, 1995 január – 2002 február

Correlations				Correlations					
		ELSC	ELTC	ELGC		NLSC	NLTC	NLGC	
ELSC	Pearson Correlatio	1,000	,383	,126	NLSC	Pearson Correlatio	1,000	,249	-,125
	Sig. (2-tailed)	,	,018	,507		Sig. (2-tailed)	,	,132	,510
	N	38	38	30		N	38	38	30
ELTC	Pearson Correlatio	,383	1,000	,226	NLTC	Pearson Correlatio	,249	1,000	-,153
	Sig. (2-tailed)	,018	,	,229		Sig. (2-tailed)	,132	,	,420
	N	38	38	30		N	38	38	30
ELGC	Pearson Correlatio	,126	,226	1,000	NLGC	Pearson Correlatio	-,125	-,153	1,000
	Sig. (2-tailed)	,507	,229	,		Sig. (2-tailed)	,510	,420	,
	N	30	30	30		N	30	30	30

Magyarázat: ELSC = Szonda, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, ingadozás
 ELTC = Tárki, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, ingadozás
 ELGC = Gallup, összes megkérdezett, egyéb (kis) pártok, ingadozás
 NLSC = Szonda, összes megkérdezett, nem válaszolt, ingadozás
 NLTC = Tárki, összes megkérdezett, nem válaszolt, ingadozás
 NLGC = Gallup, összes megkérdezett, nem válaszolt, ingadozás

M3.8.8. ábra

A „nem válaszolók” és a „kis pártok” arányának azonos hónapokban mért alakulása, három intézet (Gallup, Szonda, Tárki) eredményei alapján, összes megkérdezett, 1999 január – 2002 február

Megjegyzés: az ábrán a havi adatok nem időrendben, hanem „keverten” láthatóak úgy, hogy az intézetek eredményei mindig azonos hónapra vonatkoznak. Ezen a módon - az idősorhoz tartozó trend kiszűrésével – könnyebben megfigyelhető az egyes intézetek azonos időpontokra vonatkozó becslési szintjeinek szisztematikus különbsége.

M4. A különbségek normalitás tesztjei és intézet-páronként elvégzett t próbái, összes megkérdezett

M4.1. Normalitás tesztek: Fidesz

Szonda Ipsos és Tárki (FLSTD)

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FLSTD	,141	46	,022	,951	46	,086

a. Lilliefors Significance Correction

Szonda Ipsos és Gallup (FLSGD)

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FLSGD	,156	50	,004	,955	50	,102

a. Lilliefors Significance Correction

Tárki és Gallup (FLTGD)

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FLTGD	,110	44	,200*	,956	44	,173

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

M4.2. Páros mintás t próbák, Fidesz

Szonda – Tárki

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda	22,065	46	4,286	,632
	FLT fidesz,össz., tárki	21,663	46	4,967	,732

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda & FLT fidesz,össz., tárki	46	,908	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda - FLT fidesz,össz., tárki	,402	2,091	,308	-,219	1,023	1,304	45	,199

Szonda – Gallup

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda	21,680	50	5,235	,740
	FLG fidesz,össz., gallup	23,280	50	5,824	,824

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda & FLG fidesz,össz., gallup	50	,918	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	FLS fidesz,össz., szonda - FLG fidesz,össz., gallup	-1,600	2,312	,327	-2,257	-,943	-4,893	49	,000

*Tárki – Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FLT fidesz,össz., tárki	21,170	44	4,377	,660
	FLG fidesz,össz., gallup	23,341	44	4,822	,727

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FLT fidesz,össz., tárki & FLG fidesz,össz., gallup	44	,889	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	FLT fidesz,össz., tárki - FLG fidesz,össz., gallup	-2,170	2,210	,333	-2,842	-1,499	-6,515	43	,000

*M4.3. Normalitás tesztek: MSZP**Szonda – Tárki (MLSTD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MLSTD	,155	46	,007	,961	46	,251

^a. Lilliefors Significance Correction

*Szonda Ipsos és Gallup (MLSGD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MLSGD	,137	48	,025	,971	48	,434

^a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki és Gallup (MLTGD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MLTGD	,157	43	,009	,923	43	,010**

** . This is an upper bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*M4.4. Páros mintás t próbák, MSZP**Szonda – Tárki***Paired Samples Statistics**

Pair 1		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
		MLS mszp.össz., szonda	24,500	46	2,178
	MLT mszp.össz., tárki	22,641	46	2,285	,337

Paired Samples Correlations

Pair 1		N	Correlation	Sig.
		MLS mszp.össz., szonda & MLT mszp.össz., tárki	46	,624

Paired Samples Test

Pair 1		Paired Differences							
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)
					Lower	Upper			
	MLS mszp.össz., szond - MLT mszp.össz., tárki	1,859	1,937	,286	1,283	2,434	6,507	45	,000

*Szonda – Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MLS mszp,össz., szonda	23,930	50	2,763	,391
	MLG mszp,össz., gallup	24,160	50	3,291	,465

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MLS mszp,össz., szonda & MLG mszp,össz., gallup	50	,786	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MLS mszp,össz., szonda - MLG mszp,össz., gallup	-,230	2,043	,289	-,811	,351	-,796	49	,430

*M4.5. Normalitás tesztek: nem válaszolók**Szonda – Tárki (NLSTD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
NLSTD	,134	48	,030	,974	48	,498

a. Lilliefors Significance Correction

*Szonda – Gallup (NLSGD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
NLSGD	,100	40	,200*	,973	40	,540

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki – Gallup (NLTGD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
NLTGD	,101	36	,200*	,979	36	,746

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*M4.6. Páros mintás t próbák: nem válaszolók**Szonda - Tárki***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda	37,958	48	3,649	,527
	NLT nincs valasz,tárki	43,573	48	4,671	,674

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda & NLT nincs valasz,tárki	48	,694	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences							
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)
					Lower	Upper			
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda - NLT nincs valasz,tárki	-5,615	3,387	,489	-6,598	-4,631	-11,485	47	,000

*Szonda - Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda	37,400	40	3,713	,587
	NLG nincs valasz,gallup	38,275	40	4,449	,703

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda & NLG nincs valasz,gallup	40	,498	,001

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	NLS nincs valasz,szonda - NLG nincs valasz,gallup	-,875	4,140	,655	-2,199	,449	-1,337	39	,189

Tárki - Gallup

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	NLT nincs valasz,tárki	43,181	36	4,820	,803
	NLG nincs valasz,gallup	38,056	36	3,891	,648

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	NLT nincs valasz,tárki & NLG nincs valasz,gallup	36	,421	,011

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	NLT nincs valasz,tárki - NLG nincs valasz,gallup	5,125	4,753	,792	3,517	6,733	6,470	35	,000

M4.7. Normalitás tesztek: Egyéb (kis) pártok

Szonda - Tárki (ELSTD)

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ELSTD	,152	46	,010	,957	46	,184

a. Lilliefors Significance Correction

Szonda – Gallup (ELSGD)

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ELSGD	,106	37	,200*	,964	37	,398

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki – Gallup (ELTGD)***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ELTGD	,225	34	,000	,892	34	,010**

** . This is an upper bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*M4.8. Páros mintás t próbák: egyéb (kis) pártok**Szonda - Tárki***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda	15,3696	46	4,5770	,6748
	ELT egyéb,össz., tárki	12,0217	46	3,7460	,5523

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda & ELT egyéb,össz., tárki	46	,909	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tail:d)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda - ELT egyéb,össz., tárki	3,3478	1,9490	,2874	2,7690	3,9266	11,650	45	,000

*Szonda - Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda	16,2027	37	5,9272	,9744
	ELG egyéb,össz., gallup	13,9189	37	5,3871	,8856

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda & ELG egyéb,össz., gallup	37	,907	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	ELS egyéb,össz., szonda & ELG egyéb,össz., gallup	2,2838	2,4904	,4094	1,4535	3,1141	5,578	36	,000

M5. A Fidesz, az MSZP, az „egyéb (kis) pártok”, valamint a „nem válaszolók” arányaira vonatkozó eredmények korrelációi, 1999-2002 között

Szonda Ipsos

Correlations

		FLSTR9	MLSTR9	ELSTR9	NLSTR9
FLSTR9	Pearson Correlation	1,000	-,176	-,404	-,861
	Sig. (2-tailed)	,	,291	,012	,000
	N	38	38	38	38
MLSTR9	Pearson Correlation	-,176	1,000	,226	-,177
	Sig. (2-tailed)	,291	,	,172	,288
	N	38	38	38	38
ELSTR9	Pearson Correlation	-,404	,226	1,000	-,050
	Sig. (2-tailed)	,012	,172	,	,767
	N	38	38	38	38
NLSTR9	Pearson Correlation	-,861	-,177	-,050	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,288	,767	,
	N	38	38	38	38

Correlations

		FLSC	MLSC	ELSC	NLSC
FLSC	Pearson Correlation	1,000	-,158	,007	-,514
	Sig. (2-tailed)	,	,342	,967	,001
	N	38	38	38	38
MLSC	Pearson Correlation	-,158	1,000	,184	-,480
	Sig. (2-tailed)	,342	,	,269	,002
	N	38	38	38	38
ELSC	Pearson Correlation	,007	,184	1,000	-,741
	Sig. (2-tailed)	,967	,269	,	,000
	N	38	38	38	38
NLSC	Pearson Correlation	-,514	-,480	-,741	1,000
	Sig. (2-tailed)	,001	,002	,000	,
	N	38	38	38	38

Tárki

Correlations

		FLTTR9	MLTTR9	ELTTR9	NLTTR9
FLTTR9	Pearson Correlation	1,000	-,135	-,272	-,877
	Sig. (2-tailed)	,	,419	,099	,000
	N	38	38	38	38
MLTTR9	Pearson Correlation	-,135	1,000	,174	-,245
	Sig. (2-tailed)	,419	,	,296	,138
	N	38	38	38	38
ELTTR9	Pearson Correlation	-,272	,174	1,000	-,107
	Sig. (2-tailed)	,099	,296	,	,522
	N	38	38	38	38
NLTTR9	Pearson Correlation	-,877	-,245	-,107	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,138	,522	,
	N	38	38	38	38

Correlations

		FLTC	MLTC	ELTC	NLTC
FLTC	Pearson Correlation	1,000	-,421	,269	-,596
	Sig. (2-tailed)	,	,008	,103	,000
	N	38	38	38	38
MLTC	Pearson Correlation	-,421	1,000	-,262	-,338
	Sig. (2-tailed)	,008	,	,112	,038
	N	38	38	38	38
ELTC	Pearson Correlation	,269	-,262	1,000	-,501
	Sig. (2-tailed)	,103	,112	,	,001
	N	38	38	38	38
NLTC	Pearson Correlation	-,596	-,338	-,501	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,038	,001	,
	N	38	38	38	38

Gallup

Correlations

		FLGTR9	MLGTR9	ELGTR9	NLGTR9
FLGTR9	Pearson Correlation	1,000	-,828	-,339	-,863
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,037	,000
	N	38	38	38	38
MLGTR9	Pearson Correlation	-,828	1,000	,804	,432
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000	,007
	N	38	38	38	38
ELGTR9	Pearson Correlation	-,339	,804	1,000	-,181
	Sig. (2-tailed)	,037	,000	,	,277
	N	38	38	38	38
NLGTR9	Pearson Correlation	-,863	,432	-,181	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,007	,277	,
	N	38	38	38	38

Correlations

		FLGC	MLGC	ELGC	NLGC
FLGC	Pearson Correlation	1,000	-,291	-,061	-,439
	Sig. (2-tailed)	,	,076	,750	,015
	N	38	38	30	30
MLGC	Pearson Correlation	-,291	1,000	-,192	-,191
	Sig. (2-tailed)	,076	,	,309	,311
	N	38	38	30	30
ELGC	Pearson Correlation	-,061	-,192	1,000	-,611
	Sig. (2-tailed)	,750	,309	,	,000
	N	30	30	30	30
NLGC	Pearson Correlation	-,439	-,191	-,611	1,000
	Sig. (2-tailed)	,015	,311	,000	,
	N	30	30	30	30

M6. A Fidesz és az MSZP támogatottságára vonatkozó eredmények, biztos szavazó pártválasztók, alapstatisztikák, 1994-2002

M6.1. A Fidesz támogatottsága négy intézet eredményei alapján

Statistics				Statistics			
		FBS fidesz,biztos pv,szonda	FBT fidesz,biztos pv,tárki			FBS fidesz,biztos pv,szonda	FBG fidesz,biztos pv,gallup
N	Valid	44	44	N	Valid	47	47
	Missing	0	0		N	Missing	0
Mean		35,977	38,557	Mean			35,564
Median		36,500	38,000	Median		36,000	37,000
Std. Deviation		5,541	5,728	Std. Deviation		7,028	7,484
Minimum		23,4	25,0	Minimum		21,0	25,6
Maximum		48,0	52,0	Maximum		53,0	55,9

Statistics				Statistics			
		FBS fidesz,biztos pv,szonda	FBM fidesz,biztos pv,medián			FBT fidesz,biztos pv,tárki	FBG fidesz,biztos pv,gallup
N	Valid	80	80	N	Valid	41	41
	Missing	0	0		N	Missing	0
Mean		28,431	28,769	Mean			38,207
Median		31,500	31,000	Median		38,000	37,000
Std. Deviation		12,928	13,319	Std. Deviation		5,297	6,441
Minimum		5,3	3,0	Minimum		25,0	25,6
Maximum		53,0	56,0	Maximum		48,0	51,0

Statistics				Statistics			
		FBT fidesz,biztos pv,tárki	FBM fidesz,biztos pv,medián			FBG fidesz,biztos pv,gallup	FBM fidesz,biztos pv,medián
N	Valid	44	44	N	Valid	46	46
	Missing	0	0		N	Missing	0
Mean		38,557	36,114	Mean			38,385
Median		38,000	35,000	Median		37,650	35,000
Std. Deviation		5,728	6,343	Std. Deviation		7,343	7,360
Minimum		25,0	23,0	Minimum		25,6	23,0
Maximum		52,0	48,0	Maximum		55,9	56,0

M6.2. Az MSZP támogatottsága a négy intézet eredményei alapján

Statistics			
		MBS mszp,biztos pv,szonda	MBT mszp,biztos pv,tárki
N	Valid	44	44
	Missing	0	0
Mean		42,359	42,511
Median		43,500	43,000
Std. Deviation		3,938	4,582
Minimum		32,0	33,0
Maximum		48,0	51,0

Statistics			
		MBS mszp,biztos pv,szonda	MBG mszp,biztos pv,gallup
N	Valid	48	48
	Missing	0	0
Mean		41,340	40,983
Median		43,000	41,500
Std. Deviation		5,211	6,300
Minimum		26,0	28,5
Maximum		48,0	53,6

Statistics			
		MBS mszp,biztos pv,szonda	MBM mszp,biztos pv,medián
N	Valid	80	80
	Missing	0	0
Mean		37,388	37,094
Median		39,100	37,000
Std. Deviation		7,471	8,014
Minimum		21,8	23,0
Maximum		48,0	52,0

Statistics			
		MBT mszp,biztos pv,tárki	MBG mszp,biztos pv,gallup
N	Valid	41	41
	Missing	0	0
Mean		43,134	42,537
Median		43,000	44,000
Std. Deviation		4,091	5,281
Minimum		35,0	32,9
Maximum		51,0	53,6

Statistics			
		MBT mszp,biztos pv,tárki	MBM mszp,biztos pv,medián
N	Valid	44	44
	Missing	0	0
Mean		42,511	42,739
Median		43,000	43,000
Std. Deviation		4,582	4,928
Minimum		33,0	31,0
Maximum		51,0	52,0

Statistics			
		MBG mszp,biztos pv,gallup	MBM mszp,biztos pv,medián
N	Valid	47	47
	Missing	0	0
Mean		41,196	41,628
Median		42,000	42,000
Std. Deviation		6,192	6,484
Minimum		28,5	23,0
Maximum		53,6	52,0

M6.3. A Fidesz és az MSZP támogatottság havi változásai a négy intézet eredményei alapján, 1999.01 – 2002.03

		Statistics			
		FBSD	FBTD	FBMD	FBGD
N	Valid	38	38	38	36
	Missing	0	0	0	2
Mean		-,1579	-7,895E-02	-,1053	-,1083
Median		,0000	,0000	-,7500	,1500
Std. Deviation		2,3194	2,8297	4,3591	3,7009
Minimum		-5,00	-5,00	-9,00	-6,90
Maximum		4,00	8,00	11,00	7,50

		Statistics			
		MBSD	MBTD	MBMD	MBGD
N	Valid	38	38	38	36
	Missing	0	0	0	2
Mean		,1579	,2368	,1316	9,444E-02
Median		,0000	,0000	,7000	-,3500
Std. Deviation		1,8676	3,1467	4,0259	3,5231
Minimum		-4,00	-10,00	-11,00	-7,00
Maximum		4,00	8,00	9,00	7,80

korrelációk

		Correlations			
		FBSD	FBTD	FBMD	FBGD
FBSD	Pearson Correlati	1,000	,387	,062	,055
	Sig. (2-tailed)	,	,016	,709	,750
	N	38	38	38	36
FBTD	Pearson Correlati	,387	1,000	,029	,029
	Sig. (2-tailed)	,016	,	,863	,867
	N	38	38	38	36
FBMD	Pearson Correlati	,062	,029	1,000	,127
	Sig. (2-tailed)	,709	,863	,	,461
	N	38	38	38	36
FBGD	Pearson Correlati	,055	,029	,127	1,000
	Sig. (2-tailed)	,750	,867	,461	,
	N	36	36	36	36

		Correlations			
		MBSD	MBTD	MBMD	MBGD
MBSD	Pearson Correlatic	1,000	,479	-,297	,048
	Sig. (2-tailed)	,	,002	,071	,780
	N	38	38	38	36
MBTD	Pearson Correlatic	,479	1,000	-,225	,372
	Sig. (2-tailed)	,002	,	,174	,025
	N	38	38	38	36
MBMD	Pearson Correlatic	-,297	-,225	1,000	-,009
	Sig. (2-tailed)	,071	,174	,	,958
	N	38	38	38	36
MBGD	Pearson Correlatic	,048	,372	-,009	1,000
	Sig. (2-tailed)	,780	,025	,958	,
	N	36	36	36	36

Magyarázat:

FBSD: Szonda, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, havi változás
FBTD: Társi, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, havi változás
FBMD: Medián, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, havi változás
FBGD: Gallup, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, havi változás
MBSD: Szonda, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, havi változás
MBTD: Társi, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, havi változás
MBMD: Medián, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, havi változás
MBGD: Gallup, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, havi változás

M6.4. Az eredmények különbségeinek statisztikái 1994.01-2002.02., Fidesz

		Statistics					
		FBSTD	FBSMD	FBSGD	FBTMD	FBTGD	FBMGD
N	Valid	45	81	47	45	41	46
	Missing	54	18	52	54	58	53
Mean		-2,5889	-,3210	-2,5574	2,4778	,1488	-2,0370
Median		-3,0000	-1,0000	-3,0000	3,0000	,0000	-1,7500
Std. Deviation		2,8812	3,5302	3,7545	3,5113	3,8674	3,9763
Minimum		-8,60	-8,00	-11,00	-8,00	-8,10	-9,00
Maximum		6,00	8,00	7,00	10,00	10,00	8,60

Magyarázat:

FBSTD: Szonda – Tárki, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség
FBSMD: Szonda – Medián, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség
FBSGD: Szonda – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség
FBTMD: Tárki – Medián, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség
FBTGD: Tárki – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség
FBMGD: Medián – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, FIDESZ, különbség

M6.4. Eredmények különbségeinek statisztikái 1994.01-2002.02., MSZP

		Statistics					
		MBSTD	MBSMD	MBSGD	MBTMD	MBTGD	MBMGD
N	Valid	45	81	48	45	41	47
	Missing	54	18	51	54	58	52
Mean		-,1044	,2901	,3563	-,2667	,5976	,4319
Median		-,4000	,5000	,1000	,0000	,0000	1,4000
Std. Deviation		2,5278	3,8117	3,4724	4,2897	3,3385	4,1781
Minimum		-6,00	-9,00	-8,60	-8,00	-5,00	-7,50
Maximum		6,00	8,10	10,00	8,00	8,00	9,00

Magyarázat:

MBSTD: Szonda – Tárki, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség
MBSMD: Szonda – Medián, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség
MBSGD: Szonda – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség
MBTMD: Tárki – Medián, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség
MBTGD: Tárki – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség
MBMGD: Medián – Gallup, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, különbség

M6.5. A Szonda és a Medián eredményei trendtől való eltéréseinek összefüggései, Fidesz és MSZP, 1999.01-2002.02.

Correlations

		FBSC5	FBMC5	MBSC5	MBMC5
FBSC5	Pearson Correlation	1,000	,870	-,548	-,542
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000	,000
	N	86	77	86	77
FBMC5	Pearson Correlation	,870	1,000	-,339	-,591
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,003	,000
	N	77	77	77	77
MBSC5	Pearson Correlation	-,548	-,339	1,000	,537
	Sig. (2-tailed)	,000	,003	,	,000
	N	86	77	86	77
MBMC5	Pearson Correlation	-,542	-,591	,537	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,
	N	77	77	77	77

Magyarázat:

FBSC5 = Szonda, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, ingadozások, 1995-2002
 FBMC5= Medián, biztos szavazó pártválasztók, Fidesz, ingadozások, 1995-2002
 MBSC5= Szonda, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, ingadozások, 1995-2002
 MBMC5 = Medián, biztos szavazó pártválasztók, MSZP, ingadozások, 1995-2002

M6.6. Négy intézet eredményei trendtől való eltéréseinek összefüggései, Fidesz és MSZP, 1999.01-2002.02.

Correlations						Correlations					
		FBSC9	FBTC9	FBMC9	FBGC9			MBSC9	MBTC9	MBMC9	MBGC9
FBSC9	Pearson Correlati	1,000	,253	,235	,267	MBSC9	Pearson Correlati	1,000	,473	-,256	,289
	Sig. (2-tailed)	,	,125	,156	,110		Sig. (2-tailed)	,	,003	,121	,082
	N	38	38	38	37		N	38	38	38	37
FBTC9	Pearson Correlati	,253	1,000	,202	,338	MBTC9	Pearson Correlati	,473	1,000	-,294	,522
	Sig. (2-tailed)	,125	,	,223	,041		Sig. (2-tailed)	,003	,	,073	,001
	N	38	38	38	37		N	38	38	38	37
FBMC9	Pearson Correlati	,235	,202	1,000	,296	MBMC9	Pearson Correlati	-,256	-,294	1,000	,058
	Sig. (2-tailed)	,156	,223	,	,075		Sig. (2-tailed)	,121	,073	,	,735
	N	38	38	38	37		N	38	38	38	37
FBGC9	Pearson Correlati	,267	,338	,296	1,000	MBGC9	Pearson Correlati	,289	,522	,058	1,000
	Sig. (2-tailed)	,110	,041	,075	,		Sig. (2-tailed)	,082	,001	,735	,
	N	37	37	37	37		N	37	37	37	37

M7. Az eredményei különbségeinek normalitás tesztjei és intézet-páronként elvégzett t-próbái, biztos szavazó pártválasztók

M7.1. A különbségek normalitás tesztje: Fidesz

Szonda és Tárki

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FBSTD	,112	44	,200*	,965	44	,348

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Szonda és Medián

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
FBSMD	,099	80	,050

a. Lilliefors Significance Correction

Szonda és Gallup

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FBSGD	,070	47	,200*	,981	47	,753

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Tárki és Medián

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FBTMD	,108	44	,200*	,979	44	,692

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki és Gallup***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FBTGD	,118	41	,160	,968	41	,425

a. Lilliefors Significance Correction

*Medián és Gallup***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
FBMGD	,100	46	,200*	,971	46	,436

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*M7.2. Páros mintás t próbák: Fidesz**Szonda és Tárki***Paired Samples Statistics**

Pair		Mean	N	Std.	Std. Error
				Deviation	Mean
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda	35,977	44	5,541	,835
	FBT fidesz,biztos pv,tárki	38,557	44	5,728	,863

Paired Samples Correlations

Pair		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda & FBT fidesz,biztos pv,tárki	44	,867	,000

Paired Samples Test

Pair		Paired Differences							
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)
					Lower	Upper			
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda - FBT fidesz,biztos pv,tárki	-2,580	2,914	,439	-3,465	-1,694	-5,872	43	,000

*Szonda és Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda	35,564	47	7,028	1,025
	FBG fidesz,biztos pv,gallup	38,121	47	7,484	1,092

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda & FBG fidesz,biztos pv,gallup	47	,868	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	FBS fidesz,biztos pv,szonda - FBG fidesz,biztos pv,gallup	-2,557	3,755	,548	-3,660	-1,455	-4,670	46	,000

*Tárki és Medián***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki	38,557	44	5,728	,863
	FBM fidesz,biztos pv,medián	36,114	44	6,343	,956

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki & FBM fidesz,biztos pv,medián	44	,832	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki - FBM fidesz,biztos pv,medián	2,443	3,544	,534	1,366	3,521	4,573	43	,000

*Tárki és Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki	38,207	41	5,297	,827
	FBG fidesz,biztos pv,gallup	38,059	41	6,441	1,006

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki & FBG fidesz,biztos pv,gallup	41	,800	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences								
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)	
					Lower	Upper				
Pair 1	FBT fidesz,biztos pv,tárki - FBG fidesz,biztos pv,gallup	,149	3,867	,604	-1,072	1,369	,246	40	,807	

*Medián és Gallup***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	FBM fidesz,biztos pv,medián	36,348	46	7,360	1,085
	FBG fidesz,biztos pv,gallup	38,385	46	7,343	1,083

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	FBM fidesz,biztos pv,medián & FBG fidesz,biztos pv,gallup	46	,854	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences								
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)	
					Lower	Upper				
Pair 1	FBM fidesz,biztos pv,medián - FBG fidesz,biztos pv,gallup	-2,037	3,977	,586	-3,218	-,856	-3,474	45	,001	

*M7.3. A különbségek normalitás tesztje: MSZP**Szonda és Tárki***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MBSTD	,142	44	,027	,958	44	,213

a. Lilliefors Significance Correction

*Szonda és Medián***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
MBSMD	,066	80	,200*

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Szonda és Gallup***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MBSGD	,081	48	,200*	,982	48	,788

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki és Medián***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MBTMD	,126	44	,075	,956	44	,182

a. Lilliefors Significance Correction

*Tárki és Gallup***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MBTGD	,159	41	,010	,951	41	,111

a. Lilliefors Significance Correction

*Medián és Gallup***Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MBMGD	,129	47	,050	,954	47	,109

a. Lilliefors Significance Correction

*M7.4. Páros mintás t próbák: MSZP**Szonda és Tárki***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda	42,359	44	3,938	,594
	MBT mszp,biztos pv,tárki	42,511	44	4,582	,691

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda & MBT mszp,biztos pv,tárki	44	,833	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda - MBT mszp,biztos pv,tárki	-,152	2,536	,382	-,923	,619	-,398	43	,692

*Szonda és Medián***Paired Samples Statistics**

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda	37,388	80	7,471	,835
	MBM mszp,biztos pv,medián	37,094	80	8,014	,896

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda & MBM mszp,biztos pv,medián	80	,880	,000

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda MBM mszp,biztos pv,mediái	,294	3,836	,429	-,560	1,147	,685	79	,495

Szonda és Gallup

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda	41,340	48	5,211	,752
	MBG mszp,biztos pv,gallup	40,983	48	6,300	,909

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda & MBG mszp,biztos pv,gallup	48	,834	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MBS mszp,biztos pv,szonda - MBG mszp,biztos pv,gallup	,356	3,472	,501	-,652	1,365	,711	47	,481

Tárki és Medián

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki	42,511	44	4,582	,691
	MBM mszp,biztos pv,medián	42,739	44	4,928	,743

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki & MBM mszp,biztos pv,medián	44	,587	,000

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki - MBM mszp,biztos pv,medián	-,227	4,331	,653	-1,544	1,089	-,348	43	,729

Tárki és Gallup

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki	43,134	41	4,091	,639
	MBG mszp,biztos pv,gallup	42,537	41	5,281	,825

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki & MBG mszp,biztos pv,gallup	41	,775	,000

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	MBT mszp,biztos pv,tárki - MBG mszp,biztos pv,gallup	,598	3,339	,521	-,456	1,651	1,146	40	,259

Medián és Gallup

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1	MBM mszp,biztos pv,medián	41,628	47	6,484	,946
	MBG mszp,biztos pv,gallup	41,196	47	6,192	,903

Paired Samples Correlations

		N	Correlation	Sig.
Pair 1	MBM mszp,biztos pv,medián & MBG mszp,biztos pv,gallup	47	,784	,000

		Paired Differences							
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tail=d)
					Lower	Upper			
Pair 1	MBM mszp,biztos pv,medián	,432	4,178	,609	-,795	1,659	,709	46	,482
	- MBG mszp,biztos pv,gallup								

M8. Az összes megkérdezettre és biztos szavazó pártválasztókra vonatkozó eredmények különbségei

Alább az összes megkérdezettre és a biztos szavazó pártválasztók körére kapott eredmények közötti összefüggéseket vizsgáljuk és ehhez a Szonda és a Tárki eredményeit vesszük alapul.

Miután adottak az összes megkérdezett körében kapott eredmények először a biztos szavazók arányának szisztematikus eltérését feltételezzük a két intézet között, majd azt, hogy a szavazási szándékok tekintetében a közvélemény-kutató intézetek eredményei között hosszabb távon nincsenek szisztematikus torzítások.

Eredményül azt kapjuk, hogy az összes megkérdezett körében kapott szisztematikus különbségekből levezethetők a biztos szavazó pártválasztók körében kapottak.

A Szonda és a Tárki összes megkérdezettre vonatkozó adataira teljesülnek az alábbi összefüggések:

1. Azonosságok

$$L_T = M_T + F_T + E_T + N_T \quad (1.1)$$

$$L_S = M_S + F_S + E_S + N_S \quad (1.2)$$

$$L_S = L_T \quad (1.3)$$

Ahol L a megkérdezettek összesen (=100 %), M az MSZP-t támogatók, F a Fideszt támogatók, E az egyéb (kis) pártokat támogatók, N a nem válaszolók százalékos aránya.

2. A tanulmányban közölt empirikus elemzés eredményei – összes megkérdezettre:

$$N_T > N_S \quad (2.1)$$

$$M_T < M_S \quad (2.2)$$

$$E_T < E_S \quad (2.3)$$

$$F_T \approx F_S \quad (2.4)$$

1.1-ből és 1.2-ből 2.1 felhasználásával

$M_T + F_T + E_T < M_S + F_S + E_S$ és 2.4. miatt elhagyható F_S, F_T , így az eredmények alapján

$$M_T + E_T < M_S + E_S \quad (2.5)$$

---

3. A tanulmányban közölt empirikus elemzés eredményei – biztos szavazó pártválasztók

A Fideszre:

$$a_T * F_T / (M_T + F_T + E_T) > a_S * F_S / (M_S + F_S + E_S) \quad (3.1)$$

ahol a_T és a_S a Tárkinál és a Szondánál a biztos szavazók aránya ($0 \leq a_T, a_S \leq 1$). Ha erről feltesszük, hogy a biztos szavazók aránya nem tér el szisztematikusan a két intézet között, azaz $a_T \approx a_S$, Ekkor lehet

$$F_T / (M_T + F_T + E_T) > F_S / (M_S + F_S + E_S) \quad (3.2)$$

(2.5)-höz F_T -t és F_S -t hozzáadva, majd mindkét oldal reciprokát véve és F_T -vel, (F_S -sel) szorozva 3.2-t kapjuk.

továbbá

Tehát az 1.1.-1.4.-ben leírt azonosságokat és az összes megkérdezett körében kapott eredményeket adottnak vége a biztos szavazó pártválasztók körére kapott eredmények felírhatók az összes megkérdezett körében kapott eredményekből. Minden más 3.1.-től eltérő reláció 1.1-1.3, illetve 2.1-2.4. közötti ellentmondáshoz vezetne, tehát nem lehetséges.

Az MSZP-re pedig:

$$a_T * M_T / (M_T + F_T + E_T) = a_S * M_S / (M_S + F_S + E_S) \quad (3.3)$$

ami $a_T \approx a_S$ esetén

$$M_T / (M_T + F_T + E_T) = M_S / (M_S + F_S + E_S)$$

Amiből $M_T + F_T + E_T < M_S + F_S + E_S$, ami pedig 2.4. miatt megegyezik 2.5-tel.

M9. Morzsák a közvélemény-kutató intézetek eredményeinek értelmezése körüli sajtóvitából

„Megbomlott a hazugság eddig összefüggő és majdnem egységes hálója. A Tárki nevű, kétségtelenül Fidesz-érdekeltségű közvélemény-kutató iroda váratlanul kiszállt a közvélemény-kutató kartellból.”

[Csurka István, Magyar Fórum, 2001/02/01.]

„A Szonda Ipsos tegnap nyilvánosságra hozott márciusi vizsgálata szerint a Fidesz egyre csökkenő népszerűsége mellett az MSZP-t támogatók aránya a biztos szavazók körében februárhoz képest négy százalékponttal megemelkedett. Ennek következtében már csak egyetlen százalékponttal vezet a legnagyobb kormánypárt a legerősebb ellenzéki párt előtt ebben a körben. A Fidesz előnye a Szonda Ipsos szerint már „csak árnyalatnyinak – statisztikailag jelentéktelennek – nevezhető”.

A Tárki azonos időszakban, teljesen azonos módszerrel végzett, ma nyilvánosságra kerülő felmérése ugyanakkor a Fidesz tovább gyarapodó, immár kilencpontos előnyét mutatja. A Szondánál 41:40, itt 45:36 a két párt népszerűségi aránya a Fidesz javára. A két kutatóintézet adatai között tehát ezúttal nyolc százalékpontnyi az eltérés. Márpedig a vizsgálatok statisztikai hibahatára lefelé és felfelé is három-három, azaz összesen hat százalékpont.

Levendel Ádám, a Szonda Ipsos igazgatója érdeklődésünkre a Tárki-vizsgálat részleteinek ismerete nélkül nem vállalkozott az eltérés lehetséges okainak elemzésére.

(...)

– Egyszerűen nem értem – jelentette ki a különbség okát firtató kérdésünkre a Tárki vezetője. Kolosi Tamás szerint legfeljebb „valamilyen tavaszi jelenséggel” magyarázhatók a történetek. Emlékeztetett rá, hogy tavaly március–áprilisban is éles különbségek mutatkoztak a két intézet adataiban, miközben minden más időszakban egymáshoz hasonló eredményre jutottak. „

[Szűcs László: A pártnépszerűségi adatok eltérését a kutatók sem értik, Népszabadság, 1999, április 3.]

„Akárhogy is: bármit mutathatnak majd a friss publikációk, itt egy szakma – egy magát tudományként hirdető szakma – hitele forog kockán. A Tárki tehát tartozik még a tudományos magyarázattal. Önmagának is, hisz egyetlen munkatársa sem fogadhatja el, hogy a dolgok csak úgy, minden logikát nélkülözve történnek. Nem fogadhatja el, hogy az emberek 2001. január elsején, a bódult szilveszteri éjszaka után arra ébredtek, hogy váratlanul és indok nélkül megváltozott a véleményük.”

[Németh Péter: Tizenhét pont, Népszava, 2001, január 29.]

„Szeretném a lap olvasóit tájékoztatni arról, hogy a Tárkinak van ugyan politikai identitása – amely minket a demokrácia általános elveihez köt –, de nincs a Tárkinak pártidentitása, sem fideszes, sem másmilyen. Természetesen a Tárki egyes dolgozóinak lehetnek, sőt minden bizonnyal vannak is pártpreferenciái, de alaptalan azt gondolni, hogy a különböző pártok iránti esetleges rokonszenvek a Tárki szintjén egyetlen párttal való azonosulással állnak össze.

(...)

A cikk – feltehetőleg más nagy közvélemény-kutató cégekről feltételezett intézményes pártszimpátiák alapján – hipotéziseket fogalmaz meg ezek várható adataira nézve. Miért gondolja a cikk szerzője, hogy az általa feltételezett céges pártpreferenciák kapcsolatban állnak a közvélemény-kutatások eredményeivel? Ha ez a kapcsolat létezik, szándékos-e? Ha nem, miért követel magyarázatot a szerző a Tárkitól? Ha viszont szerzőjük szándékosságát lát az általa vélelmezett kapcsolat mögött, akkor vajon miért támogatják szerinte a közvélemény-kutató cégek az általuk kedvelt pártokat? Nyilván nem azért, hogy néhány jó napot szerezzenek a pártok vezetőinek, hiszen az ilyen ámitás súlyosan visszaütne a választási eredményekben. Cikkük szerzője – ha

egyáltalán létezik konzisztens álláspontja – azt gondolja, hogy mindezt a közvélemény befolyásolásának szándékával tesszük.”

[Rudas Tamás: A Tárki válaszol, Népszava, 2001, február 2.]

„Elfogadom tehát a közvélemény-kutatásokat, de természetesen igyekszem jelentőségüknek megfelelően kezelni adataikat. Például a Századvég — Tárki mostani mehökkentő számaival olvasva nem kiáltok csalást csak azért, mert nem tudom értelmezni a Fidesz növekvő népszerűségéről és az MSZP népszerűségvesztéséről szóló meglepő adatokat. Való igaz, az én látómezőmben nem történt olyasmi, ami a Fideszt ily mértékben fölemelné, az MSZP-t pedig leértékelné. (Igaz, olyasmit sem láttam – a Fidesz hibáin kívül –, ami az MSZP korábbi fölszárnyalását meggyőzően indokolná.) Kérdés persze, hogy az én látómezőmben látszik-e minden, ami az emberek számára fontos.”

(...)

„Végül nem zárható ki teljesen az sem, hogy az e havi jelentés exkluzíve a kormányfő csütörtöki országértékelő beszédéhez készült, hangulatjavítónak vagy hivatkozási alapnak, melyre februárban már nem lesz szükség – nos, akkor megette a fene az egészét, a Századvég-Tárki lehúzhatja magát, s akkor nincs miről tovább beszélni.”

[Szále László: Hibahatár, Magyar Hírlap, 2001, január 31.]

„Meglehetősen indignálódott hangú írásban tette szóvá Fábíán Zoltán a Tárki januári közvélemény-kutatási adataival kapcsolatban a nyilvánosság különböző fórumain megfogalmazódott kételyeket. Az intézet munkatársa egyrészt az eddig érvényesülő higgadt párbeszéd megszakadásától félti a szakmát, másrészt a sajtóban megjelenő „rosszindulatú reakciókat” kifogásolja. Ami ez utóbbit illeti, tény és való, hogy a Tárki eredményeit mind szakmai berkekben, mind az érdeklődő laikusok körében csaknem egyöntetű meglepetéssel és némileg értetlen fejszívással fogadták. Az értetlenség hátterében nem csupán az állt, hogy az intézet által regisztrált januári pártpreferencia-változások szignifikánsan különböztek az összes többi közvélemény-kutató cég eredményeitől, hanem hogy a Tárki mérése nem egyszerűen tendenciaváltást, hanem olyan földcsuszamlásszerű politikai közhangulat-változást jelzett, amelyre az elmúlt évtizedben ismereteim szerint mindössze egyszer volt példa; Torgyán József emlékezetes, minden józan gondolkodású embert elborzasztó főregirtó beszédét követte hasonló mértékű politikai klímaváltozás. Így hát nem csodálkozhatunk azon, ha az ünnepek utáni uborkaszezonból ébredve általános meglepetést keltett a bejelentés, hogy míg az ország szundikált, a véleménye drámai változásokon ment keresztül.”

[Vásárhelyi Mária: Számháború, Magyar Hírlap, 2001, április, 7.]

„Az elmúlt hónapokban valóban hullámozott a pártok támogatottsága, de a Tárki által mért különbség rekord. – jegyezte meg *Hann Endre*, a Medián vezetője. Egyetlen hasonló mértékű változásra emlékszik a kutató: 1996 áprilisában az FKGP népszerűsége csökkent tíz százalékkal egyik hónapról a másikra, Torgyán József március 14-ei »főregirtós beszéde« után. (...) A közvélemény-kutató cégek felméréseit saját információikkal és a józan ésszel kell összevetni, a Tárki felmérése az utóbbival ellentétes volt” – fogalmazott.

[Mucsányi Marianna: A tendenciák mutatják meg a pártok támogatottságát, Népszabadság, 2001, február 1.]

„A Medián legfrissebb közvélemény-kutatása szerint a biztos pártválasztók körében a Fidesz és az MSZP között mindössze 1 százalékpontnyi az eltérés – tudta meg a Népszava. *Hann Endre* lapunknak azt mondta: hasonló helyzetbe kerültek, mint a Tárki januárban. Hozzátette: a meglepő eredmény feltehetően a bizonytalanok nagy arányával is magyarázható, de még vizsgálják a lehetséges egyéb okokat.”

[Lakos Nóra: Csökkenő különbség A megkérdezettek alig fele választana, Népszava, 2001, március 26.]

Hann Endre szerint „...a márciusban regisztrált adatok részben a korábbi közvélemény-kutatásoknak köszönhetőek, főként a Tárki decemberi és januári, a közvéleményt befolyásoló eredményeinek.”

[Világ gazdaság, 2001, március 27.]

„Mind a négy közvélemény-kutató cég a Fidesz és az MSZP népszerűségének közeledését mutatta ki a januári felméréseiben. Ugyanakkor a Tárki jóval kevesebbet, a Medián pedig többet mért az MSZP-nek, mint a négy mérés átlaga. A Szonda Ipsos és a Gallup adatai közel állnak egymáshoz.

– Magyarországon 1989 óta végeznek pártokra vonatkozó vizsgálatokat, s ez az első eset, hogy ekkora különbségek vannak két cég adatai között – állapítja meg a Magyar Gallup Intézet tegnap elkészült összehasonlító elemzése. Eszerint a Tárki szignifikánsan kevesebbet, a Medián szignifikánsan többet mért az MSZP-nek, mint a négy mérés átlaga. Ugyanakkor e két cégnek az összes többi pártra, és a másik két intézetnek valamennyi pártra vonatkozó adatai bőven belül voltak a statisztikai hibahatáron – derül ki az elemzésből.

(...)

„A publikációkból igazolható, hogy a Gallup már a választások előtt elkötelezett volt a kormányváltás mellett – állítja Hann Endre, a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet vezetője. Elmondta: hol az egyik, hol a másik oldalról gyakran gyanúsítják a közvélemény-kutatókat azzal, hogy tendenciózusan, politikai megfontolásokból manipulálják kutatásaik eredményeit. Szerinte nincs olyan komoly cég, amelyik szándékosan, manipulatív céllal megváltoztatná egy pártpreferencia-felmérés számait, de arra vannak példák, hogy a sajtóban tendenciózus hangsúlyokkal, esetleg sugalmazó címmel jelentek meg kutatási eredmények. Valószínűleg az sem véletlen, hogy azokban a hónapokban, amikor a Magyar Nemzet „elfelejtette” közölni a pártok népszerűségéről szóló, egyébként havonta megjelenő Gallup-felmérést, kiugró volt az MSZP előnye a Fidesszel szemben – emlékeztetett.

(...)

– A hosszú távú piaci érdek megköveteli, hogy a közvélemény-kutató cégek ügyeljenek a pártatlanságra, az objektivitásra, mindezek ellenére érzékelhető, hogy az egyes intézeteket különböző pártokhoz sorolja a közvélemény, a közélet szereplőinek, az értelmiségieknek tekintélyes hányada – mondta Závecz Tibor, a Szonda Ipsos kutatási igazgatója. Szerinte az intézetek pártelkötelezettségének vélelmezése nagyon sokat árt a cégeknek és a szakmának is. Sajnálatosnak tartja, hogy ezt a feltételezést a politikusok is erősítik, korrekt felméréseket vannak kétségbe, minimális hozzáértés nélkül közvélemény-manipulációról beszélnek, a mérsékelt különbségeket is vélt politikai kötődéssel magyarázzák. Abban, hogy a közvélemény-kutató cégeket sokan pártokhoz kötik, a szakma egyes képviselőit is felelősség terheli. Aki erre játszik, rövid távon gondolkodik, és előbb-utóbb hitelét veszti – hangsúlyozta az igazgató.”

[Kéri J. Tibor – Kun J. Erzsébet: Közvélemény-kutatók: piaci érdek és pártatlanság, Népszabadság, 2000, május 22.]

„A Tárki 1500, a Medián 1200, a Szonda Ipsos 1000, a Gallup 2800 embert kérdezett meg. Minél nagyobb a merítés, annál kisebb a hibaszázalék, s valószínűleg precízebbek az adatok. A Gallup elemzői a négy mérést együttesen tekintették 6500 fős, tehát elvben nagyon megbízható „virtuális mintának”, majd összehasonlították az egyes cégek eredményeit az átlaggal, és a következőt állapították meg:

„A pártot választó biztos szavazók körében egyetlen cégnél és egyetlen pártnál sem találtunk a hibahatárnál nagyobb eltérést a négy mérés átlagától. A teljes népesség körében is csak az MSZP-nél találunk matematikai értelemben lényeges eltéréseket. A Tárki szignifikánsan kevesebbet, a Medián szignifikánsan többet mért az MSZP-nek, mint a négy mérés átlaga... most nem nekik kedvezett a matematikai véletlen... Magyarországon 1989 óta végeznek pártokra vonatkozó vizsgálatokat. Ez az első eset, hogy ekkora különbségek vannak két cég adatai között. Tizenkét év alatt egyetlen ilyen méretű eltérés nem jelent még semmi rendkívülit, sőt sokkal jobb arány, mint amit a matematikai véletlen törvényszerűségei alapján várhatnánk.”

Závecz Tibor, a Szonda Ipsos véleménykutatási igazgatója szerint nem szabad összehasonlítani különböző cégek különböző időpontban felvett adatait, és mindezt úgy interpretálni, hogy középben az igazság. A Gallup mellelleg igen jóindulatú a Tárkival, hisz nem említi, hogy Kolosiék a vetélytárs pártok egyikétől „elvettek”, másikának pedig „odaadtak” 4 százalékot. Így aztán nekik nyolc. (Vagy ha úgy tetszik: 8.) Egyébként a tárki hibahatár plusz-mínusz 4,2 százalékos. Végül is belefér. Ha a Gallup azt játszotta volna, hogy a Medián-Szonda-Gallup hármas (mintavétel: 5000 fő) átlagához hasonlítja a Tárkit, Kolosi cége alaposan kicsúszik a tűréshatárból. De ez tényleg nem más, mint zsonglörködés a számokkal. Az igazi kérdés: mi vezetett ekkora különbséghez.”

[Nagy József: Micsoda különbség! Egy szakma mozgó százaléka, 168 óra, 2001, június 8.]

„Első fokon helyt adott az ORTT Panaszbizottsága a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet vezetője kifogásának. Hann Endre az ellen tiltakozott, hogy a Magyar Televízió február 29-i híradójában nem adott

Tóth I. J. : Melyik közvélemény-kutató intézetre szavazna....?

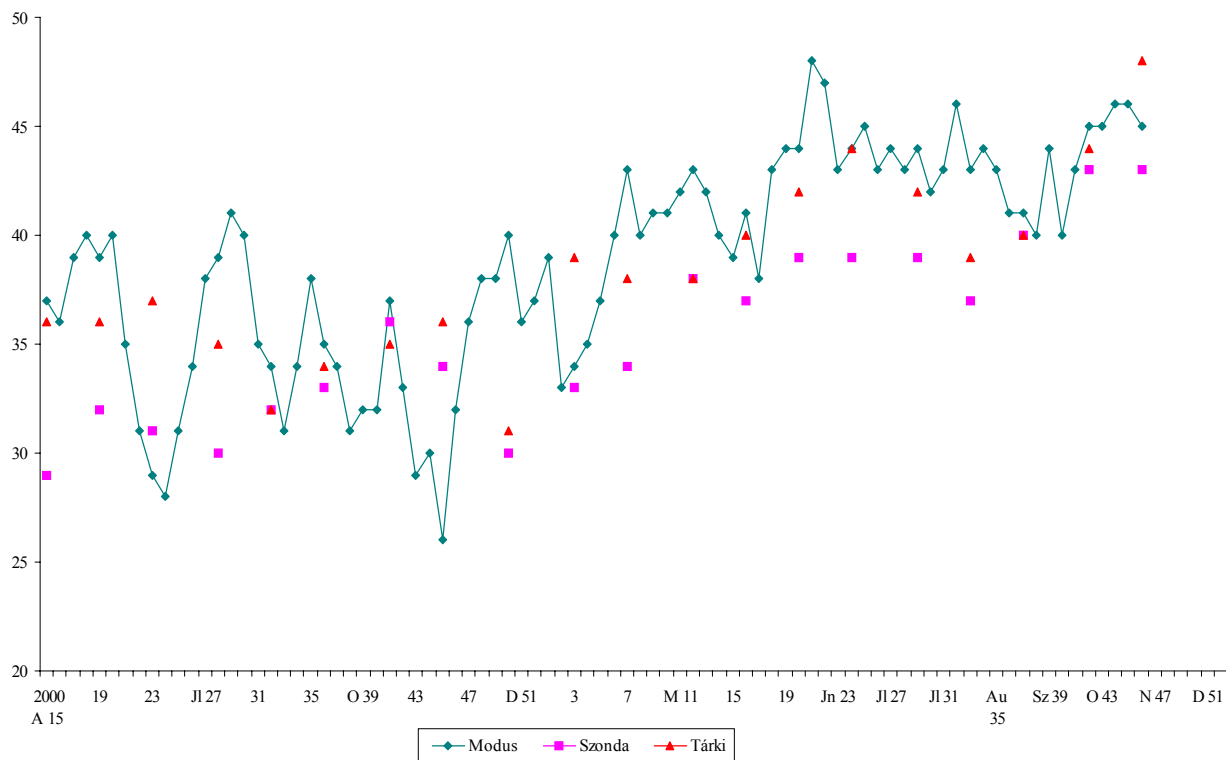
---

tájékoztatást az előző napi hírműsorban ismertetett közvélemény-kutatási eredményektől eltérő mérési adatokról. Előző nap a híradó arról számolt be, hogy két közvélemény-kutató intézet – a Gallup és a Tárki – szerint is csökkent az MSZP előnye a Fidessel szemben. A híradó másnap értesült az ettől eltérő eredményekről is, de nem számolt be róluk, annak ellenére, hogy a tudósítást munkatársai elkészítették. A panaszbizottság szerint a híradó megsértette a sokoldalú és kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményét.”

[Népszabadság, 2000, május 22.]

M10. A TNS Modus heti és a Szonda-Ipsos valamint a Tárki havi adatai, a Fidesz és az MSZP támogatottsága, 2000 április – 2001 november

A Fidesz támogatottsága

Az MSZP támogatottsága